Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IN PSALMOS.

OPERUM

Tomus Sextus.

Editio noviſſima à multis mendis & omiſſionibus expurgata.

VENETIIS, MDCCXXVI.

Apud FRANCISCUM ZANE, ſub Signo S. IGNATII.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Digitized by Google

PONTIFICI MAXIMO

ROBERTUS S. R. E. CARDINALIS Bellarminus.

CUM primùm ex Ordine Religioſo ad Cardinalatum, imperio ſanctæ memoriæ CLEMENTIS VIII. Pontificis Maximi, vocatus ſum; mecum ipſe cogitare cœpi, ſtudium contemplationis rerum ſacrarum, ob auctas publicas occupationes non eſſe facilè deſerendum. Et cùm ambigerem, quid potiſſimùm ex corpore ſanctarum Scripturarum mihi deſumerem, in quo meditando & explanando laborarem; obtulit ſe liber Pſalmorum, quem Eccleſiaſtici omnes quotidie legunt, & pauci admodum intelligunt. Neque terruit me multitudo eorum, qui in Pſalmis elucidandis egregiè deſudarunt; quoniam tanta eſt Pſalmorum obſcuritas, ut nullus labor in iis explanandis ſupervacaneus videri poſſit. Quare horas illas, quibus à publica functione vacabam, ac præſertim nocturnæ quietis tempora in meditatione Davidicorum Hymnorum non ſine animi voluptate, & utilitate conſumpſi. Et quamvis toto triennio quo Capuæ Archiepiſcopus fui, & Romæ poſtea in ſcribendis variis opuſculis occupatus, integris ſæpè menſibus opus inchoatum intermiſerim: tandem tamen hoc

Digitized by Google

per rectos intelligit juſtos, ut etiam diximus in fine Pſalmi ſuperioris. Sed congruit hoc loco, ut juſti dicantur recti, quia rectis placet Deus, qui eſt ipſa rectitudo, & quod placet libenter laudatur. Diſtortis non placet Deus, cujus opera & judicia rectiſſima ſunt, & ideò non quadrant voluntatibus iniquorum: indè iniqui & diſtorti non libenter Deum laudant, ſed reprehendunt & blaſphemant. Pro verbo *decet*, in Hebræo eſt nomen *navah*, ſpecioſa, & ſenſus eſt, in ore rectorum ſpecioſa eſt laus: atque huc alluſit Eccleſiaſticus cap. 15. cùm ait, *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris*. Pro voce, collaudatio in Hebræo, *thehila*, & Græco eſt, *αἴνεσις*, *laus*: ſed Latinus Interpres poſuit, *collaudationem*, ut ſignificaret debere juſtos non ſolùm ſigillatim, ſed etiam conjunctim laudare Deum.

Rectis placet Deus qui eſt ipſa rectitudo.

נאוה

תהלה

II. *Confitemini Domino in cithara, in pſalterio decem chordarum pſallite illi.*

Hortatur rurſus juſtos, ut confiteantur Domino confeſſionem laudis non ſolùm voce, ſed etiam inſtrumentis muſicis, quæ erant in uſu illius gentis. Myſticè autem ſignificatur, ut Deum laudemus non ſolùm verbis, ſed etiam operibus, ac præſertim perfecta obſervatione decalogi ſignificati per pſalterium decem chordarum, Matth. 6. *ut videntes cæteri homines opera noſtra bona glorificent Patrem noſtrum, qui in cælis eſt*. Notant hoc loco Baſilius & Auguſtinus, citharam reſonare ex parte inferiore, pſalterium ex parte ſuperiore. Undè colligitur, Deum eſſe laudandum ex cognitione Dei, quæ habetur ex creaturis, undè exiſtit ſonus citharæ, & ex ea, quæ habetur ex revelatione divina in Scripturis ſanctis, undè exiſtit ſonus Pſalterii.

III. *Cantate ei canticum novum, bene pſallite ei in vociferatione.*

Conjungit quaſi per epilogum, quæ dixerat in duobus verſiculis ſuperioribus. Dixerat, ut voce laudaremus & inſtrumentis pſalleremus: utrumque conjungit, & monet ut omnia accuratè & diligenter fiant. *Cantate ei Canticum novum*; hoc pertinet ad illud, *Exultate in Domino*: &c. Jubet autem ut exultantes laudemus Deum cantico aliquo non uſitato, & veteri, ſed recens compoſito accommodatè ad rem præſentem. *Bene*

etiam cùm flagellatur, quia novit illa etiam cooperari in bonum. Sic etiam per illud, bene pſallite ei in vociferatione, admonemur dum pſallimus, bene facere hoc divinum opus, attentè, devotè, magno cum affectu, & cordis jubilo. S. Benedictus in regula ſua monet, pſalmodiam eſſe opus Dei, & ideò cæteris omnibus operibus anteponendam. Et S. Bernard. ſermon. 47. in Cantica. Vos, inquit, moneo dilectiſſimi, purè ſemper ac ſtrenuè divinis intereſſe
C laudibus. Strenuè quidem, ut ſicut reverenter, ita & alacriter Domino aſſiſtatis, non pigri, non ſomnolenti, non oſcitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra tranſilientes, non fractis & remiſſis vocibus, muliebre quidquam balba de nare ſonantes, ſed virili, ut dignum eſt, & ſonitu, & affectu voces ſancti Spiritus depromentes.

Quia rectum eſt verbum Domini, & omnia opera ejus in fide. IV.

D Incipit explicare rationes, cur Deus ſit tanto affectu laudandus, quæ ſumuntur, ut diximus, à bonitate, potentia & ſapientia ejus. De bonitate dicit, *Rectum eſt verbum Domini, & omnia opera ejus in fide*, ideſt, quia verba & facta Domini juſtiſſima, fideliſſima, & ſanctiſſima ſunt: hoc eſt quod Pſal. 144. aliis verbis, dicitur, *Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis*. Verbum Domini intelligitur mandatum, prohibitio, promiſſio, comminatio, & hæc omnia rectiſſima, & fideliſſima ſunt: nihil enim jubet Deus niſi bonum, nihil prohibet niſi malum, & quod promittit, vel comminatur fideliſſimè præſtat. Ideò *rectum*
E *eſt verbum Domini, & fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis*, Pſal. 134. opera verò Domini verbis conformia ſunt: ideò *dicuntur eſſe in fide*: ideſt, fidelia, juſta, ſancta, & dicitur Deus *ſanctus in omnibus operibus ſuis*. S. Baſilius, & S. Auguſt. in commentario hujus Pſalmi, per fidem intelligunt hoc loco fidem Catholicam, & exponunt, opera Dei dici eſſe in fide, quia ex operibus Dei, ut ex fabrica cœli & terræ inſpecta homines moventur ad fidem, ut videlicet credant in Deum opificem tanti operis: vel dicunt opera omnia eſſe in fide, quia omnia opera bona, quæ Deo placent, ſunt in fide tamquam in ſemine, vel radice: non enim placent Deo quæ fiunt antè fidem, ſed quæ naſcuntur ex fide. Ambæ ſunt piæ, veræque ſententiæ,

Deus nihil jubet niſi bonum, nihil prohibet niſi malum.

Digitized by Google

per ſanguinem, intelligunt peccata : ſed, ut bene notavit Euthymius, litteralis ſenſus ad verum ſanguinem Uriæ referendus eſt : ſpiritualiter autem per ſanguinem, peccata intelligi poſſunt, quoniam peccata ex prava concupiſcentia oriuntur, in concupiſcentia verò præcipuè ſanguis dominatur.

XVI. *Domine labia mea aperies : & os meum annunciabit laudem tuam.*

Hoc jam ſequitur ex perfecta juſtificatione; & liberatione peccatoris, ut labia ſolita Deum laudare, quæ per peccatum clauſa fuerant, iterum per indulgentiam aperiantur ad gratiarum actionem, & laudem Redemptoris. Ait igitur, *Domine labia mea aperies*, ideſt, tu quidem indulgendo, & condonando peccata; & fiduciam, & lætitiam reſtituendo, *aperies labia mea*, & tunc *os meum annunciabit laudem tuam*, prædicando miſericordiam, & juſtitiam non ſolùm præſentibus, ſed etiam futuris hominibus.

C

XVII. *Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem utique : holocauſtis non delectaberis.*

D

Reddit rationem, cur ſacrificium laudis offerre velit, quoniam videlicet ſacrificia pecorum Deo non placent, ac ſi dixiſſet, *Os meum annunciabit laudem tuam*, quoniam ſacrificio laudis delectari te ſcio, non ſacrificiis animantium brutorum : nam ſi ea tibi placerent, non diſtuliſſem ea offerre. Non eſt autem ſenſus ſacrificia pecorum nullo modo placere Deo, cùm ſatis conſtet ex libro Levitici à Deo illa eſſe inſtituta, & offerri juſſa. Sed dicuntur non placere ex ſeipſis quaſi mactatio pecorum ſit ex ſe opus Deo gratum, vel utile, aut neceſſarium : item dicuntur non placere, ſi conferantur cum ſacrificio Euchariſtiæ, ut patet ex 1. cap. Malach. ubi ſacrificia vetera dicuntur ceſſatura, quando oblatio munda in omnibus gentibus offeretur : dicuntur etiam non placere quando offeruntur à peccatoribus, ut dicitur Iſaiæ 1. cùm *Deo magis obedientia placeat, quàm victimarum oblatio*, 1. Reg. 15. Denique dicuntur non placere ad expianda peccata, quoniam *impoſſibile eſt*, ut dicit Apoſtolus ad Hebr. 10. *ſanguine taurorum, & hircorum auferri peccata*, & in hoc ſenſu dicit hoc loco David, *ſi voluiſſes ſacrificium* pro remiſſione peccati mei, *dediſſem utique :* ſed quia *holocauſtis non delectaberis*, ita ut eorum gratia mihi peccata condones; ideò *os meum*

E

Sacrificia veterum quomodo Deo placerent, vel non.

latus : cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.

Explicat clariùs, quod ſacrificium laudis Deo placeat, illud videlicet, quod ex corde contrito, & humiliato procedit, quando videlicet homo agnoſcens miſeriam ſuam & miſericordiam Dei, humiliatur ſub potenti manu ejus, & illi honorem & gloriam, ſibi autem ignominiam & confuſionem tribuit. Dan. 9. *Tibi Domine juſtitia, nobis autem confuſio faciei*; & paulò poſt, *Domine nobis confuſio faciei, Regibus noſtris, & Principibus noſtris, & Patribus noſtris, qui peccaverunt : tibi autem Domino Deo noſtro miſericordia, & propitiatio.* Spiritus contribulatus idem eſt quod cor contritum : nam in codice Hebraico, & Græco codice eadem vox repetitur, *ſpiritus contritus, & cor contritum*; ſed Interpres maluit variare vocabula; & ſenſus idem eſt : dicitur enim *ſpiritus contribulatus* anima dolore affecta, ac per hoc in tribulatione poſita ob peccatum in Deum commiſſum : ſic etiam ſpiritus contritus, dicitur anima ex dolore concepto ob admiſſum peccatum, quaſi ſciſſa, & in pulverem redacta non ampliùs retinens lapideam duritiem, & reſiſtentiam. Hæc autem contritio ſpiritus eſt gratiſſimum Deo ſacrificium; quia quemadmodum peccatis Deus offenditur, ita pœnitentia placatur : & ideò rectè ſubjungitur, *Cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies : quoniam deſpicit Deus ſuperbos, illiſque reſiſtit; ſed humilibus*, qui ſe illi libenter ſubjiciunt, *ſemper dat gratiam*. Jac. 4.

Spiritus contribulatus quis ſit.

Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion; ut ædificentur muri Jeruſalem. XIX.

Hæc eſt ultima ratio, qua David utitur ad placandum Deum, & impetrandam perfectam juſtificationem, & reparationem poſt tam gravem lapſum. Dicit enim hanc ſuam reparationem toti populo profuturam, ſicut toti populo noceret ejus ruina. Itaque rogat, ut præſtet hoc beneficium ipſi civitati Sion, & Jeruſalem. *Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion*, ideſt, ſi ego dignus non ſum, qui exaudiar, reſpice civitatem, cujus ego ſum caput, & illi benefac ſanando caput illius, *in bona voluntate tua*, ideſt, juxtà beneplacitum tuum, quo tibi complacuit, hanc civitatem tibi eligere in propriam & peculiarem ſedem. *Ut ædificentur muri Jeruſalem*, ideſt, ut ſic muri Jeruſalem, qui corruerunt, iterum ædificentur. Vocat muros Jeruſalem ſeipſum, qui inſtar

muro-

Digitized by Google

ptabiles Deo, per Jeſum Chriſtum. Tunc, inquit, ideſt, cùm ego perfectè reparatus, & juſtificatus fuero, *acceptabis ſacrificium juſtitiæ*, bona videlicet opera mea, & populi mei; *oblationes, & holocauſta*, ideſt, quæ bona opera, vel erunt ſpirituales oblationes, vel ſpiritualia holocauſta. Oblatio-

pore Nehemiæ, ut videlicet David in ſpiritu poſt defletum peccatum ſuum, & impetratam remiſſionem præviderit peccatum commune totius gentis, ob quod evertenda eſſet Jeruſalem, & ſimul oraverit pro remiſſione illius peccati, & reſtauratione Civitatis.

PSALMUS LI.

TITULUS, ET ARGUMENTUM PSALMI.

In finem intellectus David, cùm venit Doeg Idumæus & nunciavit Sauli: venit David in domum Achimelech.

TITULUS Pſalmi notiſſimus eſt ex hiſtoria libri primi Regum cap. 22. Argumentum autem eſt reprehenſio Doeg Idumæi, qui calumniatus eſt Davidem, & Achimelech Sacerdotem apud Regem Saul, & cauſa fuit perditionis multorum hominum.

EXPLICATIO PSALMI LI.

I. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?*

ORDITUR David ab interrogatione, ut efficacior ſit reprehenſio, quomodo M. Tullius adversùs Catilinam incepit, Quouſque tandem abutere Catilina patientia noſtra? *Quid gloriaris*, inquit, *in malitia, qui potens es in iniquitate*? gloriabatur enim Doeg Idumæus, quòd accuſatione ſua perdidiſſet Sacerdotem Domini, & omnem familiam ejus. Saul enim cùm audiviſſet ab iſto Doeg Idumæo, Davidem fuiſſe receptum hoſpitio ab Achimelech Sacerdote, in tantam iram exarſit, ut non ſolùm occidi juſſerit ab ipſo Doeg Sacerdotem Achimelech, ſed etiam octoginta quinque alios Sacerdotes, qui erant cum eo: & deindè percuſſit in ore gladii civitatem ſacerdotalem, occidens omnes viros & mulieres, parvulos & lactentes, oves quoque, & boves, & aſinos. Ecce quanta mala nata ſunt ex calumniatore illo, ut verè dictus ſit *potens in iniquitate*. Sed occurrit difficultas ex diſcordia codicum Hebraicorum, Græcorum, & Latinorum. Nam S. Hilarius, & S. Auguſtinus legunt, *Quid gloriatur*. Sed noſtræ lectioni, *Quid gloriaris*, favent textus He-

Varietas lectionis conciliatur,

C braicus & S. Hieron. non ſolùm in verſione, ſed etiam in commentario. Præterea in textu Hebraico, & Græco conſtituitur punctum poſt vocabulum, *potens es*, *Quid gloriaris in malitia, qui potens es*. Sed noſtræ lectioni favent S. Hilarius, & S. Hieronymus in commentario, quamvis S. Auguſtinus, & Euthymius legant, ut nunc habetur in Hebraico & Græco textu. Apparet igitur apud veteres fuiſſe varias interpunctiones. Denique in Hebraico codice habetur, *miſericordia Dei*, pro eo quod eſt in Græco ἀνομία, *iniquitas*: ſic enim ad verbum legitur in Hebraico, *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in miſericordia Dei*. Sed vox Hebraica *cheſed*, non ſignificat ſolam miſericor- חסד
D diam, ſed etiam opprobrium, ut perſpicuum eſt ex Levitico c. 20. verſ. 17. & ex Proverbiis c. 14. verſ. 37. Igitur hoc loco non debuiſſet verti, *miſericordia Dei*, ſed, *opprobrio Dei*: quia occidit multitudinem Sacerdotum, quod in opprobrium Dei redundavit. Septuaginta Interpretes verterunt, ἀνομίαν, iniquitatem, quia factum illud Doeg Idumæi iniquiſſimum fuit: nam, ut legitur 1. Reg. 22. nulli alii auſi ſunt mittere manus ſuas in Sacerdotes, etiam Rege jubente, præter iſtum Doeg Idumæum; qui tamen omnium optimè noverat innocentiam Sacerdotum, ut teſtis oculatus omnium rerum.

Tota

Digitized by Google

eſſe, quomodo novacula acuta expeditiſſimè, & facillimè ſcindit: conjungit enim Propheta eleganter tarditatem meditationis cum celeritate exequutionis. Verè enim Doeg Idumæus quod diu anteà cogitaverat, celerrimè data occaſione perfecit. Siquidem pauciſſimis verbis omninò Sauli perſuaſit, Achimelech ſacerdotem cum Davide conjuraſſe, qui fuit dolus & impoſtura graviſſima: ait igitur, *Sicut novacula acuta feciſti dolum*, ideſt, ſicut novacula acuta facillimè ſcindit capillos, ita tu facillimè Saulem decepiſti. Poteſt etiam per *dolum*, intelligi doloſa, & fraudulenta occiſio Sacerdotum; quam Doeg effecit interficiendo totam progeniem Sacerdotum uſque ad parvulos, & lactentes, quomodo novacula abradit penitus omnes pilos, quamvis tenuiſſimos. Dicitur autem doloſa occiſio, quia Sacerdotes non fuerunt vocati ad Regem tamquam inimici, ut timere potuerint ſe occidendos, ſed circumventi ſunt, & de improviſo perierunt.

III. *Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem; iniquitatem magis, quàm loqui æquitatem.*

Declarat ex qua radice prodierit illa calumnioſa delatio, ac dicit, illam non prodiiſſe ex ignorantia, vel caſu aliquo, ſed ex mala voluntate ipſius, qui dilexit ſemper malum potiùs, quàm bonum, & mendacium potiùs, quam veritatem. *Dilexiſti*, inquit, *malitiam ſuper benignitatem*, id eſt, delectaris potiùs nocere proximo quàm illi benefacere. *Iniquitatem magis, quàm loqui æquitatem*, ideſt, mendacium potiùs loqui te delectat, quàm veritatem: nam verbum Hebraicum, *ſcecher*, propriè *mendacium* ſignificat: ſed quia mendacium pernicioſum iniquitas quædam eſt; ideò Septuaginta Interpretes verterunt, *ἀδικίαν iniquitatem*, ut declararent hic agi de mendacio pernicioſo: ſic etiam ipſe David cùm deberet mendacio opponere veritatem, oppoſuit tamen juſtitiam, dicens, *quàm loqui æquitatem*, quoniam voluit indicare mendacium illius Doeg Idumæi non fuiſſe mendacium otioſum, vel officioſum, ſed planè pernicioſum, & injuſtum. Porrò per, *æquitatem*, intelligenda eſt juſtitia, ut ſonat vox Hebraica, *tſedek*, non autem id quod apud Latinos propriè ſonat vocabulum *æquitas*. At non videtur Doeg mendacium aliquod protuliſſe, cùm ait, *Venit David in domum Achimelech*. Reſpondeo mendacium fuiſſe in verbis illis juxtà intentionem dicentis, & audientium: ipſe enim ſignificare voluit Achimelech fuiſſe ſocium conjurationis David:

שקר

צדק

Mendacium pernicioſum iniquitas eſt.

ſitum eſt, *præcipitationis*, pro ruinæ & perditionis: conſtat autem ex lib. 1. Reg. cap. 22. propter verba Doeg Idumæi integram civitatem periiſſe. Illud autem, *lingua doloſa*, variè legitur ab Auctoribus: nam S. Hilarius, & S. Auguſt. legunt, *linguam doloſam*, ut etiam legit Theodoretus, & nunc habent Græci codices, γλῶσσαν δολίαν; & ſi ita legatur, ſenſus erit, *Dilexiſti omnia verba præcipitationis, linguam doloſam*, ideſt, dilexiſti omnia verba præcipitationis; dilexiſti, inquam, linguam doloſam. At S. Hieronymus quamvis in Hebræo vertat, *linguam doloſam*, tamen in commentario Pſalmorum legit, *in lingua doloſa*, ut etiam legit Euthymius, licèt non taceat varietatem codicum Græcorum, in quorum nonnullis ſit in accuſativo, *linguam doloſam*: & ſi quis ita legat, ſenſus erit, *dilexiſti omnia verba præcipitationis in lingua doloſa*, ideſt, per inſtrumentum linguæ doloſæ. Noſtri codices videntur accipiendi in vocativo, ut ſenſus ſit, *ò lingua doloſa*, tu dilexiſti omnia verba præcipitationis, ideſt, delectaris ſemper loqui verba pernicioſa: & videtur noſtra lectio ſatis concordare cum textu Hebraico, ubi ſimpliciter ponitur vocabulum ſine ullo ſigno caſus obliqui.

Propterea Deus deſtruet te in finem, evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viventium. V.

Prædicit non fore impunitum peccatum Doeg Idumæi, ſed pro temporali deſtructione Sacerdotum, cujus ipſe cauſa fuit, retribuendum ei exitium ſempiternum. *Propterea*, inquit, *Deus deſtruet te in finem*, ideſt, propter hoc tuum peccatum Deus te radicitus deſtruet in hoc ſæculo, & in futuro, ita ut in æternum deſtructus maneas, quibus ſignificari videtur æterna deſolatio in hoc ſæculo, & æterna damnatio in futuro. Atque hæc eſt juſta retributio impiorum, ut qui alios perdunt, ipſi quoque malè pereant. Deindè quod generatim dixerat, explicat per partes dicens, *Evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viventium*, ideſt, hoc modo te penitus deſtruet, quia puniet te exilio, & orbitate, ita ut primùm amittas opes, & patriam; deindè in exilio, & ſine liberis moriaris. *Evellet*, inquit, *te, & emigrabit*, ideſt, migrare faciet de tabernaculo tuo; & ſic exul, & vagabundus errabis: *& radicem tuam evellet de terra viventium*, ideſt, te cum omni poſteritate tua de terra eradicabit: filii enim ſimiles ſunt radici-

Juſta retributio impiorũ.

Digitized by Google

S. Auguſtinus, quamvis myſticè ſolùm exponant; tamen indicant Pſalmum compoſitum fuiſſe inſtante perſecutione; quod clariùs tradit S. Hilarius exponens ad litteram, & myſticè. Hanc ſententiam veriorem eſſe, & ipſe titulus, & totus Pſalmi contextus oſtendit. Illud, *intellectus David*, ſignificat, hanc fuiſſe ſanctam prudentiam Davidis, ut intelligeret in tam magno periculo ad Deum eſſe recurrendum, & in illo ſperandum. In qua oratione intellexit etiam inſpirante Domino ſe de omni periculo liberandum.

Explicatio Psalmi LIII.

I. *Deus in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua judica me.*

Orat Deum, ut quando defecerant omnia humana remedia, ipſe per ſe ad juvandum accederet. *Deus*, inquit, *in nomine tuo*, id eſt, poteſtate tua, cui omnia cedunt, *ſalvum me fac*: & per alia verba idem ſignificans, addit, *& in virtute tua*, ideſt, potentia, & robore tuo, *judica me*, ideſt, ſis judex meus, & pro meritis retribue mihi defenſionem; & adverſario meo ultionem: non enim habebat tunc David, ad quem appellaret ab injuſtitia Regis, niſi ſolum Deum. Quo exemplo admonemur, numquam eſſe deſperandum de auxilio Domini, etiamſi mors evidentiſſimè imminere videatur: Deus enim ubique eſt, & omnia in manibus habet, & cultores ſuos ad ſe confugientes non deſpicit.

Numquã deſperandum de auxilio Domini.

II. *Deus exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei.*

Jam confeſſus fuerat potentiam Domini: nunc orat, ut Dominus ad potentiam adjungat voluntatem. *Deus*, inquit, *exaudi orationem meam*, quaſi dicat, ſcio te omnia poſſe; ſed oro, ut velis: ideò peto, ut exaudias orationem meam, qua te rogavi, ut poteſtate tua ſalvum me faceres. Idem repetit ſequentibus verbis, *auribus percipe verba oris mei*, ideſt, ne avertas aures tuas, neque deſpicias orationem meam.

A

Quoniam alieni inſurrexerunt adverſum me, & fortes quaſierunt animam meam, & non propoſuerunt Deum antè conſpectum ſuum. III.

Explicat pericula, à quibus liberari deſiderat, dicens, *Quoniam alieni inſurrexerunt adverſum me*, ideſt, Ziphæi, qui proximi videbantur, ſed corde alieni erant à me, inſurrexerunt contra me, irritantes Saulem ad me perſequendum: *& fortes quaſierunt animam meam*, ideſt, & Saul cum armato exercitu, quæſierunt vitam meam ad extinguendum eam: hæc enim erat tota ratio perſecutionis: quia enim timebat Saul, ne aliquando David regnaret, cupiebat eum de medio tollere: quamvis enim Davidem innocentem eſſe Saul non ignoraret, tamen cupiditas retinendi in propria familia Regnum, quam rationem ſtatus nunc vocant, faciebat, ut juſtum videretur quod injuſtiſſimum erat. *Et non propoſuerunt Deum antè conſpectum ſuum*, ideſt, & neque illi, neque iſti timorem Domini præ oculis habuerunt: illi enim, Ziphæi videlicet, gratiam Regis legi Domini; & iſti, Saul, & ſatellites ejus, regnandi cupiditatem juſtitiæ, quam Deus in primis obſervari jubet, antepoſuerunt. Verè enim initium omnium malorum eſt avertere oculos mentis à Deo, & ejus lege naturali omnibus nota. Vide S. Thomam quæſt. 1. de Malo, art. 3.

B

C

Ratione ſtatus David perſequebatur Saul.

Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ. IV.

Illi, inquit, non habuerunt Deum antè oculos

vide, & fortaſſe orante Davide venit ille nuncius, & David, qui eum in ſpiritu præviderat, dicit: *Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ.*

V. *Averte mala inimicis meis, & in veritate tua diſperde illos.*

Per imprecationem intelligitur prædictio, ut ſæpè monuimus; & in Hebræo legitur per modum prædictionis: ſic enim ad verbum reddi poſſunt verba Hebraica: *Revertetur malum inimicis meis*: noſtra autem lectio facilior eſſet, ſi ita legeremus, *Averte mala à me ad inimicos meos*. Sed in eumdem ſenſum verba explicanda ſunt. *Averte mala, quæ impendent*, à me, & converte illa ad inimicos meos. Quod quidem ita factum eſt: nam Saul Davidem perſequebatur & continuò factum eſt, ut Philiſthæi perſequerentur Saulem. Itaque pericula, quæ imminebant à Saule Davidi, cœperunt imminere à Philiſthæis Sauli. Illud autem, *& in veritate tua diſperde illos*, impletum eſt non diu poſtea: nam in montibus Gelboe periit Saul cum exercitu ſuo, in quo exercitu credibile eſt adfuiſſe, & ſimiliter periiſſe illos, qui Davidem perſequuti fuerant: diſperdere enim hoc loco non ſignificat diſſipare, ſed omninò de-
הצמיתם lere, & extinguere, ſi vox Hebraica *hatſmithem* conſideretur. Vide lib. 1. Reg. cap. ult. Illud, *In veritate tua*, ſignificat, juxtà promiſſiones tuas, ſive ſecundùm juſtitiam tuam, qua reddis unicuique ſecundùm opera ſua, Matth. 16.

VI. *Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum eſt.*

Videns Propheta, ſe continuò exauditum, ſive ex prænotione futuræ liberationis, ſive ipſo

Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me, & ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus. VII.

Oſtendit ex effectu Deum eſſe bonum, quoniam tam citò exaudivit ſervum ſuum. *Quoniam*, inquit, *ex omni tribulatione eripuiſti me*, ideſt, quoniam revelans mihi meam certam liberationem,
C jam in ſpe ex omni tribulatione liberaſti me, *& ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus*, ideſt, & in eadem prænotione jam oculus meus vidit inimicos meos proſtratos, & conſumptos: refertur enim hoc ad id, quod anteà dixerat, *in virtute tua diſperde illos*. Niſi fortè placeat, ut ſuprà indicavimus, ipſo Propheta orante incœpiſſe ejus liberationem; recedente videlicet Saule propter nuncium allatum de adventu Philiſtinorum: tunc enim ſenſus erit: *Quoniam ex omni præſenti tribulatione eripuiſti me, & oculus meus vidit inimicos meos*, recedentes cum Saule Duce ipſorum. Nam vox illa, *deſpexit*, non ſignificat contemptum, ſed ſimplicem viſionem, ut perſpicuum eſt ex Hebraica voce, *raatha*: verti enim potuiſſet, Super ראתה
D inimicos meos reſpexit oculus meus, ideſt, oculus meus liberè, & ſine timore reſpexit inimicos meos. Vulgatus Interpres poſuit *deſpexit*, ut ſignificaret Davidem ex alto loco vidiſſe inimicos proſtratos, aut recedentes, juxtà duas expoſitiones indicatas. Verè enim David *deſpexit*, ideſt, deorſum aſpexit inimicos ſuos, ſive quia tunc erat in monte edito corporaliter, ſive quia ſpiritus Prophetiæ in altum illum evexerat, & ex alto divinæ revelationis inimicos ſuos vidit quaſi jacentes in imo. Porrò hic Pſalmus quotidie in Eccleſia frequentatur ad horam primam, ut exemplo Davidis diſcamus adversùs omnes perſecutores armis orationis ad initium diei communiri, ſcientes quòd *omnes qui piè vivere volunt in Chriſto Jeſu perſequutiones aſſiduè patientur*.

PSAL-

Digitized by Google

medio ejus, & injuſtitia.

XI. *Et non defecit de plateis ejus uſura, & dolus.*

Pergit deſcribere iniquitatem civitatis, à qua ipſe perſecutionem patiebatur, ac mirabili modo loquendi dicit iniquitatem, quaſi armatum militem obtinuiſſe muros ejus, ut juſtitia non poſſet accedere. *Die*, inquit, *ac nocte*, ideſt, ſemper *circumdabit eam ſuper muros ejus iniquitas*, ideſt, iniquitas ſuper muros ejus conſiſtens circumdabat eam inſtar cuſtodiæ militaris, *& labor in medio ejus, & injuſtitia*, ideſt, & interim intus in ipſa civitate nihil aliud erat, niſi labor miſerorum, & injuſtitia potentiorum, dum ſecurè, & liberè, injuſti divites & potentes opprimerent pauperes, & imbecilles. *Et non defecit de plateis ejus uſura, & dolus*, ideſt, & oppreſſio illa partim erat manifeſta, dum in ipſis plateis exigerent uſuras divites à pauperibus; partim occulta, dum variis dolis, & inſidiis eos circumveniebant, & vexabant. Hæc conveniebant quidem Jeroſolymæ tempore Davidis, ſed multò magis tempore Chriſti, & multò maximè conveniunt Babyloniæ, ideſt, amatoribus mundi hujus, in quo regnat concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.

XII. *Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utique.*

XIII. *Et ſi is, qui oderat me, ſuper me magna loquutus fuiſſet; abſcondiſſem me forſitan ab eo.*

XIV. *Tu verò homo unanimis, Dux meus, & notus meus.*

XV. *Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulavimus cum conſenſu.*

Poſtea quàm conqueſtus eſt David de tota civitate, & populo, conqueritur nunc de uno particulari proditore, qui videntur fuiſſe Achitophel, ſi Pſalmus exponatur de Davide: Judas autem, ſi exponatur de Chriſto: quivis alius falſus amicus, ſi de homine juſto generatim accipiatur. Ait igitur, *Si inimicus aliquis* manifeſtus *maledixiſſet mihi*, æquo animo tuliſſem; quia inimicus ſolet id facere, & non eſt mirum ſi faciat. Item *notus meus*, ideſt, familiaris & commenſalis, *qui ſimul mecum dulces capiebas cibos*, dicuntur autem dulces cibi, quia amicitia convivarum eos facit dulciores: nam in Hebræo ad litteram habetur, *qui ſimul dulces faciebamus cibos*. Sed S. Auguſtinus *dulces cibos*, intelligit Euchariſtiam, quam Judas cum Chriſto in ultima cœna guſtavit, qui cibus omnem habet ſaporum ſuavitatem. Deniq; non ſolùm unanimis, & notus & commenſalis in C rebus politicis, & domeſticis; ſed ejuſdem religionis, & ejuſdem ſententiæ in ſactis cæremoniis: *ambulavimus enim in domo Dei cum conſenſu*, ideſt, non fuit inter nos ulla diſſentio in actionibus, quæ ad cultum Dei pertinebant. In Hebræo pro, *cibos*, eſt *ſod*, quod *ſecretum*, non *cibum* ſignificat. סוד Sed credibile eſt Septuaginta Interpretes non habuiſſe in ſuis codicibus, *ſod*, ſed, *zed*, quod *eſcam*, ſignificat: סוד זד & magis cohæret dulcedo cum cibis, quàm cum ſecreto: capere enim dulces cibos rectiùs dicitur, quàm capere dulce ſecretum. Illud etiam, *cum conſenſu*, ex Hebræo S. Hieron. vertit, *in terrore*. Sed fortaſſe S. Hieronymus non habuit in ſuo Codice, *raghes*, ut nos habemus, רגש D quod ſignificat, *conjunctim*, ſed habuit *roghez*, רגז quod *terrorem* ſignificat: noſtra lectio convenit cum Hebraico, & Græco codice.

Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viventes. XVI.

Imprecatur, ſeu potiùs prædicit per formam imprecationis, eam pœnam quam juſtè dederunt Dathan, & Abiron. Num. 16. Qui ſeditionem, & ſchiſma facientes vivi à terra dehiſcente abſorpti ſunt: qui quidem *viventes perierunt*, ideſt, videntes ſe abſorberi, & vivos ſepeliri, perierunt. Hoc impletum eſt in iis, qui Davidem, Abſalone E duce, perſequebantur: nam *plurimos eorum ſaltus conſumpſit, non gladius*, ut dicitur, 2. Reg. 18. Impletum quoque eſt in Judæis, qui in obſidione Jeroſolymæ viventes & videntes peribant, vel fame cadentes in plateis, vel ex muris ſe dejicientes, vel in foveis deliteſcentes: deniq; impletur in plurimis impiis, qui vident apertiſſimam veritatem, & ſpontè oculos claudunt, vel non ignorant in eo ſtatu, in quo verſantur, ſe ſalvos eſſe non poſſe, & tamen ſcientes, & volentes in eo ad mortem uſque perſeverant.

Digitized by Google

cem meam.

Prædixit interitum inimicis, nunc ſibi ſalutem prædicit. *Ego*, inquit, *clamavi ad Dominum*, ardenti oratione, & ipſe ſalvabit me à periculo, in quo verſor, & deinceps clamabo non ſemel; ſed etiam ſecundò, & tertiò, videlicet *veſpere*, *manè*, *& meridie*, narrando, & annunciando ærumnas meas, & miſericordias Domini, *& ipſe Dominus exaudiet me*. Conſuetudo ter in die orandi, legitur etiam apud Danielem, cap. 6. Fortaſſe in honorem ſanctiſſimæ Trinitatis, cujus myſterium Prophetis non erat incognitum. Cur autem dicatur, *veſpere*, *manè*, *& meridie*, & non potiùs manè, meridie, & veſpere; ratio eſſe videtur quoniam ſecundùm legem *feſta celebrabantur à veſpera ad veſperam*, ut dicitur Levit. 23. proindè primum tempus orationis erat veſpertinum: quod etiam nunc obſervat Eccleſia, quæ incipit officia Divina à primis veſperis.

Conſuetudo ter orandi in die in honorem S. Trinitatis.

XX. *Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi, quoniam inter multos erant mecum.*

Explicat in quo ſit exaudiendus à Deo. *Redimet in pace*, ideſt, ad pacem reſtituet, *animam meam*, ideſt, vitam meam, *ab his, qui appropinquant, mihi*, ideſt, qui de propinquo adversùs me dimicant: *quoniam inter multos erant mecum*; ideſt, quoniam multi erant dimicantes mecum, ſive multi erant adversùm me unum, ſive in magna multitudine erant, qui mecum pugnabant. Hunc exiſtimo ſenſum eſſe hujus obſcuriſſimi loci cum ſancto Hieronymo in verſione ſua ex Hebræo. Itaque ſententia erit, Deus liberabit vitam meam, transferendo eam à prælio appropinquantium contra me, ad optatam pacem, & id faciet ea ratione quoniam iniquum erat ut multi contra me unum pugnarent. Quòd ſi hoc duriuſculum videatur, poterit cum Euthymio ita exponi, *Redimet in pace*, ideſt, ſine labore meo, *animam meam*, ideſt, vitam meam, *ab his qui appropinquant mihi* ut mihi nocerent; quoniam iſti ipſi anteà inter multos alios erant mecum: proindè proditoriè, & injuſtè contra me pugnant, qui paulò anteà in meis caſtris militabant. Impletum eſt hoc in Davide qui in prælio contra Abſalonem ſine labore vicit quia domi remanſit, ut dicitur 2. Reg. 18. Impletum quoque eſt in Chriſto, qui liberatus eſt à morte per reſurrectionem omninò in pace & ſine labore.

Meritò, inquit, humiliabit illos juſtus Judex, *quia non eſt illis commutatio*: obdurati enim ſunt, neque pœnitet eos ſceleris ſui; *& non timuerunt Deum*, ſed magis homines reveriti ſunt, ideò *Deus extendit manum ſuam in retribuendo* ſingulis, prout merebantur. Non deſunt, qui illud (*non eſt illis commutatio*) volunt debere exponi, non eſt illis redditio viciſſitudinis, & hanc eſſe vim Græcæ vocis. Sed vox Hebraica non poteſt accipi pro redditione viciſſitudinis: nam S. Hieronymus rectè vertit, *non mutantur*, & ſimiliter reddidit Symmachus, Theodoreto teſte: proindè ſi velimus concordare Codicem Græcum cum Hebraico, opportet vocem illam ἀντάλλαγμα accipere hoc loco pro commutatione hominis à vitio ad virtutem, non pro permutatione unius rei cum altera: & poteſt ita accipi, ut communiter accipiunt Interpretes tum Græci, tum Latini, quia vox illa generalis eſt.

Contaminaverunt teſtamentum ejus, & diviſi ſunt ab ira vultus ejus, & appropinquavit cor illius, XXIII.

Hic verſiculus obſcuriſſimus eſt propter mutationes numeri ſingularis in numerum multitudinis. In Hebræo habetur in ſingulari, *contaminavit teſtamentum ejus*, *diviſerunt*, ſive *molliverunt præ butyro os ſuum*, vel *os ejus*: ſed cùm dicitur, *contaminavit*, poteſt exponi, *contaminavit unuſquiſque teſtamentum ejus*, quod eſt idem cum illo, *contaminaverunt teſtamentum ejus*. Illud etiam, præ butyro, ſi legatur vox Hebraica *chamaoth*, per, ח, non per, א, ſignificabit *præ ira*, vel *ab ira*, ut verterunt Septuaginta Interpretes. Illud etiam, *diviſerunt*, poteſt etiam ſignificare, diviſi ſunt: nam utramque ſignificationem habet vox, *chaleku*: ſenſus igitur hic erit, Deus juſtè extendit manum ſuam in retribuendis ſuppliciis inimicis meis, quoniam illi non ſolùm non voluerunt mutari de vitio ad virtutem, ſed magis ac magis contaminaverunt teſtamentum, ſive pactum ejus, malis ſuis operibus, prævaricando leges ejus: propterea *diviſi ſunt*, hoc eſt, diſperſi, ac diſſipati ſunt ab ira vultus Dei; *quia appropinquavit cor illius*, Dei videlicet, ad eos puniendos.

חמאות
המאות

חלקו

Molliti ſunt ſermones ejus ſuper oleum, & ipſi ſunt jacula. XXIV.

Redit ad malitiam præcipui proditoris, qualis fuit

Digitized by Google

Explicat clariùs fiduciam ſuam, & rationem fiduciæ. Deus enim per Samuelem olim promiſerat Davidi Regnum: nam lib. 1. Reg. cap. 13. dicit Samuel de Davide, *Quæſivit ſibi Dominus virum ſecundùm cor ſuum, & præcepit ei ut eſſet Dux ſuper populum ſuum*: ac deindè eod. lib. cap. 16. juſſit eum inungi in medio fratrum ejus. Hæc igitur promiſſio erat cauſa fiduciæ, & de hac dicit, *In Deo laudabo ſermones meos*, ideſt, fretus auxilio Dei laudabo aliquando promiſſiones mihi factas à Deo tamquam veriſſimas, quando videlicet completæ fuerint. *In Deo ſperavi*, adimplendas ſcilicet ejus promiſſiones, *& ideò non timebo quid faciat mihi caro*, ideſt, non timebo minas, & perſecutiones inimicorum meorum, qui caro ſunt, ideſt, infirmi, & fragiles, ſi cum Deo, qui mihi ſalutem, & regnum promiſit, comparentur. In Hebræo habetur, *laudabo verbum ejus*, ſed non repugnat noſtræ lectioni, quæ habet, ſermones meos; ſiquidem illæ promiſſiones erant Dei, quia ille promiſerat, & erant Davidis, quia illi promiſerat. Poteſt etiam fie-
דברו ri, ut Septuaginta Interpretes non legerint, *de-*
דברי *varò verbum ejus*, ſed, *devari*, verbum meum: ſola enim differentia conſiſtit in una media litera. Non erit difficile de Chriſto exponere hunc verſiculum, ſiquidem Angelus promittens Virgini, ait, *Dabit ei Dominus ſedem David Patris ejus*, &c. & ipſe Chriſtus veriſſimè dicere potuit, *Non timebo quid faciat mihi caro*.

V. *Tota die verba mea execrabantur; adverſùm me omnes cogitationes eorum in malum.*

Redit ad explicandam malitiam adverſariorum ſuorum ac dicit eos toto tempore, quo apud illos fuit, non ceſſaſſe vituperare omnia verba, & facta ejus; & excogitare, quomodo eum perderent: quod non minùs convenit in Scribas, & Phariſæos calumniantes verba, & opera Chriſti, & conſilia agitantes de morte ejus, quàm in Saulem, & miniſtros ejus erga Davidem. Dixi autem verba, & opera, quia
דבר vocabulum *dabar* verbi apud Hebræos, & verba, & opera ſignificat.

VI. *Inhabitabunt, & abſcondent: ipſi calcaneum meum obſervabunt.*

Addit aliam malam adverſariorum ſuorum

pulos confringes.

Prædicit nunc ruinam adverſariorum ſuorum, juſto Judice Deo illis reddente, quod proximo ſuo facere cogitaverunt. *Sicut*, inquit, *ſuſtinuerunt animam meam*, ideſt, ſicut in abſcondito obſervantes expectaverunt vitam meam, ut eam perderent: ita tu Deus, *pro nulla re eos ſalvos facies*, ideſt, nullo modo ſalvabis, ſed *in ira tua populos illos confringes*, & ad internecionem perſequeris. Hoc impletum eſt in hoſtibus Davidis, qui cum Saule Rege ſimul interierunt in montibus Gelboè, ut dicitur lib. 2. Reg. cap. ult. Impletum eſt quoque in hoſtibus Chriſti, qui conſumpti fuerunt in obſidione Jeroſolymæ à Romanis, & reliquiæ diſperſæ, inter gentes; ſed multò magis implebitur in die ultimi Judicii. Hoc loco in Codice Hebraico, & Græco eſt manifeſta corruptio: nam in Hebraico ubi nos habemus, pro nihi-
lo, eſt *hal aven*, quod ſignificat, *pro iniquitate*, על און
ſed legendum eſt, *hal ain*, pro nihilo: ſic enim על אין
legunt Septuaginta, & ipſe etiam ſanctus Hieronymus, ſanctus Hilarius, ſanctus Auguſtinus, & alii: in Græcis quibuſdam Codicibus eſt *ὤσεις expelles*, & ſic legunt, & exponunt Theodoretus, & Euthymius. Sed vera lectio eſt *σώσεις ſalvabis*: quæ reſpondet Hebraicæ, & exponitur ab omnibus ferè interpretibus. Porrò illud, *pro nihilo ſalvos facies illos*, ſanctus Hilarius exponit, reſurgent quidem impii, ſed pro nihilo, ſive ad nihilum, quia non proderit illis reſurrectio. Sanctus verò Auguſtinus in bonam partem explicat, *pro nihilo*, ideſt, ſine meritis propriis, ex pura gratia ſalvabis illos. Sanctus Hieronymus tum in verſione, tum in Commentario, impios non ſalvandos dicit: quod magis cohæret cum ſequentibus, *in ira populos confringes*.

Deus vitam meam annunciavi tibi. poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo. VIII.

Poſteaquam de ſupplicio inimicorum loquutus eſt: revertitur ad precandum pro ſe, ac dicit, *Deus vitam meam annunciavi tibi*, ideſt, narravi in oratione curſum vitæ meæ, tranſmigrationes, varietates, labores: vox enim Hebraica, *nodi*, ſignificat mutationem, & migrationem: ſed Septuaginta Interpretes verterunt, *vitam meam*, ut breviſſimè omnia comprehenderent.

Digitized by Google

ta narravit ſuæ vitæ miſerias, & Deus eas numeravit: idem autem verbum *ſaphar*, *narrare*, & *numerare* ſignificat. ספר

IX. *Sicut & in promiſſione tua, tunc convertentur inimici mei retrorſum.*

Prima pars hujus verſiculi pertinet ad verſiculum ſuperiorem: nam non ſolùm in Codice Hebraico conjunguntur hæc verba, *ſicut & in promiſſione tua*, cum ſuperioribus: ſed etiam ſic exponunt Hilarius, Hieronymus, Auguſtinus, Euthymius, & alii. Itaque ſenſus eſt, *poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo, ſicut & in promiſſione tua*; ideſt, ſicut promiſiſti te exauditurum deprecantes cum lachrymis, ita feciſti, quia *poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo*, ut eas exaudires. Et cùm exaudieris, *tunc convertentur inimici mei retrorſum*, ideſt, fuſi, fugatique diſſipabuntur, & peribunt. S. Auguſtinus exponit more ſuo in bonam partem, ut ſenſus ſit, inimici, qui anteà præire nos volebant, & ad interitum ducere, convertentur per pœnitentiam, & nos ſequentur ad vitam, quo modo dixit Dominus Petro Matth. 16. *Vade poſt me Satana, ſcandalum es mihi, quia non ſapis quæ Dei ſunt*, ideſt, noli me præire, ſed poſt me ambula; quoniam dum præire tentas, ſcandalum es mihi. Euthymius non minùs utiliter exponit de Dœmonibus, qui nos præire, & ducere cupiebant ad gehennam; ſed per gratiam Dei noſtras preces audientis coguntur retrocedere, & nos oblatrantes ſequi, dum properamus ad Regnum, undè illi exciderunt.

X. *In quacumque die invocavero te, ecce cognovi, quoniam Deus meus es.*

Concludit gratias agendo, & laudando Deum, Ecce, inquit, experimento cognovi quòd *in quacumque die invocavero te, tu Deus meus es*, ideſt, tu declarabis exaudiendo, te meum eſſe Deum.

In me ſunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi. XII.

Pro his omnibus beneficiis pollicetur ſe perſoluturum vota laudum in tribulatione concepta. *In me ſunt*, inquit, *vota tua*, ideſt, in memoria mea ſunt, ſive in intimis præcordiis apud me conſervantur, ut non excidant *vota tua*, ideſt, promiſſiones tibi factæ à me. *Quæ reddam laudationes tibi*, ideſt, *quæ vota reddam*; C vota videlicet laudum, & gratiarum actionis, ſive, quæ vota continent laudationes tibi aſſiduè à me concinendas.

Quoniam eripuiſti animam meam de morte, & pedes meos de lapſu: ut placeam coram Deo in lumine viventium. XIII.

Hæc eſt ſumma beneficiorum divinorum. *Quoniam eripuiſti animam meam de morte*, ideſt, vitam meam conſervaſti ab imminente morte, à Saule, ſive ab Achis Rege Philiſtinorum: *& pedes meos de lapſu*, ideſt, & conſervaſti me, ne laberer in D peccatum inter tot, & tantas tentationes, quibus provocabar, ut Saulem interficerem, vel ei maledicerem: conſervaſti autem me à morte, & à peccato, à morte videlicet corporali, & ſpirituali. *Ut placeam coram Deo*, *ſive ut ambulem* (ut habet vox Hebraica, *lehitthalech*) *placent Deo in lumine viventium*, ideſt, in lumine vitæ hujus temporalis, quo carent qui mortui ſunt: item in lumine fidei, & gratiæ, quo carent infideles, & peccatores, ut tandem perveniam ad lumen gloriæ cœleſtis, quo fruuntur illi, qui ſoli verè, proprieque viventes dici poſſunt. Poſſunt hæc etiam de Chriſto exponi, qui per reſurrectionem liberatus eſt à morte carnis, & ab omni periculo ſubjacendi ulli paſſioni, & vivit, & regnat à dextris Patris in lumine viventium. Amen. להת־הלך

PSAL-

Digitized by Google

novi, præter illa duo verba, *ne diſperdas*, quæ quid ſignificent, incertum eſt. S. Hilarius id refert ad Chriſti reſurrectionem, per quam factum eſt, ne caro Chriſti in ſepulchro corrumperetur: nam alia lectio habet, *ne corrumpas*. S. Auguſtinus, & S. Hieronymus interpretantur de titulo crucis Chriſti, quem Pilatus noluit corrumpere ad petitionem Judæorum, quaſi id prædixerit David hoc loco, Theodoretus, & Euthymius exponunt de Davide, qui noluit occidere Saulem, cùm impunè poſſet. Itaque volunt ad æternam rei memoriam ſcriptum, *ne diſperdas*, ſive *ne perdas*, quia David non perdidit Saulem, ſed quamvis hæc expoſitio in hunc Pſalmum quadret, tamen in Pſalmum 57. & 58. & 74. ubi eſt eadem ſententia in titulo, non videtur quadrare. Alii volunt Davidem pro ſe rogare Deum ut non ſinat eum occidi, & perdi. Alii denique arbitrantur, illis verbis ſignificari inſtrumentum muſicum, in quo Pſalmi iſti concinendi erant.

EXPLICATIO PSALMI LVI.

I. *Miſerere mei Deus, miſerere mei, quoniam in te confidit anima mea.*

II. *Et in umbra alarum tuarum ſperabo, donec tranſeat iniquitas.*

DAVID in ſpelunca precatur Deum pro liberatione à perſecutione Saulis, & in hoc figura Chriſti eſt, qui latens in ſpelunca formæ ſervi, cùm eſſet Dominus omnium, orat pro liberatione corporis ſui, quod eſt Eccleſia, à perſecutione Satanæ, & miniſtrorum ejus. *Miſerere*, inquit, *mei Deus*, ideſt, tu Deus miſericors tolle miſeriam, quam patior ob periculum vitæ, cui Saul inſidiatur. *Miſerere mei, quoniam in te confidit anima mea*, confidentia in Deo eſt optima ratio, quæ allegari poteſt ad impetrandam miſericordiam, cùm Deus promiſerit auxilium confidentibus in ſe. *Et in umbra alarum tuarum ſperabo*, ideſt, non ſolùm hactenus in te confidit anima mea; ſed etiam perſeverabo in hac confidentia toto tempore quo protectione indigebo, quod erit *donec tranſeat iniquitas*; ideſt, donec finem habeat hæc noſtra peregrinatio, & exilium à patria cœleſti: tamdiu enim durabit iniquitas, quamdiu durabit peregrinatio, in qua mali bonis admixti ſunt. Porrò metaphora illa de umbra alarum Dei familiaris eſt Scripturæ ſanctæ: nam in Pſal. 16. dicitur *ſub umbra alarum tuarum protege me*: in Pſal. 10 62. *In velamento alarum*

Confidentia in Deum optima ratio ad impetrãdam miſericordiam.

A *tuarum ſperabo*; & in Pſal. 90. *ſub pennis ejus ſperabis*; & Dominus, Matth. 24. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti!* ſenſus autem eſt, ſperabo in protectione tua, quomodo ſperant pulli in protectione gallinæ, quæ ſub alas ſuas colligit eos, & mirabili zelo à milvo defendit. Significatur hac metaphora ingens amor Dei erga ſuos electos, quos fovet, & protegit, ut res ſibi unicè charas.

Clamabo ad Deum altiſſimum, Deum qui benefecit mihi. III.

B Ex hac fiducia, qua ſub umbra alarum Dei ſperavit, prodibit clamor *ad Deum altiſſimum*, id eſt, ad ſupremum Judicem, qui ſuper omnes alios Judices in altiſſimo throno reſidet; & ratio clamandi erit experimentum proprium: jam enim expertus erat David clamando ad Deum, ſe multùm profeciſſe. *Clamabo*, inquit, *ad Deum, qui benefecit mihi*, ideſt, qui ultus me eſt de inimicis meis: vox enim Hebraica, *gomer*, hoc loco non ſignificat benefacere abſolutè, ſed ulciſci, ac per hoc benefacere ulciſcendo innocentium injurias: undè ſanctus Hieronymus vertit ex Hebræo, *invocabo Deum altiſſimum, Deum ultorem meum*. Qualis autem fuerit hæc ultio habetur lib. 1. Reg. cap. 23. Nam cùm Saul cinxiſſet exercitu ſuo montem, ad quem David confugerat, ut jam de vita ſua penè deſperaret, pro-

videntia

Digitized by Google

& ſagitta: & lingua eorum gladius acutus.

Miſit de cœlo auxilium videlicet, *& liberavit me*, quando cinctus legionibus hoſtium jam jam capiendus, & occidendus eram. *Dedit in opprobrium conculcantes me*, ideſt, expoſuit probris Saulem, & milites ejus, qui me ut pulverem conculcabant, & contemnebant, quando re infecta coacti ſunt recedere, & Philiſthæis occurrere, ut ſuprà diximus ex cap. 23. lib. 1. Reg. *Miſit*, inquam, *de cœlo miſericordiam, & veritatem*, quaſi duas manus ſuas; *miſericordiam*, qua liberaret me, *& veritatem*, ideſt, juſtitiam, qua hoſtes meos pudore, & dolore afficeret. *Et eripuit animam meam*, hoc eſt, vitam meam, *de medio catulorum leonum*, ideſt, Saulis, & militum ejus; qui ferocia leones juvenes, ac per hoc, fortiſſimos referebant. Sed etiam ſic liberatus ab imminente morte, tamen *dormivi conturbatus*, quia timui detractiones, & calumnias inimicorum meorum, quorum dentes, & linguæ feriunt inſtar lancearum, & gladiorum acutorum. In Hebræo deeſt verbum, *eripuit*, & ſic vertit S. Hieronymus, *Anima mea in medio leonum dormivit ferocientium*. Sed in Hebræo
אשכבה Codice non eſt, *dormivit*, ſed dormivi, *eſchebah*, in prima perſona. Quare vel excidit verbum, *eripuit*, vel ſubintelligi debet: & quia Hebræi non habent caſus, rectè poſſumus vertere tam *anima mea*, quàm *animam meam*: denique illud, *conturbatus*, quod Hieronymus vertit, ferocientium, videlicet leonum, in Hebræo propriè ſignificat, *ardentem*, vel *inflammatum*, quod ſatis aptè convenit cum voce, *conturbatus*: qui enim conturbati ſunt, æſtuare, & ardere ſolent. Itaque lectio Hebraica non difficulter cum noſtra Græca, & Latina concordari poteſt, & hunc ſenſum facere, *Animam meam eripuit de medio leunculorum, dormivi æſtuans, & conturbatus*: cur autem dormierit conturbatus, quando jam liberatus erat, exponuit cùm addit, *Filii hominum, dentes eorum arma, & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus*, id eſt, *dormivi conturbatus*, quoniam etiamſi Saule recedente liberatus eram à morſu leonum, qui de propinquo mordent; tamen ſciebam non deeſſe detractores, & calumniatores, qui etiam longè feriunt inſtar jaculorum, & ſagittarum: multi enim erant, qui calumniis ſuis incitabant Saulem adversùs Davidem, ut ipſe teſtatur lib. 1. Reg. cap. 24. *Quare*, inquit, *audis verba hominum loquentium, quærit David malum adversùm te?* Porrò phraſis illa, filii hominum dentes eorum arma & ſagittæ, eſt Hebræorum propria; ſenſus autem eſt, filii hominum tales ſunt, ut dentes eorum ſint veluti lanceæ (hoc enim ſonat vox Hebrai-

tuum ſuper cœlos coram Angelis, *& in omnem terram* coram hominibus dilatetur *gloria tua*, ita ut omnes intelligant, & laudent juſtitiam tuam.

Laqueum paraverunt pedibus meis, & incurvaverunt animam meam. VIII.

Foderunt antè faciem meam foveam, & inciderunt in eam. IX.

Reddit cauſam, cur judicium Dei adversùs hoſtes ſuos imploret. Nam præter alia inquit, *laqueum paraverunt pedibus meis*, ideſt, inſidias mihi tetenderunt, ut me quaſi feram de improviſo caperent. *Et incurvaverunt animam meam*, ideſt, atque his inſidiis me afflixerunt, ut præ continua ſollicitudine incurvus ac mœſtus incederem. Deindè idipſum repetit alia metaphora, *Foderunt*, inquit, *foveam antè faciem meam*, ideſt foderunt foveam in itinere, quo iturus eram, ita ut fovea antè me eſſet, quamvis eam à me conſpici non exiſtimarent: illud enim, *antè faciem meam*, non ſignificat, me aſpiciente, & vidente; ſed in loco, qui antè me erat, & per quem tranſiturus eram. *Et inciderunt in eam*, ideſt, paraverunt mihi periculum vitæ, & ipſi in illud inciderunt: nam ut dictum eſt ſuprà ex cap. 23. lib. 1. Reg. Saul inſidiabatur vitæ Davidis, & illo ipſo tempore incidit in ſpelunca in manus Davidis, à quo poterat occidi, ſi David voluiſſet.

Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, cantabo, & Pſalmum dicam. X.

Jam in fine Pſalmi excitat Propheta ſpiritum ſuum in Deum, ac dicit, *Paratum cor meum, paratum cor meum*, ideſt, paratus ſum vivere, paratus ſum mori; paratus conculcari, paratus regnare; & quicquid acciderit, de manu tua accipiam: *cantabo, & Pſalmum dicam*, laudabo miſericordiam, laudabo juſtitiam, & voce, & inſtrumento muſico.

Exurge gloria mea, exurge Pſalterium, & cithara: exurgam diluculò. XI.

Quia dixerat *cantabo, & Pſalmum dicam*; nunc ut id rectè fiat, non invocat Muſas ut prophani Poetæ faciunt, ſed invocat Spiritum prophetiæ, ut Theodoretus exponit. *Exurge*, inquit, *gloria mea*, ideſt, donum ſpiritus, quo afflante canere ſoleo myſteria divina, *exurge pſalterium, & cithara*, ideſt, exurge ſpiritus meus, & lingua mea:

ſpiritus

Digitized by Google

racula operando ex parte ſuperiore ſonuiſti : & cithara, dum humana patiendo ex parte inferiore ſonitum dediſti. Deindè inducit ipſum reſpondentem, *exurgam diluculò:* ſatis enim conſtat, Chriſtum à mortuis diluculò ſurrexiſſe.

XII. *Confitebor tibi in populis Domine, & pſalmum dicam tibi in gentibus.*

Surgens diluculò David ad canendum Deo dicit, *Confitebor tibi*, ideſt, laudabo te in populis Judæorum, *& pſalmum dicam tibi in gentibus.* Noverat enim ſanctus Propheta pſalmos ſuos toto

bes, ideſt, uſque ad cœlos: accipit enim Propheta pro eodem *uſque ad cœlos*, *& uſque ad nubes*, quæ ideò dicuntur in ſcripturis nubes cœli. Matth. 26. *Videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli.*

Exaltare ſuper cœlos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua. XIV.

Quomodo miſericordia, & veritas Domini pertingunt uſque ad cœlos; ſic etiam par eſt, ut gloria, & laus ejus, & cœlum, & terram repleat.

PSALMUS LVII.

TITULUS, ET ARGUMENTUM PSALMI.

In finem, ne diſperdas David in tituli inſcriptionem.

TITULUS nihil habet novi. Argumentum eſt acris reprehenſio hominum iniquorum: quamvis enim occaſio ſcribendi nata ſit ex iniquitate Saulis, & miniſtrorum ejus perſequentium Davidem: tamen reprehenſio eſt generalis, & ut monuit ſanctus Auguſtinus, concionatur Spiritus ſanctus per os Prophetæ ad univerſum genus humanum.

Explicatio Psalmi LVII.

I. *Si verè utique juſtitiam loquimini, recta judicate filii hominum.*

NON deſunt ex recentioribus, qui velint totum verſiculum hunc legi per interrogationem, hoc modo, *Num verè juſtitiam loquimini? num recta judicatis filii hominum?* Sed veteres omnes Hilarius, Hieronymus, Auguſtinus, Theodoretus, Euthymius, & alii legunt ut nos in textu noſtro habemus. Sanctus autem Hieronymus non ſolùm in expoſitione Pſalterii, ſed etiam in verſione ex Hebræo vertit, *Si verè utique juſtitiam loquimini, recta judicate filii hominum.* Quamvis enim in prima parte verſiculi adſit in Hebræo litera, ה *he*, quæ eſt ſignum interrogationis; tamen in ſecunda non habetur: proindè ad verbum ſic vertendum eſſet, *Num verè juſtitiam loquimini? recta judicabi-*

C *tis filii hominum*: quæ ſententia eadem eſt cum iſta, *ſi verè juſtitiam loquimini, recta judicate filii hominum.* Igitur ſententia Prophetæ hæc eſt, Cùm omnes homines interrogati, an ſit bonum furari, mœchari, decipere, & ſimilia, rectè reſpondeant, non eſſe bonum; quia lex ſcripta in corde docet, iſta non eſſe bona, cùm nemo velit talia ſibi fieri; convincuntur omnes iniqui non verè loqui juſtitiam: ſed fictè, ac ſimulatè, quia in corde ſuo judicant, ſibi eſſe bonum furari, mœchari, decipere, & ſimilia: non enim facerent niſi bonum ſibi eſſe crederent. Nec ſolùm convincuntur eſſe mendaces, dum falsò loquuntur juſtitiam, & dicunt, non eſt bonum furari, mœchari decipere, & ſimilia: ſed etiam convincuntur mirabili cæcitate laborare, cùm negare non poſſint, malum eſſe furari, cùm videant ſe non poſſe pati fures: & tamen judicent, ſibi bonum eſſe furari, & facere alteri, quod ſibi fieri nolunt: nam ſi bonum eſt furtum, quare nolunt ſibi fieri? ſi non eſt bo-

Digitized by Google

tremor in corpore, tenebræ autem mœroris to-tum hominem operuerant: ſicut enim lætitia exhilarat, & dilatat cor, ſic etiam mœſtitia conſtringit, & obducit, ac per hoc tenebras facit, undè etiam qui mœrent, tenebras quærunt, in cubicula ſe abdunt, feneſtras claudunt.

VI. *Et dixi, quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?*

Verba ſunt juſti ſuſpirantis ad patriam cœleſtem: neque enim alibi vera requies invenitur, quaſi dicat, ò ſi nunc poſſim ad altiſſimos montes cœleſtis Hieruſalem confugere, quomodo columba poteſt pernicitate ſua ungues accipitris evadere, vel quomodo columba tempore diluvii, *cùm non inveniret, ubi requieſceret pes ejus, ad manus Noe, atque ad arcam rediit.* Geneſ. 8. Propriè autem juſtus columbæ comparatur, quæ innoxium eſt animal, fœcundum, & ſimplex; & non pugnando, ſed fugiendo vincit: ſic enim, & vir juſtus adversùs tentationes accipitris Tartarei fugiendo potiùs, quàm diſputando, vel altercando vincere ſolet.

Juſtus rectè columbæ comparatur.

VII. *Ecce elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine.*

Hæc ſatis appoſitè Davidi conveniunt, qui fugiens Saulem, & poſtea Abſalonem ad deſertum ſe contulit; quaſi dicat, quia non datur mihi, ut inſtar columbæ ad locum veræ quietis aſcendam, feci quod potui; nam *elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine.* Idem convenit cuilibet viro juſto in tribulationibus poſito, qui cùm non poſſit ad patriam commigrare, elongat ſe cogitatione à tumultibus ſæculi, quantùm poteſt, & ad ſolitudinem cordis, & conſcientiæ ſe transfert, ubi ſolus cum ſolo Deo colloquens, aliquantulam quietem invenit.

VIII. *Expectabam eum, qui ſalvum me fecit à puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate.*

In ea ſolitudine, *expectabam Deum*, ideſt, auxilium ejus, *qui me ſalvum fecit* ideſt, qui aliàs ſalvum fecit, & ſalvum facere ſolet *à puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate*, ideſt, à parvo animo ad tolerandum, & à magna tentatione. Ubi conjunguntur duo, quæ mirum in modum amplifi-

[illegible] *feſtinabo, ut ſalver*, bene cohæret cum *expectabam ſalvantem Deum*: ſiquidem expectabat ſalutem ex feſtinatione per orationem ad Deum, quo modo, qui in fuga ſpem ponit, dicere poteſt, expectavi ſalutem ex feſtinatione in currendo, & fugiendo. Sic igitur vir juſtus, feſtinans ad Deum ferventi deſiderio, orando, & pulſando, expectabat auxilium, quo ſalvus fieret. Illa vox, *Deum*, quæ eſt in Græco, non eſt in Hebræo, neque in Patribus, Hilario Hieronymo, Auguſtino. Itaque videtur addita à poſterioribus explicandi

C gratia. Illud autem, *à puſillanimitate ſpiritus*, facilè colligitur ex Hebræo, & concordatur cum Græco; nam vox Hebræa *Sohba*, non סעה habetur niſi hoc loco, & communiter dicitur ſignificare concitationem; undè S. Hieronymus vertit, *à ſpiritu tempeſtatis*, ideſt, à ſpiritu concitato; ſed quia ſequitur, *à turbine*, ſive *à tempeſtate*; rectiùs dicemus, ſpiritum concitatum hoc loco ſignificare ſpiritum hominis metu concitatum, & turbatum, quod idem eſt cum puſillanimitate ſpiritus: nam qui magno ſpiritu, vel animo ſunt, non facilè turbantur, & concitantur; ſed firmi, ac ſtabiles permanent. Itaque ſenſus erit in Hebræo, *feſtinabo, ut ſalver à ſpiritu concitato à tempeſtate*, ideſt, à parvitate animi, *& à*

D *tempeſtate tribulationis*. In Græco non nominatur ſpiritus, quia intelligitur in voce puſillanimitatis: idem eſt enim puſillus animus, & puſillus ſpiritus.

Præcipita Domine, divide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate. IX.

Quia expectabat ſalutem à Domino per orationem, orat Deum, ut impediat conſilia hoſtium

E ſuorum. *Præcipita*, inquit, *Domine*, ideſt, præcipita in profundum inimicos meos: hoc enim ſignificat vox Hebræa *balah*, & Græca. Undè legit Auguſtinus, *demerge eos*: deindè addit modum, quo velit illos præcipitari in exitium. *Divide*, inquit, *linguas eorum*, ideſt, fac, ut qui contra me conſpirarunt, non conveniant in conſiliis, ſed unus hoc, alius aliud judicet, & loquatur; & verè ſic accidit inimicis David: nam cùm Abſalon capta civitate, conſultaret de modo perdendi Davidem, varii varia conſilia dederunt: infatuavit autem Deus conſilium Achitophelis, quia inſpiravit Abſaloni, ut conſilium ejus non ſequeretur; indè deteriore conſilio electo rem malè geſſerunt, & plurimi eorum perierunt. Iraque ex diviſione linguarum in præcipitium acti ſunt: vide l. 2. Reg. c. 17. & 18.

בלע καταπόντισον.

Digitized by Google

medio ejus, & injuſtitia.

XI. *Et non defecit de plateis ejus uſu-*
ra, & dolus.

Pergit deſcribere iniquitatem civitatis, à qua
ipſe perſecutionem patiebatur, ac mirabili modo
loquendi dicit iniquitatem, quaſi armatum mili-
tem obtinuiſſe muros ejus, ut juſtitia non poſſet
C accedere. *Die*, inquit, *ac nocte*, ideſt, ſemper
circumdabit eam ſuper muros ejus iniquitas, ideſt,
iniquitas ſuper muros ejus conſiſtens circumdabat
eam inſtar cuſtodiæ militaris, *& labor in medio*
ejus, & injuſtitia, ideſt, & interim intus in ipſa
civitate nihil aliud erat, niſi labor miſerorum, &
injuſtitia potentiorum, dum ſecurè, & liberè,
injuſti divites & potentes opprimerent pauperes,
& imbecilles. *Et non defecit de plateis ejus uſura,*
& dolus, ideſt, & oppreſſio illa partim erat ma-
nifeſta, dum in ipſis plateis exigerent uſuras di-
vites à pauperibus; partim occulta, dum variis
dolis, & inſidiis eos circumveniebant, & vexa-
bant. Hæc conveniebant quidem Jeroſolymæ
D tempore Davidis, ſed multò magis tempore
Chriſti, & multò maximè conveniunt Babylo-
niæ, ideſt, amatoribus mundi hujus, in quo re-
gnat concupiſcentia carnis, concupiſcentia ocu-
lorum, & ſuperbia vitæ.

XII. *Quoniam ſi inimicus meus maledi-*
xiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utique.

XIII. *Et ſi is, qui oderat me, ſuper*
me magna loquutus fuiſſet; abſcon-
diſſem me forſitan ab eo.

XIV. *Tu verò homo unanimis, Dux*
E *meus, & notus meus.*

XV. *Qui ſimul mecum dulces capiebas ci-*
bos, in domo Dei ambulavimus cum
conſenſu.

Poſtea quàm conqueſtus eſt David de tota ci-
vitate, & populo, conqueritur nunc de uno par-
ticulari proditore, qui videntur fuiſſe Achito-
phel, ſi Pſalmus exponatur de Davide: Judas
autem, ſi exponatur de Chriſto: quivis alius fal-
ſus amicus, ſi de homine juſto generatim acci-
piatur. Ait igitur, *Si inimicus aliquis* manifeſtus
maledixiſſet mihi, æquo animo tuliſſem; quia ini-
micus ſolet id facere, & non eſt mirum ſi faciat.
Item *notus meus*, ideſt, familiaris & commenſalis,
qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, dicuntur au-
tem dulces cibi, quia amicitia convivarum eos fa-
cit dulciores: nam in Hebræo ad literam habe-
tur, *qui ſimul dulces faciebamus cibos*. Sed S. Augu-
ſtinus *dulces cibos*, intelligit Euchariſtiam, quam
Judas cum Chriſto in ultima cœna guſtavit, qui
cibus omnem habet ſaporum ſuavitatem. Denique
non ſolùm unanimis, & notus & commenſalis in
rebus politicis, & domeſticis; ſed ejuſdem reli-
gionis, & ejuſdem ſententiæ in ſacris cæremoniis:
ambulavimus enim in domo Dei cum conſenſu, ideſt,
non fuit inter nos ulla diſſentio in actionibus,
quæ ad cultum Dei pertinebant. In Hebræo pro,
cibos, eſt *ſod*, quod *ſecretum*, non *cibum* ſignifi- סוד
cat. Sed credibile eſt Septuaginta Interpretes non
habuiſſe in ſuis codicibus, *ſod*, ſed, *zed*, quod סוד זד
eſcam, ſignificat: & magis cohæret dulcedo cum
cibis, quàm cum ſecreto: capere enim dulces ci-
bos rectiùs dicitur, quàm capere dulce ſecretum.
Illud etiam, *cum conſenſu*, ex Hebræo S. Hieron.
vertit, *in terrore*. Sed fortaſſe S. Hieronymus non
habuit in ſuo Codice, *raghes*, ut nos habemus, רגש
quod ſignificat, *conjunctim*, ſed habuit *roghez*, רגז
quod *terrorem* ſignificat: noſtra lectio convenit
cum Hebraico, & Græco codice.

Veniat mors ſuper illos, & deſcen- XVI.
dant in infernum viventes.

Imprecatur, ſeu potiùs prædicit per formam
imprecationis, eam pœnam quam juſtè dederunt
Dathan, & Abiron. Num. 16. Qui ſeditionem,
& ſchiſma facientes vivi à terra dehiſcente abſor-
pti ſunt: qui quidem *viventes perierunt*, ideſt, vi-
dentes ſe abſorberi, & vivos ſepeliri, perierunt.
Hoc impletum eſt in iis, qui Davidem, Abſalone
duce, perſequebantur: nam *plurimos eorum ſaltus*
conſumpſit, non gladius, ut dicitur, 2. Reg. 18. Im-
pletum quoque eſt in Judæis, qui in obſidione
Jeroſolymæ viventes & videntes peribant, vel
fame cadentes in plateis, vel ex muris ſe dejicien-
tes, vel in foveis deliteſcentes: denique impletur in
plurimis impiis, qui vident apertiſſimam verita-
tem, & ſpontè oculos claudunt, vel non igno-
rant in eo ſtatu, in quo verſantur, ſe ſalvos eſ-
ſe non poſſe, & tamen ſcientes, & volentes in
eo ad mortem uſque perſeverant.

אלהים אלי poſſum: in Hebræo ſunt duo nomina, *Elohim eli*: unum ſignificat Deum, alterum ſignificat fortem; ſed verti ſolet etiam per vocem, Deus. Itaque editio Græca, & Latina quæ habent, *Deus Deus*, reprehendi non poſſunt: tamen ſenſus eſt, quem diximus, quia vox *El*, אל ſignificat Deum, ut fortem. *Ad te de luce vigilo*, ideſt, cùm primùm lucem aſpicio corporalibus oculis, aperio pariter oculos mentis ad te lucem ſpiritualem, & increatam; atque ita ad te quærendum vigilare incipio, non ad opera mundi hujus. Id autem facio, quia *ſitivit in te anima mea*, ideſt, quia deſiderat te, ut cibum, & potum ſuum, ut lumen, & lætitiam ſuam. Ipſa etiam caro mea multis modis ſitivit ad te fontem omnium bonorum: quamvis enim caro non propriè Deum ſitiat, tamen ſitire dicitur, quia indiget ejus miſericordia ob multiplices ſuas miſerias: quomodo dicitur terra arida ſitire pluviam, ſine qua nihil boni producere poteſt. Quot ſint autem carnis hujus corruptibilis neceſſitates & miſeriæ, quibus ille ſolus mederi poteſt, de quo dicitur in Pſal. 102. *Qui ſanat omnes infirmitates tuas*, nemo eſt qui non experiatur. In Hebræo codice poſt illa verba, Deus Deus meus, אתה eſt pronomen *atthah tu*, quod Septuaginta omiſerunt, ſed ſubintelligi debet, ut ſenſus ſit, *tu es Deus meus*, & ideò confidenter ad te confugio, & te alloqui præſumo. Illud autem, *Ad te de luce vigilo*, in Hebræo eſt unica dictio, *aſciacharecha*; אשחרך quæ ſignificat ſub auroram te quæro; ſive in crepuſculo matutino, cùm incipit miſceri lux auroræ tenebris noctis, ego evigilo, ut te quæram: ex quo intelligimus continuum, & vehemens fuiſſe in Davide deſiderium Dei, & meritò, cùm ipſe ſit omne bonum noſtrum; & ingrati ſint omnes homines, qui obliviſcuntur Deum, juxtà illud Luc. 6. *qui benignus eſt ſuper ingratos & malos*. Denique illud *quàm multipliciter*, כמה eſt in Hebræo, *camah*, quæ vox non habetur, niſi hoc loco. S. Hieronymus vertit *deſideravit*, ſed fruſtrà laboramus de ſignificatione vocis, quæ nuſquam habetur alibi, & nemo poteſt reprehendere primos Interpretes.

III. *In terra deſerta, invia, & inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.*

Deſcribit proprietates deſerti, quæ tres ſunt, *terra deſerta* ab habitatoribus; terra *invia*; terra incultam, & rebus neceſſariis, ne dum deliciis carentem utilem ſibi fuiſſe ad inveniendum Deum.

B Anima enim quò magis deſtituitur carnalibus bonis, vel certè quò magis affectum removet à rebus terrenis, & ſe in quodam deſerto mentis conſtituit, eò faciliùs aſcendit ad cœleſtia contemplanda, & guſtanda. *Ego*, inquit, *in terra iſta deſerta*, *invia*, *arida*, & ſitiente conſtitutus, *ſic apparui tibi*, ideſt, ſic apparui coram te per aſcenſionem mentis, quaſi in ſanctuario tuo eſſem; ita ut deſertum loco ſanctuarii mihi fuerit. Apparui autem coram te *ut viderem virtutem tuam*, *& gloriam tuam*, ideſt, potentiam tuam, & majeſtatem tuam. Illud enim, *in ſancto*, in Hebræo eſt, *bakodeſch in ſanctitate*, בקדש per quam ſanctuarium Hebræi ſignificare ſolent. S. Auguſtinus paulò aliter exponit, & eum ſequentes dicere poſſumus, per deſertum intelligi mundum, qui deſertus eſt à veris hominibus, & inhabitatur à beſtiis, hominibus

> Anima quò magis terrena deſpicit, eò magis cœleſtia guſtat.

C videlicet *carnalibus & animalibus*, ut eos vocat Apoſtolus 1. Cor. 1. item eſt invius, quia difficillimum eſt invenire viam, qua exeatur; denique eſt inaquoſus, quia quamvis lacunas habeat aquæ putrefactæ, quæ eſt ſapientia carnalis, caret tamen aqua de cœlo, quæ eſt ſapientia vera, niſi Deus ex magna gratia ſua peregrinantibus in hoc deſerto viam oſtendat, & rorem de cœlo aſpergat. Ait igitur David in perſona ſua, & ſanctorum peregrinorum comitum ſuorum: Ego in hoc deſerto poſitus & ſitiens aquam de cœlo, & exitum invenire cupiens, de manè vigilans mente conſcendi ad ſanctuarium tuum cœleſte, & ſic in ſancto apparui coram te, ut meditando & contemplando viderem virtutem tuam & gloriam tuam, quoniam in deſerto mundi non videmus niſi temporalia, fragilia, & vilia. *Ut viderem*,

D inquit, *virtutem tuam*, qua de nihilo omnia feciſti & portas ea verbo virtutis tuæ: viderem quoque *gloriam tuam*, qua longè ac longè ſuperemines univerſis, & nihil eſt ſimile tibi, & omnia velint nolint, ſerviunt tibi: & ex hac viſione irrorari cœpi, & manna guſtare, & viam, quæ Chriſtus eſt, invenire.

Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas, labia mea laudabunt te. IV.

Illud, *quoniam*, non videtur referendum eſſe ad ſuperiora, ſed ad ſequentia, ut ſenſus ſit, Non ſolùm videbo virtutem tuam, & gloriam tuam, ſed etiam *laudabunt te* aſſiduè *labia mea*, quoniam miſe-

Digitized by Google

to alarum Dei, ſed etiam ex toto corde ita diligit, ut cum Apoſtolo dicere poſſit, *Quis me ſeparabit à charitate Chriſti?* Rom. 8. Beatiſſimus verò, qui proprio experimento, vel potiùs teſtimonium reddente ſpiritu Dei ſpiritui ſuo, didicit ſe *à dextera Dei eſſe ſuſceptum*: ipſe enim Dominus de talibus dicit Joan. 10. *Non rapiet eos quiſquam de manu mea. Et nemo poteſt rapere eos de manu Patris mei. Ego & Pater unum ſumus.*

IX. *Ipſi verò in vanum quæſierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.*

In duobus ultimis verſiculis prædicit Propheta interitum, & exterminium ultimum eorum, qui perſequuntur juſtos, & fœlicitatem, ac beatitudinem ſempiternam juſtorum. *Ipſi verò*, videlicet impii perſecutores, *in vanum quæſierunt animam meam*: nam ideò impii perſequuntur juſtos, ut ipſi ſoli ſecurè poſſideant terram, & fruantur deliciis, & imperio terreno: ſed fruſtrà laborant, nam ipſi non poſſidebunt terram, ſed à terra abſorbebuntur: & abſorpti à terra, & in inferno conſtituti, non ibi deliciis, aut imperio fruentur, ac ne quieſcent quidem, ſed addicti erunt perpetuis ſuppliciis, & ſubjecti erunt dœmonibus, quaſi lupis, & vulpibus crudeliſſimis. *In vanum quæſierunt animam meam*, ideſt, fuſtrà conati ſunt vitam meam tollere, meque interficere. Hoc dicere poteſt quilibet juſtus, ſive Chriſtus pro ſe, & pro membris ſuis: *introibunt in inferiora terræ*: ecce cur in vanum quæſierunt: nam finis eorum erat, liberè terram poſſidere; ſed infrà terram dejicientur, in corde terræ, in inferno inferiore cogentur perpetuò habitare. *Tradentur in manus gladii*, ideſt, in inferno non quieſcent, multò minùs fruentur bonis terræ, ſed *tradentur in manus gladii*, ideſt, in poteſtatem tormentorum: ſupplicia enim, ut inſtrumenta Dei Judicis ſupremi, & irati in miſeros ſine ceſſatione deſævient. *Partes vulpium erunt*, ideſt, non dominabuntur ampliùs ſuper homines juſtos, ſed ipſi ſubjecti erunt dœmoni-

Dœmones cur vulpes dicantur.

C

raverunt: nam non ſolùm ipſi non conſequentur bona quæ optabant, ſed neque poterunt juſtos bonis ſuis privare. Nam *Rex* ipſorum Chriſtus, de quo dixerunt Judæi, *Tolle, tolle, crucifige eum*, Joan. 19. & cujus nomen pagani delere totis viribus laboraverunt, & cui omnes impii contradicebant, vivet & regnabit in ſæcula, & *lætabitur in Deo*, ſedens in dextera Patris glorioſus: & *laudabuntur* (in die judicii) *omnes qui jurant in eo*, qui videlicet hoc tempore, non obſtantibus perſecutionibus, eum tamquam verum Deum religioſè colunt, & per nomen ejus jurant, ſive illi fidelem obedientiam jurant. *Laudabuntur*, inquam, omnes Chriſti fideles, *quoniam obſtructum eſt os loquentium iniqua*, ideſt, obſtruetur in die noviſſimo os omnium iniquorum: tunc enim veritas manifeſta erit, & nemo erit qui eam inficiari poſſit; proindè impii dicent, ut habetur in lib. Sapient. cap. 5. *Ergo erravimus à via veritatis*; &, *hi ſunt quos habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperii. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorum eſt.* Itaq; laudabuntur juſti etiam ab inimicis, quando veritas per divinum judicium patefacta obſtruet ora omnium, qui nunc blaſphemantes, maledicentes, calumniantes, detrahentes, conviciantes, mentientes iniqua loquuntur. Hos duos verſiculos aliqui exponunt de Davide, aliqui de Chriſto. Verè enim Saul, & cæteri inimici Davidis, qui eum interficere cupiebant, ut ipſi ſecurè regnarent, *in vanum laboraverunt*, nam & ipſi extincti ſunt, & David glorioſè regnavit: ſic etiam Judæi, qui Chriſtum occidere ſatagebant, *ne venirent Romani, & tollerent locum eorum, & gentem*, ut dicitur Joan. 11. noluerunt Agnum habere Regem, & habuerunt vulpem ſimul & leonem: nam & Romani civitatem eorum everterunt, & Regnum abſtulerunt, ipſis maxima ſtrage fermè deletis, & Chriſtus reſurrexit, & glorioſiſſimè regnabit, *& Regni ejus non erit finis.* Luc. 1. Nos tamen ſanctum Hilarium, & ſanctum Auguſtinum ſequuti expoſuimus de juſtis in univerſum, & eorum capite ac Rege Chriſto, ut doctrina & conſolatio Scripturarum ad plures pertineret.

Juſti laudabûtur etiam ab inimicis.

D

PSAL-

Digitized by Google

Hieronymus, & Auguſtinus legant in Commentario, *ad cor altum*, credibile eſt, eos ita in Græcis textibus inveniſſe: nam erant periti linguæ Græcæ, & ex iis Hieronymus in Commentario Pſalmos exponit ex interpretatione Septuaginta virorum. Mirum autem eſt, quòd Cornelius Janſenius, vir doctiſſimus, conetur oſtendere ab Auguſtino lectum fuiſſe, *& cor altum*, cùm Auguſtinus ſæpiſſimè repetat, *ad cor altum*, & ne ſemel quidem, *& cor altum*; corruptum autem fuiſſe textum Auguſtini in tam multis locis, & in omnibus editionibus, veriſimile non eſt: credibilius autem eſt, corruptum fuiſſe textum Hebraicum poſt interpretationem Septuaginta virorum in particula, *&*, ſicut corruptum קרב eſſe conſtat in particula *Kereb*, ut oſtendimus, præſertim, cùm iſta lectio (*Accedet homo, & cor altum*) nullum ferè ſenſum commodum recipiat: quid enim ſignificat, *Accedet homo, & cor altum*? Illud autem, *& ſagittabit eos Deus*, pro, *& exaltabitur Deus*, ex errore Rabbinorum natum eſſe ויורם videtur: nam vox Hebraica *vajorem*, ſi deduca- ירה tur à verbo, *jarah*, ſignificat, *ſagittabit eos*; ſi רום deducatur à verbo, *rum*, in conjugatione *hophal*, ſignificat, *exaltabitur*, & ſic acceperunt eam vocem Septuaginta viri Rabbinis omnibus doctiores.

VIII. *Sagittæ parvulorum factæ ſunt plagæ eorum, & infirmatæ ſunt contra eos linguæ eorum.*

Hoc fecit potentia & ſapientia Dei, de qua dictum eſt, *& exaltabitur Deus*, ut plagæ ab adverſariis Chriſto inflictæ, tam parum illi nocuerint ac ſi factæ eſſent à ſagittis infantium parvulorum; nam & tela infantium leves feſtucæ ſunt, & manus eorum infirmæ ac teneræ, quæ nihil detrimenti adferre poſſunt. Et verè quales plagas Chriſto intulerunt Judæi, cùm triduo, vel potiùs in momento poſt triduum, ita curatæ ſint, ut corpus ejus impaſſibile, & immortale ſurrexerit? *Sagittæ*, inquit, *parvulorum fuerunt*, quibus factæ ſunt plagæ, ac vulnera eorum. *Et infirmatæ ſunt contra eos linguæ eorum*, id eſt, & calumniæ ac blaſphemiæ eorum infirmatæ ſunt, quia nihil ei nocere potuerunt, ac ſi gladii plumbei fuiſſent; ſed *infirmatæ ſunt contra eos*, ideſt, in detrimentum, & pœnam ipſorum calumniantium & blaſphemantium. Alludit Propheta ad illud, quod ſuprà dixerat, *Exacuerunt*

bant eos, & timuit omnis homo.

Explicat Propheta, quid conſecutum ſit ex eo quòd per Chriſti reſurrectionem factæ ſint Judæorum ſagittæ, *ſagittæ parvulorum, & infirmatæ ſint*, ac prorſus evanuerint calumniæ, & contumeliæ eorum. *Conturbati ſunt*, inquit, *omnes, qui videbant eos*, Judæos videlicet, attonitos, & confuſos, quando ab Apoſtolis audiebant eum, quem occiderant, ſurrexiſſe à mortuis, in cœlum aſcendiſſe, & venturum Judicem vivorum & mortuorum; & ea quæ audiebant, ſignis magnis, ac divinis approbari cernebant: *& tunc timuit omnis homo*, ideſt, omnes, qui recta ratione utebantur, cœperunt contremiſcere, & expaveſcere, & dicere, *Quid faciemus viri fratres?* De hoc timore ſancto ſic ſcribit Sanctus Lucas Act. 2. *Fiebat autem omni animæ timor; multa quoque prodigia, & ſigna per Apoſtolos in Jeruſalem fiebant, & metus erat ingens in univerſis*. Parum autem refert, quod S. Hieronymus ex Hebræo vertit, *Fugerunt omnes qui videbant eos*: nam vox Hebraica, *nadad*, quæ נדד hoc loco habetur, utrumque ſignificat, & fugere & commoveri: & omnis qui commovetur, ac turbatur, fugit, ſi non pedibus, ſaltem affectu: contrahit enim ſe, & latebras quærit: timor enim fuga quædam eſt hominis ad ſeipſum: ſicut è contrario deſiderium, & amor effundunt hominem extra ſe.

X: *Et annunciaverunt opera Dei, & facta ejus intellexerunt.*

Illi, qui ſancto timore correpti ſunt, ac in primis Apoſtoli, qui primi Chriſto reſurgente, atq; eis apparente timuerunt, ut dicitur Luc. 24. *Illi*, inquam, *annunciaverunt opera Dei*, ideſt, prædicare cœperunt Chriſti Incarnationem, paſſionem, reſurrectionem, doctrinam, miracula, & ſimilia. *Et facta ejus intellexerunt*: particula enim, *&*, paſſim in ſcripturis accipitur pro, *quia*. Apoſtoli ergo edocti, tum ab ipſo Chriſto, qui poſt reſurrectionem *aperuit illis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas*, Luc. 24. tum à Spiritu Sancto, qui ſuperveniens in eos, *docuit illos omnem veritatem*, Joan. 16. *facta ejus intellexerunt*, & eadem ipſa toti mundo annunciaverunt.

Lætabi-

Digitized by Google

bonitati, & ideò ſoli Deo propriiſſimè convenit laus, quia ſolus Deus propriiſſimè bonus eſt, dicente Domino, *nemo bonus, niſi ſolus Deus*, Luc. 18. Sed tamen vox *ſilentium*, quamvis non ſit ex mente Septuaginta Interpretum, tamen utiliſſimum documentum continet: nam laus Dei quæ ore cantatur, deberet ſequi ex præcedenti ſilentio, atque attenta admiratione magnitudinis Dei: qui enim cantant abſque prævio tali ſilentio, *labiis Deum honorant, cor autem eorum longè eſt à Deo*, ut dicitur Iſai. 29. Itaque rectè dicitur, *Tibi ſilentium laus Deus in Sion*, ideſt, tibi Deus primùm convenit tacita admiratio magnitudinis tuæ: deindè conſtituto corde in hoc ſilentio, debetur tibi laus in Sion, & votum in Hieruſalem. Porrò vox, *Jeruſalem*, non habetur in Hebraico codice: ſed vel excidit vitio librariorum, vel addita eſt ab Interpretibus explicandi gratia.

II. *Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.*

Ex eo quòd debetur Deo laus in Jeruſalem, orat populus, ut ſibi concedatur ex captivitate redire in Jeruſalem ad ipſum Deum laudandum: & non ſolùm optat ſibi reditum concedi, ſed ut omnes homines convertantur ad Deum, & veniant per fidem in Jeruſalem, quæ eſt in terris, ideſt, ad Eccleſiam, & poſteà per viſionem in Jeruſalem, quæ eſt in cœlis: ſicut enim *Deus vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*, 1. Timot. 2. ſic etiam populus Dei cupit, & orat, ut omnes homines veniant ad Deum agnoſcendum, & laudandum. *Exaudi*, inquit, *orationem meam*, quæ eſt, ut te auxiliante quàm citiſſimè canam tibi hymnum in Sion, & reddam tibi votum in Jeruſalem. *Ad te omnis caro veniet*, ideſt, ſi me exaudieris, non ego ſolus, ſed omnes homines ad te laudandum, & vota tibi reddenda venient. Id enim cupio, & peto, & quod in me erit, verbis & exemplo, ut id fiat laborabo. Quòd omnis caro per figuram intellectionis omnes homines ſignificet, perſpicuum eſt ex multis Scripturæ locis Gen. 6. *Omnis caro corruperat viam ſuam*. Joelis 2. *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem*. Iſai 40. *Videbit omnis caro ſalutare Dei*. Matth. 24. *Niſi breviati fuiſſent dies illi, non fieret ſalva omnis caro*. Joan. 17. *Dediſti ei poteſtatem omnis carnis*. S. Auguſt. per omnem carnem intelligit omne genus hominum, quia de omni genere aliqui veniunt ad Deum per fidem, & ſalvantur, videlicet, ex divitibus, ex pauperibus, ex doctis, ex in-

Omnis caro, id eſt. ões homines phraſis Scripturæ.

C

D

E

lone cùm ſoluta eſt captivitas, ferè omnes in captivitate nati erant, ac per hoc parentum peccatis captivitatem ſuam tribuere poterant: ſicut nos omnes captivitatem ſub diabolo primis parentibus debemus. *Verba iniquorum prævaluerunt ſuper nos*, ideſt, mala opera iniquorum parentum noſtrorum prævaluerunt ſuper nos filios eorum, noſque gravaverunt jugo duriſſimæ captivitatis: ſed *tu* Pater miſericordiſſimus *propitiaberis impietatibus noſtris*, quas à parentibus hæreditavimus, & quas ipſi eorum exempla imitati ſuperaddidimus. Quòd autem per *verba*, interpretati ſimus, *opera*, nemo mirabitur, qui in Scripturis verſatus ſit. Sic Luc. 2. *Videamus hoc verbum, quod factum eſt, quod fecit Dominus, & oſtendit nobis*. Pſal. 21. *Verba delictorum meorum*. Pſal. 104. *Poſuit in eis verba ſignorum ſuorum*. 2. Reg. 1. *Quid eſt verbum, quod factum eſt, indica mihi*.

Beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti: inhabitabit in atriis tuis. IV.

Hæc eſt tertia ratio, cur populus Dei deſideret, & oret revocari in patriam: quæ ratio ducitur à fœlicitate patriæ. *Beatus*, inquit, *eſt* omnis ille, *quem tu elegiſti ab æterno*, & aſſumpſiſti in tempore ad tantam dignitatem, ut ſit civis Sanctorum, & domeſticus Dei. *Is enim inhabitabit in atriis tuis*, ideſt, in domo tua manebit: ponitur enim pars pro toto, atrium pro palatio.

Replebimur in bonis domus tuæ: ſanctum eſt templum tuum, mirabile in æquitate. V.

Bona ſpe fretus populus Dei, jam numerat ſe inter beatos illos, qui habitabunt in domo Dei, ac dicit in ea domo ſe bonis omnibus abundaturum, imò ita ſatiandum, ut nihil deſideret ampliùs: hic enim verſiculus etiamſi utcumque convenire poſſit terrenæ Jaruſalem, vel Eccleſiæ militanti; tamen abſolutè ſoli cœleſti patriæ convenit. *Replebimur*, inquit, *in bonis domus tuæ*, id eſt, replebimur ex bonis domus tuæ, ut nihil nobis deſit, quod foris quærendum ſit. Quid enim boni deeſſe poterit in domo illius, qui fecit omnia, cui ſerviunt omnia, qui erit omnia in omnibus, in quo ſunt theſauri bonorum infiniti? De hoc dicitur in Pſalm. 102. *Qui replet in bonis deſiderium tuum*, & in Pſalm. 16.

Satia-

Digitized by Google

num ſignificat, ut re vera in textu Hebræo eſt additum. Sic enim habetur ad verbum, *exitus ipſius manè, & ipſius veſpera laudare facies.*

IX. *Viſitaſti terram, & inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam.*

Laudavit potentiam, & ſapientiam Dei, nunc adjungit laudes bonitatis, ſive beneficentiæ ejuſdem, quæ maximè oſtenditur in admiſtione terræ & aquæ, ex qua oriuntur omnes fructus terræ, ſine quibus hæc vita non ducitur. Terra enim ſi non irrigetur aquis, & aqua niſi miſceatur terræ, nihil omninò producit. *Viſitaſti*, inquit, *terram*, quæ per ſe *erat inanis, & vacua*, ſed viſitatione tua facta eſt fœcunda, & plena: viſitatio enim Dei efficax eſt, & non ſimplex viſio, ſed proviſio. Explicat quomodo viſitavit terram, dum adjungit, *& inebriaſti eam*, ideſt, aquis ad ſatietatem irrigaſti, & hac irrigatione *multiplicaſti locupletare eam*, ideſt, multum valdè illam locupletem, & copiis omnibus refertam reddidiſti.

Viſitatio Dei eſt ſemper perſpicua.

X. *Flumen Dei repletum eſt aquis, paraſti cibum illorum: quoniam ita eſt præparatio ejus.*

Explicat idipſum clariùs: per flumen rivi aquarum intelligendi ſunt: nam in Hebræo eſt, *peleg*, quod diviſionem ſignificat. Itaque ſenſus eſt, *Flumen Dei*, ideſt, rivi aquarum à Deo effecti ad irrigandam terram pleni ſunt aquis, ex divina providentia, & benignitate: ſic enim ita *tu Deus præparaſti cibum eorum*, ideſt, hominum, & animantium cæterorum: *quoniam ita eſt præparatio ejus*, ideſt, quoniam ſic fundata, & diſpoſita eſt terra, ut per aquarum irrigationem fœcundetur, & fructus ſuos pariat.

פלג

XI. *Rivos ejus inebria, multiplica genimina ejus, in ſtillicidiis ejus lætabitur germinans.*

Rurſus aliis, atque aliis verbis idem beneficium Dei extollit. Sed hoc loco per *rivos* intelliguntur ſulci terrarum, ut ex Hebræo textu perſpicitur; & textus quem Sanctus habuit Auguſtinus, *ſulcos ejus legit*. Ait igitur, *Rivos ejus inebria*, ideſt, perge Domine, & ſulcos terræ abundanter riga fluentibus aquis, & ſic *multi-*

Nec ſolùm campi ratione, & ſatione culti replebuntur ubertate frugum, ſed etiam loca deſerta, quæ ſolis paſcuis deſerviunt, & ſpecioſa præ cæteris ſunt ex multitudine, & varietate herbarum, & florum, quæ ſponte ſunduntur à terra; *pingueſcent cœleſti rore, & colles* pariter deſerti, & inculti herbeſcente viriditate ita veſtientur; ut ex omni parte lætari, & exultare videantur.

C

Induti ſunt arietes ovium, & valles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum dicent. XIV.

In ſumma fœcunditas erit maxima, & multiplicatio tum pecorum, tum frugum. In Hebræo ſic legitur ad verbum, *Induti ſunt agni pecore*, ideſt, puſillus grex, qui quaſi nudus ob paucitatem videbatur, *tanta multitudine pecoris circumdabitur, ut veſtitus multiplici indumento videatur. Induti ſunt arietes ovium*, ideſt, ovibus multiplicatis veſtiti ſunt arietes, ſive agni, qui pauci anteà erant. Alii tamen referunt hæc verba ad vellera, quibus induuntur pecora, quando bona paſcua inveniunt. Sed qui ita exponunt, non conſiderant verba Hebraica, quæ non habent, *arietes ovium*, ſed, *arietes*, ſive potiùs, *agni pecore, ſive ove induti ſunt. Et valles abundabunt frumento*, ideſt, loca deſerta abundabunt pecore, & valles cultæ abundabunt frumento: omnia autem, ſive colles, ſive valles, ſive campi exculti, ſive deſerti, ſive pecora, ſive fruges, ſuo modo *clamabunt* in laudem Dei, imò etiam quodammodo *hymnum cantabunt* conditori, & benefactori ſuo. Porrò res omnes creatæ ſpecie ſua clamant, & canunt: ut homines, quorum uſui deſerviunt, & mente, & voce Deum laudent, eique perpetuò gratias agant. Hæc omnia Sanctus Propheta in laudem potentiæ, & ſapientiæ, & bonitatis Dei cecinit; ut indè argumentum duceret, quo probaret, ſperandum eſſe, & cum fiducia petendam liberationem à captivitate, & revocationem in patriam. Sed poſſunt etiam myſticè exponi de vocatione gentium, & beneficiis Dei in Eccleſiam, ut S. Auguſtinus, & Theodoretus tradit: qui Theodoretus rectè Judæos redarguit, quòd fabulentur, hæc omnia impleta fuiſſe in terra Palæſtinæ poſt reverſionem ex captivitate: tantum enim abeſt, ut poſt reditum ex Babylone terra illa fœcundior fuerit, & beatior, ut potiùs in deterius ſemper abierit.

D

E

Omnia nos ad laudem Dei canendam hortantur.

PSAL-

Digitized by Google

I. *Jubilate Deo omnis terra, Pſalmum dicite nomini ejus: date gloriam laudi ejus.*

INVITAT ad jubilandum, & pſallendum Deo omnem terram, ideſt, omnes Electos ex univerſa terra vocatos, quia communis erit cauſa lætandi in communi reſurrectione juſtorum. Tria vult exhiberi, jubilum, ſonum pſalterii, & vocem humanam. Jubilum, quod magis in affectu, quàm in verbis poſitum eſt, rectè tribuitur Deo, *Jubilate Deo*: Deo enim, qui ſpiritus eſt, ſpirituale deſiderium maximè convenit. Sonitus Pſalterii debetur nomini, ideſt, famæ, ſive gloriæ Dei, *Pſalmum dicite nomini ejus*, vel, ut clarius habetur in Hebræo, *pſallite gloria ejus*, ideſt, pulſate pſalterium in gloriam ejus. Denique vox humana divinæ laudi tribuenda eſt, *Date gloriam laudi ejus*, ideſt, nolite gloriam vobis ſumere, vel tribuere, ſed totam date laudi ejus; vel ut habetur in Hebræo, *ponite gloriam in laude ejus*, ideſt, hæc ſit gloria veſtra Deum perpetuò laudare, & in ejus laudibus gloriari.

Jubilum Deo maximè cõvenit.

II. *Dicite Deo, quàm terribilia ſunt opera tua Domine? in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.*

Hæc eſt materia laudis Dei, opera ſummæ potentiæ, & ſapientiæ. *Dicite Deo*, dum eum laudare vultis, *quàm terribilia ſunt opera tua Domine*, ideſt, opera tua præ magnitudine ſua terrorem omnibus incutiunt. *In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui*, ideſt, tanta eſt virtus, & potentia tua, ut mendaces oſtendat omnes inimicos tuos, qui te multò etiam minora non poſſe jactabant: exempla ſunt in Scripturis non pauca. Pſal. 77. *Malè*, inquit, *locuti ſunt de Deo: dixerunt, Numquid poterit Deus parare menſam in deſerto?* Deus autem in multitudinem potentiæ ſuæ fecit, ut tanta multitudo coturnicum deferretur in deſertum, ut omnibus abundè ſufficeret, atque hoc modo mendaces eos oſtendit, & ut

A mendaces terribiliter punivit, ut dicitur in eodem Pſalmo, & fuſius in lib. Num. capit. 11. item lib. 4. Reg. 7. cùm Eliſæus Propheta tempore graviſſimæ famis dixiſſet, *Audite verbum Domini, cras modius ſimilæ ſtatere uno vendetur in porta Samariæ*: Dux quidam reſpondit, *etiamſi Deus faciat cataractas in cœlo, non poterit verum eſſe quod dicis*. Sed Deus in multitudine virtutis ſuæ mendacem illum oſtendit. Verè enim ſequenti die tanta fuit abundantia rerum omnium, ut modius ſimilæ ſtatere uno in porta Samariæ venderetur; & Dux, qui contra Deum mentitus fuerat, in ipſa porta conculcatus à populo tranſeunte miſerrimè B periit. Simile eſt mendacium Judæorum adversùs Chriſtum, cùm pendenti in Cruce inſultarent, *Si filius Dei es, deſcende de Cruce*. Ille autem in multitudine virtutis ſuæ fecit miraculum longè majus, quia ſurrexit de ſepulchro, quod eſt multò majus, quàm de Cruce deſcendere. Itaque mendacii coarguit inimicos ſuos potentia virtutis ſuæ. Poſſet etiam cum Theodoreto dici, *in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici*, hoc ſignificare, multos fore, qui mentiantur Deo ſe illius eſſe cultores ob metum terribilium operum ipſius: multos item Chriſti fidem, non ſincero, ſed ficto corde ſuſcepturos C propter eandem rationem.

Mendaces oſtẽdit ſuos detractores Dei potentia.

Omnis terra adoret te, & pſallat tibi, Pſalmum dicat nomini tuo. III.

Venite & videte opera Dei, terribilis in conſiliis ſuper filios hominum. IV.

Iterum excitat Propheta univerſos homines, qui terram incolunt ad Deum vero corde adorandum, & laudandum. Atque ut majore affectu id faciant, hortatur ad conſideranda opera D Dei, qui terribilis eſt in conſiliis rerum agendarum, ſuprà omnes filios hominum.

Qui convertit mare in aridam, in flumine pertranſibunt pede: ibi lætabimur in ipſo. V.

Ponit duo exempla operum mirabilium Dei, quæ nullo humano conſilio unquam fieri potuiſ-

Hæc eſt ultima metaphora, qua Propheta pulcherrimis ſimilitudinibus ſub aſpectum ponit ſupplicium Sanctorum. Ignis enim, & aqua contraria ſunt; ignis ardet, aqua congelatur; ille acertimus, iſta molliſſima; ignis deſiccat aquam, & aqua extinguit ignem: quare ſi ignis dolore afficit hominem, aqua conſolari, & mulcere deberet. Et tamen in pœnam juſtorum ſervorum Dei, ignis, & aqua conjuraſſe videntur, ignis conſumendo, aqua ſuffocando. Igitur, per ignem, intelliguntur acriora ſupplicia, flagella, vulnera, cædes, combuſtio: per aquam ſupplicia lenta, ſed diuturna, ut exilia, carceres, nuditas, fames. Sanctus tamen Auguſtinus per ignem, intelligit omne genus anguſtiarum, & moleſtiarum contriſtantium hominem: per aquam verò omne genus voluptatum, & abundantiam temporalium bonorum, quæ ſpiritum ſuffocant. Sed ſicut ignis conſumit lignum, non aurum; ſic etiam aqua corrumpit, & putrefacit lignum, non aurum: & ſicut aurum per ignem purgatur à ſcoria, ſic idem aurum per aquam lavatur à ſordibus. Itaque juſti, & ſancti, qui ſunt auro ſimiles, ſine detrimento tranſeunt per ignem, & aquam, quia in tribulatione patientiam, in proſperitate modeſtiam ſervant. Sed filii hujus ſæculi ſimiles ligno putrido in igne conſumuntur, in aqua ſuffocantur: quia impatientes in tribulatione murmurant, maledicunt, blaſphemant: diſſoluti in proſperitate molleſcunt, luxuriantur, ſuperbiunt. Dicunt igitur Electi, *tranſivimus per ignem, & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium*: quoniam etiamſi in cœleſti patria non deerunt ignis, & aqua, tamen ille ignis calefaciendo recreabit, non comburendo coſumet, & illa aqua ſitim extinguet, non vitam. Ita utrumque ſuo modo refrigerabit, id eſt, erunt in cœlo ardores charitatis, erit ignis divinus fœliciter conſummans, non conſumens; perficiens, non deſtruens, transformans in Deum, non convertens in cineres: erit aquarum abundantia, erit ubertas bonorum æternorum, erunt gaudia immenſa, & ineffabiles jucunditates, ſed non mollem, aut pigrum efficient animum, non carnis adversùs ſpiritum concupiſcentiam; nutrient denique refrigerando delectabunt, non obruendo ſuffocabunt.

Ignis & aquæ ſupplicia quæ ſint.

latione ponitur: itaque introibo in domum tuam cum holocauſtis, ut ſic reddam vota mea, quæ non alius pro me, ſed ego ipſe labiis meis diſtinctè promiſi. S. Auguſtin. more ſuo ad ædificationem populi pſalmos exponens, notat, illud *diſtinxerunt*, ſignificare diſtinguenda eſſe vota, ut placeant Deo. Diſtinctio autem talis eſſe debet, ut confiteamur nos Deo indigere, Deum bonorum noſtrorum non egere, nos mutabiles, illum immutabilem, nos creaturas, illum creatorem; nos ex nobis nihil eſſe, illum ex ſe perfectum eſſe.

XIII. *Et locutum eſt os meum in tribulatione mea.*

XIV. *Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum: offeram tibi boves cum hircis.*

Explicat quæ vota voverit in tribulatione ſua; & dicit ſe voviſſe ſacrificia pinguia omnium pecorum, quæ in holocauſtum ſecundùm legem offerri poſſunt. Ea verò tria tantùm erant, Arietes, boves, & Hirci. Sed nomine Arietum intelliguntur etiam Agni, & nomine Boum intelliguntur, etiam Vituli, & nomine Hircorum intelliguntur etiam Hœdi. *Et locutum eſt os meum in tribulatione mea*, ideſt, hoc eſt quod dixi, *Reddam vota*, quæ diſtinxerunt labia mea, quia locutum eſt os meum dum tribularer, & auxilio Domini indigerem, atq; illius opem cum lachrymis implorarem. *Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum*, ideſt, immolabo tibi agnos pingues, & medullis plenos cum bono odore ex arietibus pariter in holocauſtum oblatis: *offeram tibi boves cum hircis*, ideſt, ad holocauſtum agnorum, & arietum addam holocauſtum vitulorum, & hircorum. In textu Græco legitur, *holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo, & arietibus*: & ſic legit etiam S. Augſt. & per incenſum intelligit thus. Sed S. Hieron. in epiſt. ad Suniam & Fretellam improbat hanc lectionem, & veram lectionem eſſe dicit, *cum incenſo arietum* (ut nos in noſtra Latina editione habemus) cui concordat lectio Hebraica: per incenſum autem non intelligitur thus, ſed odor, qui ex incenſis arietum carnibus emanat; qui odor ſuaviſſimus dicitur Levitici 1. Odor autem ex incenſis carnibus ſacrificiorum ſuaviſſimus dicebatur, quoniam figura erat odoris verè, ac pro-

Quæ offerri poterant ſecundùm legem.

Digitized by Google

ptionem generis humani, juxtà illud Luc. 10. *Multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt*: exiſtimo enim Dominum loqui de Prophetis, qui ſimul etiam Reges fuerunt; alioqui non

Reges populi Dei qui fuerint.

dixiſſet, *multi Prophetæ*, ſed omnes Prophetæ. Nomine autem Regis intelligendi videntur omnes Principes, qui regium jus in populum ſuum habebant, quales fuerunt Adam, Noe, Abraham, Iſaac, Jacob, Moſes, Job, & alii, qui ſimul Prophetæ fuerunt, & Chriſtum videre deſideraverunt: ſed inter omnes excelluit David, qui propriè Rex, & Propheta fuit, & deſiderium Meſſiæ in multis Pſalmis expreſſit, ſed in hoc potiſſimùm, qui totus in hoc deſiderio explicando conſumitur.

Explicatio Psalmi LXVI.

I. *Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis: illuminet vultum ſuum ſuper nos, & miſereatur noſtri.*

A

VOX optantis & deſiderantis eſt, quaſi dicat, Utinam *Deus miſereatur noſtri* ſecundùm magnam illam miſericordiam, qua mittat ad nos, quem miſſurus eſt. Et ex hoc affectu miſericordiæ paternæ *benedicat nobis*; benedictio autem ſit non ſolùm ubertas temporalium rerum, ſed *illuminatio vultus ſui ſuper nos*. Illuminatio vultus Dei ſuper nos multa ſignificare poteſt. Primùm enim dicitur Deus *illuminare vultum ſuum ſuper nos*, quando remotis nubibus iræ, & indignationis ſereno vultu nos reſpicit ut filios, ut amicos, ut ad gratiam revocatos. Deindè dicitur etiam *illuminare vultum ſuum ſuper nos*, quando nos illuminat, & calefacit, ſapientiam, & charitatem infundens, quomodo Sol iſte corporalis facere ſolet, quando nullis nubibus tegitur. Denique dicitur *illuminare vultum ſuum ſuper nos*, quando præſtat, ut eum, quaſi remoto velamine, intueamur: quod maximè præſtitit, quando per Incarnationis myſterium *in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt*, ut dicitur Baruch 3. Atque hoc videtur hoc loco petere ſanctus Propheta, ut Deus vultum ſuum, ſi non in forma Dei, ſaltem in forma hominis nobis oſtendat. Quod etiam petiit cùm ait in Pſal. 79. *Qui ſedes ſuper Cherubim, manifeſtare coram Ephraim, Beniamin, & Manaſſe*. Et quoniam hæc eſt miſericordia, quam initio petiit, ideò repetit, *Et miſereatur noſtri*, ideſt, & ſic, illuminando videlicet vultum ſuum ſuper nos, miſereatur noſtri. In Hebræo non habetur hæc repetitio, *& miſereatur noſtri*, neque legitur à S. Auguſtino, & S. Hieronymo: tamen habetur in Codice Græco, & legitur à S. Hilario, ab Euthymio, & aliis.

Multis modis Deus dicitur illuminare vultum ſuum ſuper nos.

Ut cognoſcamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus ſalutare tuum. II.

Hæc eſt ratio, cur tanto ardore deſideretur illuminatio vultus Dei, ut in lumine illo divino cognoſcamus in hac terra tenebroſa viam Dei, ideſt, viam ad patriam, à qua tamdiu peregrinamur ambulantes in tenebris, & umbra mortis: hæc autem via ſine dubio Chriſtus ipſe eſt, qui ait Joan. 16. *Ego ſum via*, & non ſolùm via, ſed etiam lux, qua via ipſa cognoſcatur; de qua dixit Iſaias cap. 9. & explicuit S. Matthæus cap. 4. *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; ſedentibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis*. *In omnibus gentibus ſalutare tuum*, hæc eſt explicatio verborum ſuperiorum. *Ut cognoſcamus in terra viam tuam*, ideſt, ut cognoſcatur inter omnes gentes Salvator tuus: clariùs habetur in Hebræo, *Ut nota ſiat in terra via tua, in omnibus gentibus ſalvator tuus*: quod etiam Iſaias prædixit cùm ait, *Videbit omnis caro ſalutare Dei*: ut refert S. Lucas cap. 3.

B

Chriſtus via eſt & lux.

Con-

Digitized by Google

nos : augent vero obſcuritatem lectionum varietates, & diſſenſiones, quæ inter codices Hebraicos, & Græcos, ac Latinos eſſe videntur.

Explicatio Psalmi LXVII.

I. *Exurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus, & fugiant, qui oderunt eum à facie ejus.*

HÆC ſunt verba quæ à Moſe dici ſolebant, cùm elevaretur Arca, & populus migrare inciperet: quibus verbis Moſes precabatur Deum, ut Arca exurgente, & præcedente populum, ipſe quoque ſurgere dignaretur, & defenſione ſua, ac protectione ſecurum populum redderet. David igitur Moſem imitatus, & prævidens Chriſti reſurrectionem, per quam Arca humanitatis ejus elevanda erat, & ipſe Dux futurus erat omnibus electis ad terram veræ promiſſionis, dicit, *Exurgat Deus*, ideſt, Reſurgat à mortuis Chriſtus Deus, & ſic elevetur Arca, & populum Dei præcedat ad cœleſtem Jeruſalem: ſic exponunt communiter Patres, Hilarius, Hieronymus, Auguſt. & alii. *Et diſſipentur inimici ejus*, ideſt, Judæi, qui dixerunt, *Nolumus hunc regnare ſuper nos*. Luc. 19. Atque hoc jam impletum videmus: nulla enim gens magis diſſipata eſt per omnes terras, quàm Judæorum. *Et fugiant, qui oderunt eum à facie ejus*, ideſt, & dœmones inimici ejus jam devicti, & ſuperati fugiant à facie Dei, Chriſti videlicet triumphantis, & per reſurrectionem verum ſe Deum eſſe demonſtrantis.

II. *Sicut deficit fumus deficiant, ſicut fluit cera à facie ignis: ſic pereant peccatores à facie Dei.*

Celeritas, & facilitas, qua præſentia Chriſti diſſipat peccatores, non poterat aptiùs depingi, quàm ſimilitudine fumi, qui à vento diſpergitur; & ceræ, quæ coram igne liqueſcit, atque conſumitur. Quòd ſi per peccatores intelligantur dœmones, quod dicitur, *pereant*, ſignificat interitum, virium & roboris, non ſubſtantiæ: & hoc modo intellexiſſe hos duos verſiculos S. Antonium teſtis eſt S. Athanaſius, qui deſcribens vitam ejus, dicit eum, cùm à dœmonibus oppugnaretur cantare ſolitum, *Exurgat*

A *Deus*, &c. quòd ſi ad homines referatur hæc ſententia; tunc ſenſus erit, homines peccatores, qui juſtos injuſtè perſequuntur, maxima celeritate, & facilitate à Deo tollendos de medio.

III. *Et juſti epulentur, & exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia.*

Iniquis perſecutoribus deturbatis hoc ſequitur, ut Juſti fruentes præſenti auxilio Dei, ſecuri *epulentur*, ideſt, reficiantur, alimonia tum corporali, tum ſpirituali. *Et exultent coram Deo*, B ideſt, geſtiant præ gaudio, ſed ea modeſtia, & gravitate, quæ decet eos, qui ſciunt ſe à Deo ſemper videri, utpotè in conſpectu ejus jugiter conſtitutos: *& delectentur in lætitia*, ideſt, & ex ea lætitia delectationem capiant, ut non ſit eis neceſſarium ob inopiam conſolationis cœleſtis, carnalem, atque mortiferam quærere voluptatem.

IV. *Cantate Deo, pſalmum dicite nomini ejus: iter facite ei, qui aſcendit ſuper occaſum, Dominus nomen illi.*

Hæc dicuntur ad Apoſtolos, alioſque primos C fideles ex ſententia non ſolùm veterum Latinorum, ſed etiam Græcorum, Theodereti, & Enthymii. *Cantate Deo* vos primitiæ credentium. *Pſalmum dicite nomini ejus*, laudate Deum voce, & opere vos, qui digni facti eſtis cognitione tantorum myſteriorum. *Iter facite ei, qui aſcendit ſuper occaſum*, ideſt, parate viam Domino prædicationibus veſtris, ut is qui jam aſcendit ſuper occaſum, qui ſupergreſſus eſt omnem corruptionem & mortalitatem, & habitaturus eſt per fidem in cordibus omnium gentium, per veſtras prædicationes aditum apertum, & paratum inveniat. *Dominus enim nomen eſt illi*, & ideò jure ſuo regnare debet. Dominus autem eſt, quia condidit & redemit. Quod attinet ad verba, iter facere, hoc loco non eſt ambulare, ſed ponitur iter pro via, ut ſenſus ſit, facite viam ubi non eſt, parate tranſitum liberum

remo-

Digitized by Google

Dæmonium habes, Samaritanus es; &, *In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia*; &, *Scimus quia hic homo peccator eſt*. Joan. 8. & ideò ſubjungit in Pſalmo, *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me*. Dicit autem opprobria exprobrantium tibi, quia injuriæ Filii pertinent ad Patrem, præſertim cùm in divinis Pater & Filius unum ſint in eſſentia: & quamvis communes eſſent omnes injuriæ Patri & Filio, tamen eæ præcipuè pertinebant ad Patrem, quæ ad miracula pertinebant, quæ ſunt opera divina, de quibus ipſe dicebat, *Opera, quæ dedit mihi Pater ut faciam illa*, teſtimonium perhibent de me, Joan. 5. &, *Pater in me manens ipſe facit opera*, Joan. 14. illa ergo calumnia, *In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia*, propriiſſimè ad Patrem pertinebat, cùm opera Dei quæ Filius faciebat in nomine Patris ſui, & quæ Pater per Filium operabatur, ipſi tribuerent Diabolo. Iſta ergo opprobria exprobrantium Patri cadebant ſuper Filium, tum quia intentio Judæorum erat Filium calumniari, non Patrem, tum quia ipſe Filius libenter ſuper ſe accipiebat injurias, quæ ad Patrem pertinebant, & in hoc ſenſu allegatur hic verſiculus ab Apoſtolo ad Rom. 15.

Injuriæ Filii ſunt communes Patri.

XIII. *Et operui in jejunio animam meam, & factum eſt in opprobrium mihi.*

XIV. *Et poſui veſtimentum meum cilicium, & factus ſum illis in parabolam.*

Prior verſiculus obſcuriſſimus eſt, tam quo ad verba, quàm quo ad ſententiam. Et obſcurior etiam videtur eſſe juxtà verba Hebraica, ubi legimus, *Et flevi in jejunio animam meam*: neq; ſatisfaciunt, qui contendunt lectionem puram eſſe in quodam codice Vaticano, ubi legitur, *Et incurvavi in jejunio animam meam*: & verba Hebraica eſſe immutata, & pro *euche*, legendum eſſe *echpe*. Iſti, inquam, non ſatisfaciunt, tum quia vulgata editio habet, *& operui*. Neque vox Hebraica *echpe* ſignificat incurvari, ut ipſi volunt: non enim *chaphah*, ſed *chaphaf*, ſignificat incurvare. Igitur his omiſſis, primò anima ponitur pro toto homine, & *operui animam meam*, ſignificat operui me, ideſt, operui caput meum jejunando. Operire autem caput jejunando, eſt cum luctu & mœrore in ſignum humilitatis, & pœnitentiæ jejunare, undè dicitur in alio Pſal. 34. *Humiliabam in jejunio animam meam*. Quòd autem lugentes & mœrentes ſolerent operire caput, perſpicuum eſt ex multis locis Scripturæ ſacræ lib. 2. Reg. cap. 15. *Porrò David aſcendebat cli-*

אבכה אכפה כפה כפף

novum, quòd fletus accipiatur pro ſigno fletus: nam in Scriptura paſſim legimus, defletos fuiſſe mortuos multis diebus, quod ſignificat ſigna mœroris multis diebus portata. Et quod legimus in Geneſi cap. ultimo, quòd Ægyptus fleverit Jacobi Patriarchæ mortem ſeptuaginta diebus, ſine dubio de ſignis luctus intelligitur, ut notat S. Hieronymus. Jam quod attinet ad ſententiam, non legimus Chriſtum jejunaſſe operto capite, neque ſaccum induiſſe, *multò minus* C ea cauſa fuiſſe deriſum: ſed contra legimus, dictum de eo Matth. 11. *Ecce homo vorax, & potator vini*: & diſcipulos ejus reprehenſos, quòd non jejunarent, ut diſcipuli Sancti Joannis, & Phariſæorum jejunabant, Matth. 9. jejunavit quidem Dominus quadraginta diebus in deſerto, ſed hoc fuit occultum jejunium, ut non potuerit indè opprobrium pati. Jejunavit quoque ſæpiſſimè totos dies occupatus in prædicatione, quemadmodum vigilabat ſæpè totas noctes orationi vacans, ſed non indè opprobrium illi acceſſit. Denique jejunavit in Paſſione ſua, à veſpera feriæ quintæ uſque ad horam nonam feriæ ſextæ, & ob defatigationem, & flagella ſine D dubio eſurivit, & ſitivit: nec defuit ritus operiendi caput: nam ſpineo galero coopertus jejunavit, nec ſine opprobrio, cùm in fame ſua felle cibatus, & in ſiti aceto potatus fuerit: tamen de cilicio, ſive ſacco nihil in Evangelio legimus. Quare cum ſancto Auguſtino duo iſti verſiculi exponendi eſſe videntur ſpiritualiter, ut per jejunium cum fletu, & mœrore intelligamus eſuriem, & ſitim ardentiſſimam ſalutis animarum, pro quibus angebatur, & gemebat; per cilicium verò intelligatur caro mortalis, & paſſibilis, qua Verbum indutum mundo apparuit ut humilitate ſua mortales adduceret ad contemptum rerum tranſeuntium, & deſiderium æternarum: & ob iſta opprobrium factus eſt, E & fuit Judæis *in parabolam*, ideſt, in irriſionem, inquit S. Auguſt. Parabola enim eſt ſimilitudo quæ poteſt eſſe in bono, & in malo, ſed hoc loco intelligitur in malo, quomodo Sapient. 5. dicuntur ſancti fuiſſe *in ſimilitudinem improperii*. Fuiſſe autem Chriſtum irriſum in terris, manifeſtum eſt: nam Marci 5. cùm diceret, *Non eſt mortua puella, ſed dormit, irridebant eum*. Et Luc. 16. cùm loqueretur de eleemoſynis largè faciendis, audiebant Phariſæi avari, *& deridebant eum*. In Paſſione autem irriſus fuit à militibus, ab Herode, à Principibus Sacerdotum, ab aliis.

Chriſtus in Paſſione ſua eſurivit.

Parabola ſumitur in malo.

Adver-

Digitized by Google

queum. laqueo infidelitatis, & illa ipſa Scriptura, quæ fideliter conſiderata poterat eis ſalutem adferre, adfert eis perditionem, quia detinet illos in incredulitate. Eadem facta eſt illis *in retributiones*, quia quòd menſa Scripturarum verſa ſit illis in laqueum permiſit Deus, ut retribueret illis quod merebantur. Nam juſtum eſt, ut qui lucem aſpicere noluerunt, in tenebris maneant. Facta quoque eſt illis *in ſcandalum*, quia lapidem angularem à Deo miſſum non cognoverunt, ſed in eum potiùs impegerunt, & offenderunt, undè factus eſt illis *lapis offenſionis, & petra ſcandali*, Iſaiæ 8. & Rom. 9. *Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurva*. Hæc eſt radix malorum ſupradictorum, quia permittente Deo depravatus eſt intellectus, & affectus eorum. *Obſcurati ſunt oculi eorum* interiores, imò *velamen eſt ſuper cor eorum*, teſte Paulo 2. Corinth. 3. *imò excæcati ſunt*, ut dicitur Iſaiæ 6. Matt. 13. Joan. 12. & Rom. 11. Depravatus quoque eſt eorum affectus, ut nihil appetant, niſi terrena, quod ſignificat illud, *Dorſum eorum ſemper incurva*, id eſt, te permittente, ac per hoc puniente eorum ingratitudinem, ſemper curvi incedent, ut nihil niſi terram aſpiciant. Ut autem intelligamus hanc eorum cæcitatem, & pravitatem de ira Dei deſcendere, ſubjungit Propheta, *Effunde iram tuam ſuper eos*, id eſt, effundes ſuper eos iram tuam: quod Apoſtolus confirmat, 1. Theſſal. 2. *Qui Dominum occiderunt Jeſum, & Prophetas, & nos perſecuti ſunt, & Deo non placent*, &c. & paulò poſt, *Pervenit enim ira Dei ſuper illos uſque in finem*. Ex hac ira Dei proceſſit ſpiritualis plaga primùm, deindè etiam temporalis, qua expulſi de terra promiſſionis toto orbe exules, & profugi vagantur, quod ſubjungit Propheta, dicens, *Fiat habitatio eorum deſerta, & non ſit qui in tabernaculis eorum inhabitet*: id impletum eſt ad litteram, cùm Tito Imperatore jubente everſa eſt Jeruſalem, & inhabitabilis reddita: poſteà verò reædificata quidem eſt, & habitari cœpta, ſed à Gentilibus, vel Chriſtianis, vel Saracenis, non autem à Judæis. Undè quod ad Judæos attinet, adhuc deſerta eſt, quia ibi non permittuntur habitare, niſi pauci admodum. Prædixit hoc etiam Dominus, Matth. 23. *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta*.

XXXI. *Quoniam quem tu percuſſiſti, perſecuti ſunt, & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt.*

dem omninò vulnera fuiſſe, quæ Chriſtus à Deo, & à Judæis accepit. Sciendum igitur eſt, quamdam percuſſionem, & quædam vulnera à ſolo Deo inflicta fuiſſe Chriſto ſine ulla cooperatione Judæorum: aliam fuiſſe percuſſionem, & alia vulnera à Judæis propriè Chriſto inflicta, Deo permittente, & ut illa Chriſtus pateretur, decernente, & volente: percuſſio, & vulnera à Deo (C) inflicta, ſine cooperatione Judæorum, fuit aſſumptio carnis paſſibilis, & mortalis, undè ſecuta eſt fames, ſitis, fatigatio, frigoris & æſtus perpeſſio, & alia permulta incommoda. Porrò incarnatio, undè iſta ſecuta ſunt, facta eſt opera Spiritus Sancti, ac per hoc Deus ſolus Chriſtum percuſſit, dum ſine culpa ejus propria, tam multas peccati originalis pœnas illum ſubire voluit. Ad has pœnas, ſive percuſſiones addiderunt Judæi perſecutiones, & vulnera. Nam etiamſi Deus definito conſilio voluerit Chriſtum illa pati, & bene uſus ſit mala voluntate Judæorum: tamen verè, & propriè Judæi, ex propria malignitate, & invidia Chriſtum perſecuti ſunt, & vulneribus, ac morte affecerunt. Ait igitur Pro- (D) pheta, *quoniam quem tu percuſſiſti*, mittens in Mundum in ſimilitudinem carnis peccati, fami, & ſiti, frigori, & æſtui, aliiſque innumerabilibus incommodis obnoxium; *perſecuti ſunt* calumniis, conviciis, falſis teſtimoniis. *Et ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt*, id eſt, ſuper dolorem, quem capiebam ex conſideratione innumerabilium peccatorum, quæ, quaſi vulnera mea eſſent, curanda & purganda ſuſceperam, *addiderunt* dolorem flagellorum, ſpinarum, clavorum: & cùm jam mortuus eſſem, *addiderunt* vulnus lateris mei: & cùm è ſepulchro ſurrexiſſem, & in me quid ampliùs facerent non haberent, addiderunt perſequi, & vulnerare me in membris meis, diſci- (E) pulos meos lapidando, & occidendo. In Hebræo habetur, *chalelecha jeſapperu*. Et ſuper dolorem vulnerum tuorum *narraverunt*, vel *numeraverunt*. Sed idem eſt ſenſus, nam *vulnera illa* dici poſſunt à Chriſto vulnera mea, & vulnera tua; mea, quia mihi inflicta; tua, quia à te inflicta. Illud autem *narraverunt*, vel, *numeraverunt*, à Septuaginta acceptum eſt in ſignificationem numerationis, non narrationis; & ideò verterunt, *addiderunt*: quia idem eſt addere ad numerum percuſſionum, ſeu vulnerum, & numerare ſuper vulnera, & percuſſiones: non enim quis poteſt numerare ſuper vulnera inflicta, niſi addendo nova vulnera. *Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum*. Quoniam, inquit, illi addiderunt vulnera ſuper vulne-

Vulnera Chriſto inflicta à Deo non à Judæis.

חלליך יספרו

pretioſum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum, & ſerotinum: patientes eſtote & vos, & confirmate corda veſtra, quoniam adventus Domini appropinquabit. Ait igitur, *Eripe me de manu peccatoris, quoniam tu es patientia mea*, ideſt, quoniam à te patienter expecto auxilium. *Tu es ſpes mea à juventute mea*, ideſt, quia ſemper in te
C ſperavi ab eo tempore, quo te noſcere cœpi, ſed tamen multò antè quàm ego in te ſperare inciperem, tu pro tua miſericordia protector meus fuiſti: nam *ex utero matris meæ in te confirmatus ſum*, ideſt, in te ſtabilitus robur accepi, cùm ex me infirmus eſſem; *ex utero matris meæ protector meus es*, ideſt, vix natus protectione tua frui cœpi, cùm adhuc te invocare non poſſem. Hæc beneficia Deus omnibus hominibus conferre ſolet, præſertim in ea ætate, qua ſibi ipſe homo nullam opem afferre poteſt; ſed pauci admodum ſunt, qui hæc beneficia agnoſcant, & pro iis debitas Deo gratias agant. Ideò Propheta, qui Spiritus illuſtratione hæc agnoſcebat, magno cum animi ſenſu dicit, *In te confirmatus ſum ex utero, & ab*
D *utero matris meæ protector meus es*: quaſi dicat, Scio Domine, & confiteor me tibi curæ fuiſſe ab ipſo primo ortu, ideò fiduciam habeo, multò magis te mihi protectorem fore, cùm te invocavero.

VIII. *In te cantatio mea ſemper: tamquam prodigium factus ſum multis, & tu adjutor fortis.*

His de cauſis, & ob tanta beneficia, *in te erit cantatio mea ſemper*, ideſt, te ſemper laudibus ce-
E lebrabo in proſperis, & in adverſis, in hoc ſæculo, & in futuro. Et nunc quidem *tamquam prodigium factus ſum multis*, ideſt, expulſus à Regno à proprio filio; & dum miſerè fugio, qui anteà glorioſè hoſtes fugabam, factus ſum admirationi omnibus hominibus, præſertim cum à te deſertus videar, quem ſemper colui, & in quo ſperavi; ſed tamen *tu adjutor fortis*, & conſtans es; & quamvis ad tempus ſecundùm conſilium ſapientiæ tuæ hoſtes in me prævalere permiſeris, tamen tempore ſuo *mihi adjutor eris*. Sanctus Auguſtinus ſpiritualiter exponens dicit, illum fieri prodigium, ſive portentum multis, qui contemnit temporalia, & patienter fert injurias, & per hoc ambulat contraria via, atq; ambulent cæteri homines. Talis fuit Joannes Baptiſta, talis Chriſtus ipſe:

Prodigiũ eſt multis, qui contemnit temporalia.

tudinem tuam. Porrò illi ſoli, & omnes ſimiles ſunt huic ſancto Regi, & Prophetæ, qui verè cogitant, & ſentiunt, ac intima conſideratione penetrant, & perſuadentur nihil eſſe magnum, nihil admirandum, præter Deum.

Nihil admirandũ præter Deum.

Ne projicias me in tempore ſenectutis: cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me. X.

Cùm David perſecutionem Abſalonis pateretur, ſenex erat: ideò memor victoriarum quas in juventute, & in ipſa pueritia obtinuerat, dicit: *Ne projicias me in tempore ſenectutis*, ideſt, ne deſeras in hoc ultimo tempore, quem adhuc ſemper juviſti. *Cùm defecerit* jam *virtus mea*, robur, ac vires meæ debilitatæ ſint, *ne derelinquas me*, qui auxilio tuo magis egeo, quàm aliàs unquam eguerim. Poſſunt hæc omnia ſpiritualiter accommodari homini, qui à fervore charitatis, quo aliquando flagravit, tepeſcere incipit, & tamen cupit in eodem ſtudio perfectionis perſeverare.

Quia dixerunt inimici mei mihi, & qui cuſtodiebant animam meam, conſilium fecerunt in unum. XI.

Dicentes, Deus dereliquit eum, perſequimini, & comprehendite eum, quia non eſt, qui eripiat. XII.

Hæc ad litteram Davidi conveniunt, adversùs quem pupulus, Abſalone duce, & Achitophel conſiliario, rebellavit, quoniam vidit jam ſenuiſſe, & debilem effectum, atque à Deo deſtitutum eſſe credidit. *Quia dixerunt inimici mei mihi*, id eſt, de me. *Et qui cuſtodiebant animam meam*, id eſt, qui anteà cuſtodes mei erant, vel conſilio, vel armis, illi *conſilium fecerunt in unum*, ideſt, ſimul uniti inter ſe conſultaverunt de perditione mea, *dicentes, Deus dereliquit eum.* Ad hoc refertur illud, *Inimici mei dixerunt mihi*, ideſt, dixerunt de me, *Deus dereliquit eum*: & hoc dixerunt conſultantes ſimul, *Perſequimini, & comprehendite eum, quia non eſt qui eripiat.* Hoc fuit conſilium Achitophelis, quod non habuit effectum, quia Deus non permiſit. Vide lib. 2. Reg. cap. 17. Illud, *qui cuſtodiebant animam meam*, poteſt etiam ſignifi-

Digitized by Google

XVIII. *Deus docuiſti me à juventute mea, & uſque nunc pronunciabo mirabilia tua.*

C Tu, inquit, docuiſti me, ut contempta litteratura humana confiderem in potentia tua: *docuiſti autem à juventute mea*; & ſecundùm hanc doctrinam eruditus pugnavi cum urſo, & leone, & cum gigante Goliath, inermis adoleſcens, & victoriam reportavi. *Et uſque nunc pronunciabo mirabilia tua*, ideſt, & dum vivam uſque ad ultimum finem vitæ meæ pronunciabo hæc mirabilia tua, quæ per me feciſti à juventute mea.

XIX. *Et uſque in ſenectam, & ſenium, Deus ne derelinquas me.*

XX. *Donec annunciem brachium tuum generationi omni, quæ ventura eſt.*

Et ſimul rogo, ut uſque *ad ſenectam non derelinquas me*, ſed mihi ſemper adſis auxilio tuo, *donec annunciem*, ideſt, donec perficiam librum Pſalmorum, per quem *annunciem brachium tuum*, id eſt, fortitudinem tuam, omni poſteritati: per *ſenectam & ſenium* idem ſignificari videtur: nam in Hebræo eſt *bhad zikna, veſchebah, uſque ad ſenectutem, & canos*: cani enim indicant ſenectutem. Quomodo autem David dicat ſe annunciaturum potentiam Domini omni poſteritati, ſæpè diximus, quia videlicet prævidebat, Pſalmos à ſe compoſitos in toto orbe uſque ad conſummationem ſæculi decantandos.

עד זקנה ושיבה

D

XXI. *Potentiam tuam, & juſtitiam tuam Deus uſque in altiſſima, quæ feciſti magnalia: Deus quis ſimilis tibi?*

Explicat quid ſit brachium, quod ſe annunciaturum dixit generationi venturæ, & ait, *Potentiam tuam, & juſtitiam tuam*, ideſt, annunciabo brachium tuum, quod eſt potentia tua conjuncta cum juſtitia tua. *Omnipotens Deus eſt*, ſed ſimul juſtiſſimus eſt, poteſt quicquid vult, ſed nihil injuſtè vult. Hæc autem potentia cum juſtitia extenditur *uſque in altiſſima magnalia*, quæ Deus fecit: non enim Deus potentia ſua creavit ſolùm terram

Omnipotẽs Deus eſt, & ſimul juſtiſſimus.

viviſicaſti me, & de abyſſis terræ iterum reduxiſti me.

Multiplicaſti magnificentiam tuam, & converſus conſolatus es me. XXIII.

Conſolatur David præſentem calamitatem ſuam ex eo quòd alias calamitates, Deo juvante fœliciter evaſerit. *Quantas*, inquit, *oſtendiſti mihi tribulationes multas, & malas*, ideſt, magnas varietate, & amaritudine, quas pertuli in perſecutione Saulis. *Et converſus viviſicaſti me*, cùm penè ad portas mortis perveniſſem. *Et de abyſſis terræ iterum reduxiſti me*, ideſt, & de extremis malis, cùm penè ad inferos deſcendiſſem, liberaſti me. *Multiplicaſti* enim *magnificentiam* tuam ſecundùm multitudinem dolorum meorum, *& converſus ad miſericordiam*, cùm me paternè caſtigaſſes, mirificè *conſolatus es me*, cùm ex miſero exule Regem beatiſſimum feceris. Spiritualiter ſignificat hic locus hominem peccatorem cum Chriſto reſurrexiſſe à morte peccati, & mirificè conſolatum ſpe vitæ æternæ.

Nam & ego confitebor tibi in vaſis Pſalmi veritatem tuam Deus, pſallam tibi in cithara Sanctus Iſrael. XXIV.

Exultabunt labia mea, cùm cantavero tibi: & anima mea, quam redemiſti. XXV.

E

Sed & lingua mea tota die meditabitur juſtitiam tuam: cùm confuſi & reveriti fuerint, qui quærunt mala mihi. XXVI.

In fine Pſalmi prædicit ipſe ſibi Propheta David liberationem de manu Abſalonis, & pollicetur gratiarum actionem corde, & ore, & inſtrumentis muſicis pſalterio & Cithara. *Nam & ego*, adepta ſcilicet victoria, *confitebor tibi veritatem tuam*, ideſt, laudabo juſtitiam tuam, ſive fidelitatem tuam, *in vaſis Pſalmi*, ideſt, in inſtrumento Pſalmi concinendi, quod Pſalterium vocatur. Addam etiam pſallere tibi, *ò Sanctus Iſrael*, in inſtrumento citharæ. Illud, *Sanctus Iſrael*, eſt cognomen Dei, qui vocatur Sanctus Iſraelis, quoniam ſanctificari debebat à populo Iſrael ſanctifica-

De epitheto ſanctus Iſrael.

Digitized by Google

Pſalmus hic omnium poſtremus à Davide ſcriptus eſt.

HIC Pſalmus videtur eſſe omnium poſtremus, quamvis non ſit collocatus in poſtremo loco. Scriptus eſt enim eo tempore, quo David vicinus morti tradidit Regnum Salomoni filio ſuo. Undè etiam ad finem hujus Pſalmi leguntur hæc verba, *Defecerunt laudes David filii Jeſſe*. Cur autem non ſit poſitus hic Pſalmus in fine libri, fortaſſe cauſa fuit, quia viſum eſt ei, qui Pſalmorum ordinem diſpoſuit, ut librum concluderent Pſalmi, qui ſolas Dei laudes continent, & incipiunt & deſinunt in vocem *Alleluja*, quales hymni continuabuntur poſt hanc vitam in ſæculum ſæculi. Titulus eſt, *in Salomonem*, quia occaſio ſcribendi, vel canendi hunc Pſalmum fuit, ut bene precaretur Salomoni filio ſuo, quem in Regni ſolium extulerat. Et verè primi verſiculi ſatis appoſitè Salomoni conveniunt. Sed mox à Spiritu Sancto elevata mens, & lingua Prophetæ tranſtulit ſermonem ad Chriſtum, qui per Salomonem ſignificabatur. Fuit enim Salomon apertiſſima Chriſti figura: & tria nomina Salomonis, *Salomon*, ideſt, *pacificus*, *Eccleſiaſtes*, ideſt, *concionator*, & *Idida*, ideſt, *dilectus Domino*, magis propriè Chriſto conveniunt, quàm Salomoni. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui reconciliavit mundum Deo, ipſe eſt Verbum incarnatum ad evangelizandum pauperibus miſſum: denique ipſe eſt, de quo Pater non ſemel dixit, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. Matth. 3. & 17. Vide S. Auguſtinum in lib. 17. de civitate Dei cap. 8. Deſcribit autem David in hoc Pſalmo elegantiſſimis ſimilitudinibus adventum Chriſti, & propagationem Regni ejus, necnon rectitudinem gubernationis ejus.

Explicatio Psalmi LXXI.

I. *Deus judicium tuum Regi da, & juſtitiam tuam filio Regis.*

II. *Judicare populum tuum in juſtitia, & pauperes tuos in judicio.*

HÆC eſt bona precatio, qua precatur David Salomoni filio ſuo gratiam Dei ad juſtè judicandum. Vir enim ſanctus, non precatur filio ſuo abundantiam auri & argenti, neq; propagationem imperii, ut filii hujus ſæculi facere ſolent: ſed precatur ei gratiam bene fungendi officio ſuo. Sciebat enim Regem eſſe propter populum, non populum propter Regem: & ideò illum eſſe bonum Regem, qui bene regit populum juſtè judicando. Quod ipſum & Salomon filius à Davide

Rex eſt propter populum non contra.

B Patre edoctus poſtulavit à Deo, 3. Reg. c. 3. Ait igitur, *Deus judicium tuum Regi da*, ideſt, da Salomoni Regi recens inſtituto, *judicium tuum*, ideſt, judicium tale, quale eſt tuum, rectum, ſapiens, juſtum; ſive gratiam judicandi, ut tibi placet vel ſecundùm leges tuas. Et idem repetens addit, *& juſtitiam tuam filio Regis*, ideſt, da Salomoni, qui eſt Rex, & filius Regis, juſtitiam tuam, ideſt, juſtitiam talem, qualis eſt tua, ut juſtè judicet ad imitationem tuam, qui ſemper juſtiſſimè judicas. *Da*, inquam, *Salomoni judicium tuum, & juſtitiam tuam*. *Judicare populum tuum in juſtitia*, ideſt, juſto judicio, *& pauperes tuos*, ideſt, populum tuum, *in judicio*. Eſt enim hìc etiam repetitio ejuſdem ſententiæ. Vocat autem populum Dei, pauperes Dei, quia omnes homines quantumvis divites eſſe videantur, tamen pauperes Dei ſunt. Egent enim auxilio ejus in omnibus rebus, & quicquid habent, à Deo habent, non tam donatum quàm

Omnes homines pauperes Dei ſunt.

commo-

Digitized by Google

rent. Quid ſignificet Tharſis, diximus in explicatione Pſal. 47. Probabiliſſima ſententia eſt, ea voce ſignificari inſulas maris orientalis quæ plurimæ & maximæ ſunt, & undè tertio quoque anno adſerebatur Salomoni maxima copia auri, & aromatum, ut legimus 3. Reg. 10. ſenſus igitur eſt, *Reges Tharſis*, ideſt, Inſularum orientalium, & ipſæ etiam inſulæ, ideſt, populi earum, munera pretioſa Regi Chriſto offerent. C Adjungit deindè his Regibus & inſulis, *Reges Arabum, & Saba*, quia hæc ſunt loca, undè eruitur copia rerum pretioſarum, auri, argenti, lapidum pretioſorum, & omnis generis aromatum. Nam ut legimus loco citato 3. Reg. 10. *Regina Saba attulit Salomoni infinitam copiam auri, argenti, lapidum pretioſorum, & aromatum*. In Hebræo eſt, *Reges Scheba, & Seba*, quæ ſolùm differunt, quòd prior
שבא habeat, s, durius, nimirum *Shin*, poſterior mol-
סבא lius, s, *ſamech*. Quamvis autem aliqui velint priorem Sabam hoc loco nominatam ſignificare Æthiopiam, poſteriorem Arabiam, tamen Septuaginta Interpretes, & S. Hieron. per priorem D intellexerunt Arabiam, per poſteriorem ipſam Sabam, quo nomine utuntur etiam Græci, & Latini, & niſi ego valdè decipior, Saba, per ſchim, eſt Arabia fœlix. Nam etiam paulò poſt, cùm dicitur, *Dabitur ei de auro Arabiæ*, in He-
שבא bræo eſt, *ſcheba*; & Iſaiæ 60. cùm dicitur, *Omnes de Saba venient, aurum, & thus deferentes*, In He-
שבא bræo eſt, *ſcheba*: *Saba* autem per ſamech, latiùs
סבא patet, & ſignificat Arabiam, Madian, & Epha, ut S. Hier. indicat in commentario ad c. 60. Iſaiæ. Itaque *Reges Arabum, & Saba*, ſignificat Reges Arabiæ, & totius regionis quæ dicitur Saba, Atque hujus totius Regionis Reginam fuiſſe exiſtimamus Reginam Saba, quæ venit ad Salomo- E nem lib. 3. Reg. cap. 10. Nam dicitur Regina Sa-
שבא ba per ſchim, ideſt, *ſcheba*, & hoc nomine Septuaginta Interpretes & S. Hieron. in verſione hujus Pſalmi intelligunt Arabiam, & rurſus idem Hieronymus in commentario Iſaiæ capit. 43. & capit. 60. dicit Reginam Saba fuiſſe Reginam Saba, quæ ſcribitur per ſamech, Iſaiæ 60. proindè fuit Regina Arabiæ fœlicis & prætereà Madian & Epha, & totius regionis Sabæorum. Neque his repugnat, quòd Regina Saba dicitur, Matth. cap. 12. *Regina Auſtri*, & *veniſſe à finibus terræ*: nam Arabia fœlix ad Auſtrum porrigitur, & pertinet ad mare Æthiopicum, & ad Zonam torridam: proindè rectiſſimè dicitur, *Regina Auſtri veniſſe à finibus terræ*. Quod autem quidam

Hæc omnia in Chriſto impleta ſunt in aliquo ſenſu, & in alio ſine dubio implebuntur. Nam ſi intelligantur de adoratione, & ſervitute fidelium, impleta ſunt per figuram intellectionis: Scriptura enim tribuit omnibus ea, quæ conveniunt multis, Geneſ. 6. *Omnis caro corruperat viam ſuam*: & tamen ibidem dicitur, *Noe vir juſtus, atque perfectus*. Matth. 2. *Turbatus eſt Herodes, & omnis Jeroſolyma cum illo*: & tamen non deerat Simeon juſtus, & Anna Propheteſſa, & cæteri juſti, qui non turbati cum Herode, ſed gaudio magno cum Magis affecti ſunt. Igitur dicuntur omnes Reges adoraturi Chriſtum, & omnes gentes ei ſervituræ, quia plurimi Principes cum populis ſuis ad Chriſti cultum & obſequium convertendi erant. Sed ſi intelligatur hic locus de adoratione ſive ſpontanea, ſive coacta; in die judicii adimplebitur perfectiſſimè: tunc enim Chriſto curvabitur omne genu, denique ſi intelligatur de poteſtate Chriſti, quam habet in omnes Reges, & populos, ut ſive ipſi ſciant, ſive neſciant, & ſive velint, ſive nolint, ipſe de ipſis aget quidquid ſibi placet, ac per hoc ſervient omnes ejus voluntati; adimpletur ſemper hæc Prophetia: *Data enim illi eſt omnis poteſtas in cœlo, & in terra*. Matt. 28. *Et ipſe eſt Princeps Regum terræ*. Apocal. 1. *Et habet in femore ſuo ſcriptum, Rex Regum, & Dominus Dominantium*. Apocal. 19.

Figura intellectionis in Scriptura frequens.

Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem, cui non erat adjutor. XII.

Hæc eſt ratio, cur Reges, & populi ſervient Chriſto, quia per ipſum liberabuntur à poteſtate diaboli, à crudeliſſima tyrannide Principis tenebrarum, & transferentur in pacatiſſimum Regnum ejus. Per pauperem intelligitur genus humanum ſpoliatum à diabolo omnibus bonis ſuis, quibus in ſtatu innocentiæ abundabat: per potentem, intelligitur diabolus, quem ex aſtuto potentem fecit iniquitas noſtra: ſi enim homo perſuaſioni ejus conſentire noluiſſet, numquam eum diabolus debellare potuiſſet. Sed poſt peccatum captivus diaboli factus eſt homo, & diabolus potentiam in eum acquiſivit. Incipit autem homo liberari, cùm incipit cognoſcere paupertatem ſuam, ac per hoc humiliari, & non in ſe, ſed in Domino confidere. *Liberabit ergo pauperem hominem à potente diabolo*,

Diabolus potens ex iniquitate noſtra.

ſum in æternum: habeant alii partes alias, ſive aurum, & argentum; ſive delicias carnis; ſive ſuperba palatia; ſive Regna, & Imperia; mihi Deus ſufficit in hac vita, & in futura.

XXVI. *Quia ecce qui elongant ſe à te peribunt: perdidiſti omnes, qui fornicantur abs te.*

Rectè elegit conſiſtere in Deo, petra ſua, quoniam omnes, qui per iniquitatem ſeparantur à Deo, peribunt omninò, quomodo perit corpus, cùm ſeparatur à ſpiritu; & ruit ædificium, cùm ſubducitur fundamentum. *Perdidiſti omnes, qui fornicantur abs te:* non ſolùm pereunt, qui avertuntur à Deo, quia carent hoc ipſo gratia Dei, quæ dat vitam animæ; ſed etiam quia Deus

C hæſionis interim gaudere. *Ut annunciem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion*, ideſt, ut per hanc adhæſionem ad Deum, liberatus ab omni cupiditate terrena, totus occuper in laudibus ejus, idque *in portis filiæ Sion*, coram multitudine fidelium, ut multos erudiam, quàm ſit inane, & noxium adhærere temporalibus bonis, & quàm bonum adhærere Deo, & ponere in Domino Deo ſpem ſuam. Illud, *omnes prædicationes*, in Hebræo eſt, omnia opera tua: ex quo intelligimus, ſenſum eſſe, ut annunciem prædicationem operum tuorum, ſive, ut prædicem omnia opera juſtitiæ, & miſericordiæ tuæ, undè & tu lauderis, & populus erudiatur. Illud, *in portis filiæ Sion*, non eſt in Hebræo, proindè vel excidit, ut quædam alia, vel huc translatum eſt ex Pſal. 9. verſ. 14. ubi habetur, *Ut annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.*

PSALMUS LXXIII.

TITULUS, ET ARGUMENTUM PSALMI.

Intellectus Aſaph.

IN hoc Pſalmo prædicitur, & deploratur deſolatio Jeroſolymæ: & ideò dicitur in titulo, Intellectus, ſive, ut alii vertunt, eruditio Aſaph; ut admoneantur Judæi diligenter cogitare & intelligere, quæ in hoc Pſalmo de ipſis dicuntur. Quæſtio eſt inter expoſitores, an Pſalmus intelligi debeat de perſecutione Nabuchodonoſor, an Antiochi, an Titi, & Veſpaſiani, an Diocletiani, & Maximiani, an Antichriſti: nam his omnibus perſecutionibus aliquo modo verba Pſalmi applicari poſſe videntur. Sed verior ſententia omnibus conſideratis videtur eorum, qui hunc Pſalmum exponunt de perſecutione Antiochi Illuſtris, de quo agitur in libris Machabæorum: aliæ enim aliorum ſententiæ non videntur commodè ſuſtineri poſſe. Nam tempore captivitatis Babylonicæ non deerant Prophetæ: & tamen hìc dicitur, *Jam non eſt Propheta*. Tempore Diocletiani non fuit populus Chriſtianus repulſus à Deo, & derelictus in finem; ſed contra multis miraculis illuſtratus, & propagatus; quod idem dici poteſt de tempore Antichriſti: eminebit enim tunc Eccleſia in fortiſſimis Martyribus ſuis: hìc autem dicitur, *Ut quid Deus repuliſti in finem?* In tempus Titi, & Veſpaſiani omnia

De qua perſecutione in hoc Pſalmo agatur.

Digitized by Google

digni erant ultimo exterminio, ſed miſericordia Dei fecit, ut aliqui remanerent: ut re vera ex numero eorum, qui exierant ex Ægypto duo remanſerunt Joſue, & Caleb, qui figuram gerebant Electorum, qui ſalvi fient: nam ut Apoſtolus loquitur ad Rom. 11. *Non repulit Deus plebem ſuam, quam præſcivit: ſed reliquiæ ſecundùm electionem gratiæ ſalvæ factæ ſunt.* Itaque non repugnat hic verſiculus diſperſioni Hebræorum, quam videmus: nam impleta eſt hæc promiſſio in Apoſtolis, qui ex Hebræis erant, & non ſolùm diſperſi non ſunt, ſed collegerunt multitudinem magnam Deo in populum electum: de quo prophetavit Oſeas capit. 1. & 2. & explicat Apoſtolus Petr. 1. Epiſt. cap. 2. *Qui aliquando non populus Dei, nunc autem populus Dei; qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti.* Pergit Propheta, ac dicit, *Et abundavit, ut averteret iram ſuam*; ideſt, abundanter, & copioſè avertit iram ſuam, quia multùm remiſit de pœna, quam populi peccata merebantur, & hoc modo temperavit, ſive avertit iram, quia *non accendit omnem iram ſuam*, ut juſtè facere potuiſſet. *Et recordatus eſt, quia caro ſunt, ſpiritus vadens, & non rediens*; acceſſit ad rationem miſerendi natura hominis poſt peccatum primi hominis infirma, & mortalis, obnoxia carnalibus concupiſcentiis. Ipſe enim novit figmentum noſtrum, *quòd caro ſumus*, ideſt, carnales, infirmi, ac debiles; *& quòd ſpiritus ſumus vadens, & non rediens*, ideſt, vitam habemus mortalem, quæ continuò progreditur à pueritia ad juventutem, & non revertitur ad pueritiam: progreditur à juventute ad ſenectutem, & non revertitur ad juventutem, ſed brevi compendio tendit ad mortem. Itaque ſimilis eſt floribus, aliiſque rebus caducis: non autem ſoli, & lunæ, & ſtellis, quæ in circulos ſuos revertuntur, & ſemper ſunt eædem, quia ſolidæ ſunt, & æternæ. Non deſunt qui velint, hoc loco per ſpiritum, intelligi animum, qui exit de corpore per mortem, & non revertitur vi ſua ad corpus. Sed non videtur ad rem præſentem facere tractatio de reſurrectione, ubi ſolùm deſcribitur infirmitas, & brevitas humanæ vitæ. Proindè hoc loco per ſpiritum intelligendus eſt ſpiritus vitalis corporis noſtri, ſive corporalis vita, quæ progrediendo conſumitur, & mutabilis, atque inſtabilis eſt. Quòd autem ſit talis vita hominis, probat Propheta ſequentibus verſiculis. *Quoties*, inquit, *exacerbaverunt eum in deſerto! in iram concitaverunt eum in inaquoſo?* inſtabilitate ſua videlicet nunc promittendo

Natura hominis poſt peccatū primi hominis infirma.

Miſit in eos cœnomyiam, & comedit eos: & ranam, & diſperdidit eos. L.

Et dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locuſtæ. LI.

Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina. LII.

Et tradidit grandini jumenta eorum, & poſſeſſiones eorum igni. LIII.

Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem, & iram, & tribulationem, immiſſiones per Angelos malos. LIV.

Viam fecit ſemitæ iræ ſuæ: non pepercit à morte animabus eorum, & jumenta eorum in morte concluſit. LV.

Et percuſſit omne primogenitum in terra Ægypti, primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham. LVI.

Et abſtulit ſicut oves populum ſuum, & perduxit eos tamquam gregem in deſerto. LVII.

Et eduxit eos in ſpe, & non timuerunt, & inimicos eorum operuit mare. LVIII.

Occaſione verſiculi quadrageſimi ſeptimi, ubi dixerat Propheta, non fuiſſe recordatos Hebræos mirabilium, quæ fecit Deus, cùm educeret eos de Ægypto, deſcribit his undecim verſiculis ſigna, & prodigia, quæ fecit Deus adversùs Pharaonem, donec tandem eum cum exercitu ſuo demerſit in mare. Quæ omnia narrantur in Exodo à capit. 7. ad 14. Porrò David non meminit omnium ſignorum, ſed præcipuorum; neque ordine illa enumerat, ſed ut ſibi viſum eſt: ſic igitur loquitur, *Non ſunt recordati* Hebræi in deſerto, *manus Domini*, ideſt, potentiæ, vel operis Domini, quo liberavit eos de manu Pharaonis tribulantis. *Sicut poſuit in Ægypto ſigna*, id eſt, non ſunt recordati, quemadmodum ſtatuerit Deus ingentia miracula, ſigna potentiæ

Digitized by Google

eum provocaverunt, ſiquidem in excelſis collibus, præſertim frondoſis collocabant altaria Idolorum, ibique eis ſacrificabant.

LXV. *Audivit Deus, & ſprevit, & ad nihilum redegit valdè Iſrael.*

LXVI. *Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum ſuum, ubi habitavit in hominibus.*

LXVII. *Et tradidit in captivitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici.*

LXVIII. *Et concluſit in gladio populum ſuum, & hæreditatem ſuam ſprevit.*

LXIX. *Juvenes eorum comedit ignis, & virgines eorum non ſunt lamentatæ.*

LXX. *Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt, & viduæ eorum non plorabantur.*

Hìc jam explicat Propheta ultionem Divinam in peccata populi ſui: ac præcipuè commemorat tempus illud, quo Philiſthæi fuderunt exercitum populi Dei, & Arcam Domini captivam duxerunt, Sacerdotibus occiſis, qui eam cuſtodiebant; quæ hiſtoria narratur in 1. Reg. capit. 4. Ait igitur, *Audivit Deus*, ideſt, cognovit peccata populi ſui clamantia in cœlum: *& ſprevit* populum ſuum tamquam inutilem, & tamquam morte digniſſimum, *redegit valdè ad nihilum*, id eſt, valdè humiliavit, conceſſà victoria maxima hoſtibus eorum. *Et repulit tabernaculum Silo*, id eſt, abjecit tabernaculum, in quo erat Arca, quod tabernaculum tunc erat in Silo: & in quo tabernaculo Deus quodammodo habitabat inter homines, quia indè dabat reſponſa hominibus. *Et tradidit in captivitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici*, ideſt, permiſit circumveniri, & undique circumdari gladiis hoſtium populum ſuum, quem elegerat ſibi in hæreditatem, ideſt, in populum peculiarem, & proprium. *Juvenes eorum comedit ignis*, ideſt, ardor belli, ſive ignis iræ Dei conſumpſit præſtantiſſimos quoſque, quales ſolent eſſe homines in flore juventutis; *& virgines eorum non ſunt lamentatæ*, ideſt, occiſis juvenibus in bello, virgines eis deſponſatæ non habuerunt, qui ca-

κλαυθήσονται habetur in futuro, *non plorabuntur*: ſed Sanctus Hieronymus intelligens futurum poni pro præterito, vertit, *non ſunt defleta*, & eum ſecutus noſter interpres, vertit, *non plorabantur*.

Et excitatus eſt tamquam dormiens Dominus, tamquam potens crapulatus à vino. LXXI.

Et percuſſit inimicos ſuos in poſteriora, opprobrium ſempiternum dedit illis. LXXII.

Et repulit tabernaculum Joſeph, & tribum Ephraim non elegit. LXXIII.

Sed elegit tribum Juda, montem Sion, quem dilexit. LXXIV.

Et ædificavit ſicut unicornium ſanctificium ſuum in terra, quam fundavit in ſæcula. LXXV.

Et elegit David ſervum ſuum, & ſuſtulit eum de gregibus ovium, de poſt fœtantes accepit eum. LXXVI.

Paſcere Jacob ſervum ſuum, & Iſrael hæreditatem ſuam. LXXVII.

Et pavit eos in innocentia cordis ſui, & in intellectibus manuum ſuarum deduxit eos. LXXVIII

In hac poſtrema parte Pſalmi, David oſtendit, Deo placuiſſe afflictionem populi ſui, quatenus pœna erat peccatorum: ſed non placuiſſe ſuperbiam, & iniquitatem Philiſtinorum, qui eos afflixerunt: & ideò vindictam ab ipſo Deo ſumptam de Philiſthæis, ut narratur in eodem 1. lib. Reg. c. 5. Deus enim ſæpè utitur mala voluntate impiorum ad aliquos puniendos; & deindè punit eoſdem impios, non tam attendens, quod per illos ipſe fecit bonum, quàm malam nocendi cupiditatem, quam in eis ipſe non fecit. Addit deindè, noluiſſe Deum ut tabernaculum eſſet ampliùs in Silo, civitate de tribu Ephraim, neque ut ſumma Imperii eſſet in tribu Joſeph; ſed voluiſſe, ut tabernaculum ſtatueretur in monte Sion, & imperium pertineret ad tribum Juda, & ex tribu Juda Davidem elegiſſe Regem populo ſuo: quod eſt vaticinium

Deus ſæpè utitur mala voluntate impiorũ ad aliquos puniendos, quos poſteà juſtè punit.

Pſalmus facillimus eſt.

Explicatio Psalmi LXXVIII.

I. *Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam: polluerunt templum ſanctum tuum, poſuerunt Jeruſalem in pomorum cuſtodiam.*

Alloquitur Propheta Deum, & in perſona populi Dei, qui futurus erat tempore Machabæorum conqueritur de vaſtatione templi, & civitatis. Narrat autem hìc Propheta Deo, non ut eum doceat quaſi ignorantem, cùm potiùs ab eo ſibi revelata didicerit: ſed ut hac commemoratione moveat ipſe ſe ad orandum ardentiùs. *Deus*, inquit, *venerunt gentes*, pagani videlicet Idololatræ, *in hæreditatem tuam*, ideſt, in eam civitatem, & provinciam, quam elegiſti de toto orbe terrarum in propriam poſſeſſionem. Hæreditas enim & poſſeſſio in Scripturis pro eodem accipiuntur. Explicat deindè, ad quid venerint gentes in hæreditatem Dei; *polluerunt*, inquit, *templum ſanctum tuum*. Quod factum eſt ſub Antiocho, ut dicitur libro 1. Machab. cap. 1. tunc enim Idolum in templo collocatum eſt, & altaria prophanata, atque Idolis conſecrata. *Poſuerunt Jeruſalem in pomorum cuſtodiam*, ideſt, ipſam regiam civitatem adeò deſolaverunt, ut non videretur amplius civitas, ſed tugurium deſertum, qualia ſunt quæ eriguntur ad cuſtodiam pomorum in hortis, aut vineis, & pomis collectis deſeruntur. Id accidiſſe ſub Antiocho teſtatur lib. 1. Machab. c. 3. ubi ſic legimus, *Et Jeruſalem non habitabatur, ſed erat ſicut deſertum*. Vox Hebræa, *lenhiim*, pro qua abemus, *pomorum cuſtodiam*, ſignificat, *vaſtationem*, *deſolationem*, *deſertum*, & ſimilia. Sed Interpretes Septuaginta, ut rem declararent per ſimilitudinem, dixerunt, *In pomorum cuſtodiam*; S. Hieronymus vertit, *In acervum lapidum*. Sed melior videtur interpretatio prior, quam Latinus Interpres ſecutus eſt. Civitas enim reducitur in acervum lapidum, quando omninò deſtruitur, & lapides domorum in locum unum colliguntur; at Jeruſalem non ita funditus everſa fuit, ut habitari non poſſet: ſed muri dejecti fuerunt, & civitas ex parte incenſa, & habitatores fugati, ut habetur libr. 1. Machab. cap. 1. Sed tamen adhuc retinebat formam civitatis, & habitari potuiſſet, ut colligitur ex eodem lib. 1. cap. 3. & 4. proindè rectiùs comparatur pomorum cuſtodiæ, ideſt, tugurio ſemidiruto, & deſerto, quàm acervo lapidum.

Hæreditas & poſſeſſio pro eodem accipiuntur.

לְעִיִּים

Poſuerunt morticina ſervorum tuorum eſcas volatilibus cœli: carnes ſanctorum tuorum beſtiis terræ. II.

Effuderunt ſanguinem eorum, tamquam aquam in circuitu Jeruſalem, & non erat qui ſepeliret. III.

Deploravit vaſtationem templi, & civitatis; nunc deplorat cædem hominum & barbariem, ac feritatem hoſtium, qui cadavera ſepeliri non patiebantur. *Poſuerunt*, inquit, *morticina*, ideſt, cadavera occiſorum Judæorum non dederunt ſepulturæ, ſed expoſuerunt in eſcam corvis, & canibus. Morticina propriè dicuntur cadavera eorum, qui morbo interierunt: tamen hoc loco extenditur vocabulum ad cadavera occiſorum. Nam in ſequenti verſiculo explicatur, quæ ſint illa morticina, cùm additur, *effuderunt ſanguinem eorum*, ideſt, *ſervorum tuorum*, ſive *ſanctorum tuorum*, ideſt, hominum tibi ſanctificatorum per fidei profeſſionem. *In circuitu Jeruſalem tamquam aquam*, ideſt, in magna copia, ſine delectu perſonarum, ſine timore aliquo; *& non erat qui ſepeliret*, & ideò relinquebantur cadavera illa avibus cœli, & beſtiis terræ. Hoc impletum eſt tum in aliis multis, tum potiſſimùm in illis ſexaginta viris primariis, quos una die curavit occidi Alcimus propè Jeruſalem, ut dicitur lib. 1. Machab. cap. 7. Ibi enim citatur hic verſiculus, ubi cædes illorum deſcribitur.

Morticina quæ ſint propriè.

Facti ſumus opprobrium vicinis noſtris, ſubſannatio, & illuſio his, qui in circuitu noſtro ſunt. IV.

Deplorat nunc etiam infamiam, quæ ex perſecutione illa eſt ſequuta. *Facti ſumus*, inquit, *oppro-*

Idipſum repetens addit, *Uſquequo accendetur velut ignis zelus tuus?* ubi comparat indignationem
Ira Dei quid ſit. Dei igni, qui niſi celeriter extinguatur creſcere ſolet in immenſum, & in cinerem omnia redigere. Per iram non intelligitur perturbatio, ſed voluntas exigendi ſpiritualem caſtitatem, & puniendi eos, qui fornicantur ab ipſo.

VI. *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in regna quæ nomen tuum non invocaverunt.*

Orat converti iram Dei in hoſtes populi ſui, quaſi dicat, Nos etſi mali filii ſumus, tamen filii ſumus, te novimus Deum verum, te colimus & invocamus. *Effunde* igitur potiùs *iram tuam in hoſtes tuos, qui te non noverunt*, ideſt, non habent pro Deo, & non invocant nomen tuum, quia omnipotentem te eſſe non credunt. Sed occurrit quæſtio ex cap. 12. Lucæ, ubi dicitur, *Servus qui non novit voluntatem Domini ſui, vapulabit paucis; qui autem novit, & non fecit, vapulabit multis.* Reſpondet S. Auguſtinus, Evangelium loqui de ſervis, qui ſunt in eadem familia: inter eos enim graviùs peccant & ſeveriùs puniuntur, qui ſcientes peccant, quàm qui peccant neſcientes: ſed utriſque multò graviùs peccant, & longè aſperiùs puniendi ſunt, qui de familia non ſunt, ſed hoſtes jurati ſunt, & ſerviunt creaturæ potiùs quàm Creatori, & familiam totam graviſſimè perſequuntur, quales erant illi, de quibus in hoc Pſalmo agitur verſiculo ſequenti.

VII. *Quia comederunt Jacob, & locum ejus deſolaverunt.*

Non ſolùm enim iſti Deum non invocarunt, verùm etiam populum ejus quaſi panem conſumpſerunt, ſpoliantes, fugantes, interficientes, vel etiam minis & terroribus in corpus ſuum trajicientes per Fidei abnegationem, quomodo è contrario dicitur ſancto Petro Act. 10. *Macta, & manduca*, ideſt, in corpus Eccleſiæ recipe per converſionem ad veram Fidem. *Et locum ejus deſolaverunt*, ideſt, civitatem Jeruſalem deſolantes in ſolitudinem redegerunt. In
נוהו Hebræo habetur *navehu*, *decorem ejus*, ſive *pulchram habitationem ejus deſolaverunt.*

Solet enim Deus aliquando reddere iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem, ut dicitur Exod. 20. Imò & Dominus dicit Matth. 23. *Implete menſuram patrum veſtrorum*; & paulò poſt, *Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Abel juſti uſque ad ſanguinem Zachariæ filii Barachiæ*, &c. Neque contraria eſt hæc ſententia Ezechieli cap. 18. qui dicit, *Filius non portabit iniquitatem patris:* filius enim propriè punitur ob peccata ſua, ſed dicitur aliquando puniri ob peccata parentum, quoniam Deus non puniviſſet illum, quamvis juſtè eum punire potuiſſet niſi iratus peccatis parentum. Quòd autem filius non portet iniquitatem patris, niſi ſequatur iniquitatem patris; docent SS. Patres, Hieronymus in cap. 18. Ezechielis, Auguſtinus in Pſal. 118. Gregorius lib. 15. Moral. cap. 22. & Chryſoſtomus homil. 29. in Geneſim. *Citò anticipent nos miſericordiæ tuæ*, ideſt, jam tuimus in interitum, niſi velociſſimè miſericordia tua præveniat nos: anticipare enim hoc loco, eſt præoccupare, ſive prævenire ultimam ruinam, ad quam velociſſimè currimus. Addit, & declarat, cur tanta celeritate auxilii ſit opus. *Quoniam*, inquit, *pauperes facti ſumus*. Ubi per *pauperes*, intelliguntur afflicti, humiliati, attenuati, egeni non ſolùm divitiarum, ſed etiam virium, & auxilii.

Quomodo filii puniătur ob peccata parentum.

C

D

Adjuva nos Deus ſalutaris noſter, & propter gloriam nominis tui Domine libera nos, & propitius eſto peccatis noſtris propter nomen tuum. IX.

E

Explicat quomodo miſericordia Dei anticipet nos: explicat autem per modum orantis, non per modum docentis. *Adjuva*, inquit, *nos Deus ſalutaris noſter*, ideſt, anticipent nos miſericordiæ tuæ adjuvando nos in facienda juſtitia, ad evitanda peccata futura, & in agenda pœnitentia, ad expianda peccata præterita: dicit autem *adjuva*, ut oſtendat, non tolli arbitrii libertatem per auxilium gratiæ, ſed ſtabiliri: non enim propriè adjuvatur, niſi qui aliquid agit cooperando gratiæ. Declarat deindè utrumque. *Et propter gloriam nominis tui libera nos*, id eſt, non propter merita noſtra; ſed propter gloriam tuam libera nos à morte peccati futuri, quod facis dum adjuvas in facienda juſtitia. *Et propitius eſto peccatis noſtris propter nomen tuum*, ideſt, & propter eamdem gloriam tuam, non pro-

Digitized by Google

tè dicant in gentibus, Ubi eſt Deus eorum, ideſt, ne fortè dicant gentes, ſic enim habent Hebræi, & Græci codices, vel (quod eſt idem) ne dicatur inter gentes, *Ubi eſt Deus*, qui ſolebat adeſſe Judæis, & blaſphemetur potentia, vel ſapientia Dei quaſi fugerit, aut abſconderit ſe tamquam imbecillus; aut ignoraverit quid acciderit populo ſuo. *Et innoteſcat in nationibus coram oculis noſtris*, ideſt, & non ſolùm aliqui ita blaſphement, ſed divulgetur hæc blaſphemia inter nationes, nobis ipſis videntibus, & audientibus, ac per hoc etiam graviter erubeſcentibus.

XI. *Ultio ſanguinis ſervorum tuorum qui effuſus eſt, introeat in conſpectu tuo gemitus compeditorum.*

Ergo ne blaſphemetur nomen tuum, *introeat in conſpectu tuo ultio ſanguinis ſervorum tuorum* tam immaniter *effuſi*; introeat etiam gemitus ſervorum tuorum captivorum, & in compedibus conſtitutorum, ideſt, reſpice aliquando ſanguinem effuſum ſervorum tuorum occiſorum, & ulciſcere: reſpice, & ulciſcere ſervos tuos, qui reliqui ſunt, & in compedibus viventes gemunt ad te Domine. In codicibus Græcis conjungitur illud, *ultio ſanguinis*, cum verbo præcedente, *innoteſcat in nationibus*; ut ſenſus ſit, *Innoteſcat in nationibus ultio ſanguinis ſervorum tuorum, qui effuſus eſt, & introeat in conſpectu tuo gemitus compeditorum*: ſed quia in textu originali verbum, *innoteſcat*, eſt generis maſculini, & verbum, *introeat*, eſt generis fœminini, & nomen, *ultio*, ut etiam *gemitus*, ſunt generis fœminini apud Hebræos, oportet conjungere nomen *ultio* cum verbo *introeat*, non cum verbo *innoteſcat*, ut rectè conjunxit Latinus Interpres; & credibile eſt, ſic etiam conjunxiſſe Septuaginta Interpretes, quamvis poſtea interpunctionem mutaverint, qui hæc non advertunt: utraque tamen lectio verum ſenſum continet, & poſſet dici pro lectione Græca, non eſſe univerſale, ut nomen generis fœminini ſemper conjungatur cum verbo generis fœminini apud Hebræos. Nam ipſe etiam ſanctus Hieronymus conjunxit nomen *ultio*, cum verbo *innoteſcat*.

tui, filios videlicet eorum, qui ab hoſtibus occiſi ſunt. *Et redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum*, ideſt, retribue vicinis hoſtibus noſtris pœnam longè majorem, quam pœnam reconde in ſinu eorum, ut non facilè eam excutere poſſint. *Retribue*, inquam, *illis improperium, quod exprobraverunt tibi Domine*, ideſt, ſicut exprobraverunt tibi imbecillitatem, & inſipientiam, quaſi verus Deus non eſſes, ſic oſtende illos verè fuiſ- C ſe imbecilles & inſipientes, & non tam homines, quàm vermiculos terræ, aut pulverem, & cinerem. Illud, *poſſide*, in Hebræo eſt, *hoter* הותר, *reliquos fac*, ſive, *fac ut ſuperſint*, & *remaneant*: quare Septuaginta verterunt ſenſum, non verbum. Illud, *filios mortificatorum*, in Hebræo eſt, *bene* בני *themuthoh* המותה, *filios mortis*; quòd poteſt ſignificare homines morti deſtinatos, & ſic multi exponunt, tamen Septuaginta Interpretes per *filios mortis* intellexerunt filios occiſorum, vel ut habet alia lectio filios morte punitorum, & hanc putamus veram hujus loci ſententiam: nam non ſolùm hoc loco, ſed etiam in Pſ. 101. ubi legimus, *Ut audiret gemitus compeditorum, ut ſolveret filios interempto-* D *rum*, habentur eadem verba Hebraica, quæ ad litteram ſignificant *filios mortis*: & tamen Septuaginta conſtanter verterunt, *filios interemptorum*; & ſic exponunt Hieronymus, Auguſtinus, & alii veteres. Per illud, *vicinis noſtris*, aliqui intelligunt Idumæos, & Philiſthæos, & alios vicinos, qui videbant ærumnas Judæorum, & non miſerebantur; ſed veriùs exponunt alii, qui per vicinos intelligunt Antiochenos, qui cum Antiocho rege Syriæ incenderunt Jeruſalem, templum profanaverunt, & Judæos à vera religione crudeliſſima perſecutione abſtrahere conati ſunt: iſti enim & vicini erant, & hoſtes jurati. Illud, *ſeptuplum*, non propriè ſeptuplum, ſed generatim *majus*, & E *multiplex* ſignificat. Denique illud, *in ſinu eorum*, ſignificat punitionem inimicorum non futuram exteriorem, & brevem; ſed internam, & perpetuam, quam velint, nolint, intra ſe retinere debeant.

Nos autem populus tuus, & oves paſcuæ tuæ, confitebimur tibi in ſæculum. XIV.

In generationem, & generationem annunciabimus laudem tuam. XV.

Verè ſcribit S. Auguſtinus illa verba, *Redde vicinis noſtris ſeptuplum*, & ſimilia, eſſe potius

prædi-

De hoc titulo, quoad particulam, *in finem*, & *pro his, qui commutabuntur*, diximus in explicatione Pſalmi 44. & alibi. Illud, *teſtimonium Aſaph*, ſignificat, hunc Pſalmum eſſe teſtimonium per Aſaph decantatum, quo Spiritus ſanctus teſtificatur captivitatem Iſrael, & liberationem. In Græco additur, *pro aſſyriis*, quoniam captivitas, de qua agitur in hoc Pſalmo, fuit primùm ſub Rege Aſſyriorum Salmanaſar, qui tranſtulit decem tribus in Aſſyriorum regionem captivas, ut ſcribitur lib. 4. Reg. cap. 17. & deindè ſub Rege Nabuchodonoſor, qui captivum duxit reliquum populum in Babylonem, ut dicitur eodem lib. 4. Reg. cap. 24. & 25. Argumentum ex titulo cognoſcitur: prædicitur enim captivitas, & liberatio Hebræorum, quæ figuræ ſunt captivitatis generis humani per Diabolum, & liberationis per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum.

Explicatio Psalmi LXXIX.

I. *Qui regis Iſrael, intende; qui deducis velut ovem Joſeph.*

Incipit Propheta ab invocatione Dei, atque orat, ut exaudiat orationem, & reſpiciat populum ſuum. *Qui regis Iſrael, intende*, ideſt, tu Deus, qui es proprius rector, & paſtor populi Iſraelitici, audi orationem, quam fundo pro ipſo populo tuo. Deindè repetit primam partem, & ſubintelligit ſecundam. *Qui deducis velut ovem Joſeph*, ideſt, tu Deus qui deducis ad paſcua velut ovium gregem populum deſcendentem ex Joſeph, audi orationem, quam fundo pro ipſo populo tuo, qui & Iſrael, & Joſeph dicitur. Illud, *qui regis*, in Hebræo ad litteram eſt *rouheh*, *qui paſcis*: רעה tamen hoc verbum non ſignificat ſolùm paſcere corporali cibo, ſed etiam *regere*, quod eſt officium Principis: nam in Pſal. 2. ubi legimus, *Reges eos in virga ferrea*, habetur hoc idem vocabulum: illud, *intende*, ſignificat *intende auribus*, ſive *auſculta*. Nam vox Hebraica *haazinah*, propriè האזינה ſonat, *auribus percipe*. Cur autem meminerit Propheta Iſrael, & Joſeph, & non aliorum filiorum Iſrael, ratio eſt, quia per Iſrael intelligitur totus populus Dei. Per Joſeph ſimiliter intelligitur hoc loco totus populus Dei. Nam in ſecunda parte verſiculi repetitur quod dictum eſt in prima parte, ut aliàs cum S. Auguſtino admonuimus. Et quidem cur Iſrael totum populum ſignificet, notum eſt, quia omnes Iſraelitæ Iſraelem ut patrem agnoſcunt. Cur autem Joſeph, qui unus B erat ex duodecim filiis Iſrael, totum populum ſignificet, ratio eſt, quia Joſeph in Ægypto totum populum pavit, & toti populo præfuit: & poſteà duo ejus filii, Ephraim, & Manaſſe duas tribus conſtituerunt, quod nulli alii contigit. Singuli enim filii Iſrael ſingulas tribus fecerunt, excepto Joſeph, qui ſingulari prærogativa duas fecit: denique diviſo Regno poſt mortem Salomonis, in Regnum Iſrael, & Regnum Juda, primus Rex Iſrael, qui præfuit decem tribubus, Hieroboam fuit de tribu Ephraim filii C Joſeph.

Cur Joſeph toti populum Deſignificet.

II. *Qui ſedes ſuper cherubim manifeſtare coram Ephraim, Beniamin, & Manaſſe.*

Rogavit Propheta Deum, ut intenderet aurem ad orationem populi ſui: nunc addit ut regat, & intendat etiam oculo, & piè reſpiciat, atque oſtendat ſerenam faciem populo ſuo. Dicitur autem Deus reſpicere aliquem, vel faciem D illi oſtendere, quando ei placatur: contra autem dicitur avertere oculos, vel tegere faciem ſuam nube, quando iraſcitur. *Qui ſedes*, inquit, *ſuper Cherubim*, ideſt, tu Deus, qui ſedes in cœlo ſuper primarios Angelos, qui Cherubim appellantur, & in typum hujus rei in ſanctuario tuo ſuper imagines Cherubim propitiatorium, quaſi thronum tuum habes, ubi & arca eſt quaſi ſcabellum pedum tuorum, *manifeſtare coram Ephraim, Beniamin, & Manaſſe*, ideſt, oſtende faciem tuam, & reſpice, hoc eſt, placare populo tuo,

Digitized by Google

fratris fuerint Beniamin.

III. *Excita potentiam tuam, & veni: ut ſalvos facias nos.*

Explicat clariùs cur velit Deum intendere aurem, & oculos ad populum ſuum, ut videlicet eum de tribulatione liberet. *Excita*, inquit, *potentiam tuam*, ideſt, potentia tua quaſi ſopita videtur, dum nos affligi ſinis ab injuſtis perſecutoribus noſtris; ideò, *excita potentiam tuam*, *& veni* per auxilium tuum potentiſſimum, *ut ſalvos nos facias*.

IV. *Deus converte nos, & oſtende faciem tuam, & ſalvi erimus.*

Cur Deus ſæpè nos non reſpiciat, cauſa eſt, quia nos evertimus ab eo faciem, & convertimus ad res creatas: ſed quia ſine auxilio Dei non poſſumus ad eum converti, ideò Propheta utrumque petit in perſona populi Dei. *Deus*, inquit, *converte nos*, ideſt, inſpira nobis amorem tuum, ut averſi à rebus creatis ad te iterum convertamur. *Et oſtende faciem tuam*, ideſt, & ſimul converte ad nos faciem tuam, ut hoc modo ſanctæ charitatis vinculo tecum uniti ab hoſtibus omnibus, qui nos impugnant, *ſalvi eſſe poſſimus*: te enim avertente faciem, ægrotamus, & perimus; te convertente faciem, reſurgimus, & ſanamur.

V. *Domine Deus virtutum, quouſque iraſceris ſuper orationem ſervi tui?*

Videbat Propheta magnam iram Dei exarſiſſe in populum peccantem, & ideò ſe non facilè poſſe exaudiri: ideò vehementius orat, & precatur dicens, *Domine Deus virtutum*, ideſt, Domine Deus exercituum, id enim ſonat vox Hebraica *tſebaoth*, צבאות qui terribilis es, militia cœleſti innumerabili circumdatus, *quouſque iraſceris* etiam mihi oranti, ſic etiam legimus dixiſſe Hieremiam, Thren. 3. *Oppoſuiſti nubem tibi, ut non tranſeat oratio*. In Hebræo non habetur, *ſervi tui*, ſed, *populi tui*, ſed idem eſt ſenſus. Propheta enim ſervus Dei in perſona populi orabat, ac per hoc Deus nolens exaudire iraſcebatur ſuper orationem ſervi ſui, qui eam fundebat, & ſuper orationem *bis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis*, ideſt, quouſq; ſines nos in tanta afflictione morari, ut nihil magis, quàm lachrymari nobis libeat, & ſic lachrymis quaſi cibo, & potu ſuſtentemur? Illud autem, *in menſura*, non ſignificat, ut aliqui putant, cum moderatione, ſed è contrario in menſura pleniſſima, & ſuperefluente: nam vox Hebrea *ſalis*, שליש ſignificat aliquid magnum, C & triplicatum, & cùm ad menſuram refertur, ſignificat menſuram magnam, vel potiùs ter magnam, ideſt, maximam.

Poſuiſti nos in contradictionem vicinis noſtris, & inimici noſtri ſubſannaverunt nos. VII.

Explicat populus Dei cauſam tanti mœroris, & lachrymarum, ac dicit eſſe, quia undique à vicinis gentibus oppugnatur, & ſuperatur, & victus deridetur, & ſubſannatur. *Poſuiſti nos*, inquit, *in contradictionem vicinis noſtris*, ideſt, cùm D nos auxilio tuo deſtituiſti, feciſti ut omnes vicinæ gentes auderent nobiſcum contendere, & pugnare: nam illud, *in contradictionem*, in Hebræo eſt, *madon*, *in contentionem*, מדון ac per hoc ſignificat contradictionem non verborum tantùm, ſed etiam factorum, ideſt, concertationes, & prælia. *Et inimici noſtri ſubſannaverunt nos*, ideſt, inimici noſtri nobiſcum contendentes vincunt, & debellant nos, atque ut victis inſultant, & exprobrant debilitatem. In Hebræo eſt, *ilubagù lamo*, ילעגו למו *ſubſannaverunt eos*, ſed omninò credibile eſt textum eſſe mutatum unius literæ corruptione: nam & ipſi Septuaginta, & S. Hieronymus verterunt ex Hebræo, *ſubſannaverunt nos*. Itaque lege- E runt *lanu*, non ut nunc legitur, *lamo*. לנו למו

Deus virtutum converte nos, & oſtende faciem tuam, & ſalvi erimus. VIII.

Verſiculus hic eſt idem cum quarto, qui repetitur etiam in fine Pſalmi, ſed hic additur vox *virtutum*, ideſt, exercituum, & in fine additur, *Domine*. Hæc repetitio ſignificat hunc verſiculum eſſe concluſionem præcipuè intentam in toto Pſalmo. Et verè nihil melius peti poteſt à Deo, quàm *ut convertat nos ad ſe, & ipſe convertatur ad nos*. Hæc enim gratia fons eſt omnium bonorum. Illa verò additio unius vocis in prima repetitione, & duarum in ſecunda, ſignum eſt creſcentis affectus, & deſiderii in oratione.

Vineam

Digitized by Google

IN Hebræo non habetur nomen Davidis, ſed ſimpliciter legitur, *Pſalmus*. Quis addiderit, *ipſi David*, ignoratur: credibile eſt Septuaginta Interpretes addidiſſe. Argumentum eſt idem ferè quod Pſalmi nonageſimi quinti. Prædicit enim David Chriſti adventum primum, & ſecundum; illum ad ſalvandum, iſtum ad judicandum.

Explicatio Psalmi XCVII.

I. *Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit.*

INVITAT homines ad Deum laudandum ob mirabilia, quæ fecit. *Cantate*, inquit, *Domino canticum novum*, quia videlicet novum offertur argumentum carminis, nec ſolùm novum, ſed magnum, & admirabile. *Quia mirabilia*, inquit, *fecit Dominus*: mirabiliter enim, & novo modo conceptus de Spiritu Sancto, natus de Virgine peccatum nullum fecit, peccatores juſtificavit, ſurdos fecit audire, & mutos loqui, quin etiam cæcos videre, claudos ambulare, ægrotos bene valere, mortuos vivere, & quod omnium eſt maximè novum, & mirabile, mortuus ipſe ſe tertia die vivum exhibuit, cœlum cum corpore penetravit, Spiritum ſanctum de cœlo miſit per homines idiotas & viles, ſapientibus, & prudentibus perſuaſit crucifixum colere, præſentia ſpernere, futura deſiderare: denique (ut loquitur S. Auguſtin.) domuit orbem, non ferro, ſed ligno. Poſſunt etiam hæc referri ad Deum patrem, qui in filio ſuo, & per filium ſuum hæc mirabilia fecit: ait enim Dominus Joann. 14. *Pater in me manens ipſe facit opera.*

Opera Chriſti mirabilia.

II. *Salvavit ſibi dextera ejus, & brachium ſanctum ejus.*

Explicat quæ ſint illa mirabilia; & proponit unum, in quo continentur omnia. Hoc mirabile fecit Dominus, quòd ipſe ſolus virtute ſua ſalvavit Mundum, non eguit ſociis, non exercitu, non armis: ipſe ſolus Principem mundi ejecit foras, & univerſitatem generis humani de ipſius poteſtate liberavit. Hic finis erat omnium mirabilium, quæ paulò antè numeravimus, ac per hoc in iſto uno intelliguntur omnia. Illud, *ſalvavit*, poteſt referri ad Filium, qui ſua virtute mundum ſalvavit; & ad Patrem, qui per dexteram ſuam, ideſt, per Chriſtum mundum ſalvavit: ſed in idem recidunt omnia. Illud, *ſibi*, ſecundùm Hebraicam phraſim idem ſignificat, quod ipſa, ac ſi dixiſſet Propheta, Dextera ipſius ipſa ſalvabit, ſive ipſa ſalutem Mundi operata eſt. Sic legimus in Canticis cap. 1. *Abi poſt veſtigia gregum tuorum*, ubi eſt in Hebræo, *lechi lach*, *abi tibi*, & cap. 2. לך
Imber abiit; in Hebræo *imber abiit* ſibi: ſed illud, *tibi*, & illud, *ſibi*, omiſſum eſt ab interprete, quia redundat, & in ipſo verbo ſubintelligitur. Sed Iſaiæ 59. expreſſit interpres illud, *ſibi*, cùm ita vertit, *Salvavit ſibi brachium ſuum*, & capit. 63. *Salvavit mihi brachium meum*. Alii tamen volunt illud, *ſibi*, poſitum eſſe pro eum, ut ſenſus ſit, *Salvavit eum dextera ejus*, quia propria virtute reſurrexit à mortuis. S. Auguſtin. refert illud, *ſibi*, ad Chriſtum, ut ad finem, ut ſenſus ſit, Salvavit Chriſtus homines, ſed ſibi, ideſt, ad gloriam ſuam. Omnes ſunt expoſitiones veræ, ſed prima eſt maximè litteralis. Quod additur, *Et brachium ſanctum ejus*, eſt repetitio, & declaratio præcedentium; idem enim eſt dextera, & brachium, ideſt, virtus, & potentia; ſed additur, *ſanctum*, ut intelligamus, robur hujus brachii non eſſe aliquid carnale, ſed ſpirituale: non enim Chriſtus armis, aut viribus corporis hoſtem dejecit, ſed charitate, & patientia, humilitate, & obedientia, meritis vitæ ſanctiſſimæ, ſanguine pretioſo ex charitate fuſo; non haſta, & gladio victoriam de hoſte potentiſſimo reportavit. Sic enim ait Apoſtolus Philipp. 2. *Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis.*

III. *Notum fecit Dominus ſalutare ſuum: in conſpectu gentium revelavit juſtitiam ſuam.*

Poteſt hic etiam verſiculus referri ad Patrem, qui *notum fecit ſalutare ſuum*, ideſt, Salvatorem, quem miſit primò per Prophetas, deindè per Apoſtolos; & per eoſdem *revelavit juſtitiam ſuam*. Poteſt etiam referri ad ipſum Filium, qui ſalutem, quam operatus eſt, ipſe idem per ſe, & ſuos notam fecit: prædicavit enim ipſe palam totos tres annos, & ampliùs: deindè miſit Apoſtolos, qui omnibus gentibus evangelium annunciaverunt. Itaque Dominus ipſe prædicando, *notum fecit ſa-*

lutare

evangelizare inveſtigabiles divitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio Sacramenti abſconditi à ſæculis in Deo.

IV. *Recordatus eſt miſericordiæ ſuæ, & veritatis ſuæ domui Iſrael.*

In Deum non poteſt cadere oblivio.

Reddit rationem, cur Deus notum fecerit ſalutare ſuum, & revelaverit juſtitiam ſuam. C Ratio autem eſt; quia promiſerat hoc Patribus, & quamvis aliquamdiu diſtulerit implere: tandem tamen recordatus eſt, ideſt, fecit, quod faciunt ii, qui recordantur: non enim in Deo cadere poteſt oblivio, ſed metaphoricè dicitur recordari, cùm implet, quod diſtulerat implere, quaſi oblitus eſſet. Eadem metaphora utitur paſſim Scriptura, ut Gen. 8. *Recordatus eſt Dominus Noe*: & Luc. 1. *Recordatus miſericordiæ ſuæ. Recordatus eſt* igitur Deus Pater *miſericordiæ ſuæ*, qua promiſit Patribus Salvatorem: & *recordatus eſt* Deus Filius *miſericordiæ ſuæ*, qua venturum ſe eſſe pollicitus eſt: & ſimul recordatus eſt uterque *veritatis ſuæ*, D ideſt, fidelitatis, & juſtitiæ in adimplenda promiſſione. Addit Propheta, *Domui Iſrael*, promiſſio enim domui Iſrael facta eſt non gentibus: tametſi gentium quoque miſereri Deus decreverat, & per Prophetas ſæpè prædixerat. Hinc Dominus Matth. 15. dicit, *Non ſum miſſus, niſi ad oves quæ perierunt domus Iſrael*; & Apoſtolus Rom. 15. *Dico Chriſtum Jeſum miniſtrum fuiſſe circumciſionis propter veritatem Dei ad confirmandas promiſſiones Patrum, gentes autem ſuper miſericordia honorare Deum, ſicut ſcriptum eſt, Propterea confitebor tibi in gentibus Domine.*

V. *Viderunt omnes termini terræ ſalutare Dei noſtri.* E

Fides actualis quæ ſit.

Hìc declaratur fructus prædicationis Apoſtolicæ, non enim fruſtra notum fecit Dominus per evangelicam prædicationem ſalutare ſuum. Audierunt enim gentes prædicatores Dei, & crediderunt, atque eo modo purificato cordis oculo per Fidem, & experimentum gratiæ, *viderunt omnes termini terræ*, ideſt, tota terra uſque ad terminos ſuos, *ſalutem*, ſive *ſalvatorem*. Illud, *viderunt*, energiam habet: ſignificat enim fidem actualem, cum notitia conjunctam, quæ movet voluntatem ad amandum, & deſiderandum: non enim dici poſſunt vidiſſe ſalutare Dei, qui fide

Jubilate, inquit, *omnis terra*, ideſt, omnes fideles ex univerſa terra converſi de tenebris ad lumen admirabile, ad notitiam veri Dei, & ſalvatoris Jeſu Chriſti, magna voce laudate, & gratias agite, cantate linguis, exultate animis, pſallite moribus: & quia mores, ſive virtutum opera multiplicia ſunt: ideò multa hìc ſubjiciuntur genera inſtrumentorum.

Pſallite Domino in cithara, in cithara, & voce pſalmi, in tubis ductilibus, & in voce tubæ corneæ. VII.

Quatuor genera inſtrumentorum uſitata apud Hebræos quatuor virtutibus adaptantur.

Quatuor inſtrumenta numerantur, quibus Deo pſallere debent, qui viderunt ſalutare Dei per fidem, & videre cupiunt per ſpeciem, cithara, pſalterium (idem enim ſignificat, in voce Pſalmi, & in ſonitu pſalterii) tuba ductilis, & tuba cornea. Hæc inſtrumenta erant in uſu apud Hebræos ſecundùm litteram: ſed à noſtris variè explicatur eorum ſignificatio ſpiritualis. Mihi videntur poſſe ſatis commodè applicari quatuor virtutibus cardinalibus: cithara prudentiæ, pſalterium juſtitiæ, tuba ductilis fortitudini, tuba cornea temperantiæ. Cithara variarum chordarum ſonos miſcens unum dulcem concentum efficit: Sic prudentia varias circumſtantias operis boni conjungens perfectum opus reddit. Pſalterium decem chordis inſtructum decalogum nobis repræſentat, ideſt, omnia præcepta juſtitiæ. Tuba ductilis malleorum ictibus extenditur, & formatur, ut ſonum ſuaviſſimum edat. Sic fortitudo, tribulationes, & anguſtias patienter ferendo ita extendit, & perficit hominem Dei, ut ſuavem illum ſonum edat cum ſancto Job, *Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare non ſuſtineamus?* cap. 1. Denique temperantia quaſi durum cornu carnem mollem excedens, & ſuperans; ideſt, corpus caſtigans jejuniis, atque vigiliis, & in ſervitutem ſpiritus redigens, tubam ſpiritualem efficit: qualis erat præcurſor Domini, qui melle ſylveſtri, & locuſtis contentus, & pilos camelorum indutus; ac zona pellicea præcinctus dicebat, *Ego vox clamantis in deſerto.* Matth. 3. qualis & beatiſſimus Paulus, qui diuturna temperantiæ exercitatione edoctus, dulciſſimos illos edebat ſonos. 1. Cor. 6. *Habentes victum, & quibus tegamur, his contenti ſumus*, & 1. Tim. 4. *Eſca ventri, & venter eſcis, Deus autem hunc, & has deſtruet*, & verè *magnus quæſtus eſt pietas cum ſufficientia.*

Jubi-

Digitized by Google

ſcabellum pedum ejus. *Quoniam arca*, ſive ſca-bellum hujuſmodi *ſanctum eſt*, propter relationem ad Deum, cui dicata eſt, & propter ejus honorem adorantur. Ex hoc loco ſatis apertè colligitur adversùs hæreticos noſtri temporis, res ſacras, ut imagines Chriſti, & ſanctorum, reliquias eorumdem, & altaria, ſacra vaſa, & ſimilia propter relationem ad Deum, vel Sanctos, ſanctas eſſe, & honoraria adoratione dignas. Neque obſtat, quòd in Hebræo ad verbum legatur, *adorate ad ſcabellum*, non, *adorate ſcabellum*: Nam vox Hebraica, *iſtachavu*, pro qua habemus, *adorate*, ſignificat propriè proſternere ſe: idem eſt autem, proſternite vos ad ſcabellum, &, adorate ſcabellum. Neque etiam obſtat, quòd in Græco legatur, *Quoniam ſanctus eſt*, non autem *quoniam ſanctum eſt*, nam vox Hebraica, *chadoſch hu*, ambigua eſt, & poteſt referri ad ſcabellum, & verti, *Quoniam ſanctum eſt*: & poteſt etiam referri ad Deum, & verti, *Quoniam ſanctus eſt*, utroque autem modo ſignificatur, ſcabellum eſſe adorandum propter relationem ad Deum, qui ſanctiſſimus eſt; & ſanctitatem impertit iis, quæ ad eum pertinent, quatenus ipſius ſunt. Noſtra autem lectio reprehendi non poteſt: nam S. Hieron. in commentario, ubi exponit Pſalmos juxtà verſionem Septuaginta, legit in textu, & in commentario, *Quoniam ſanctum eſt*: & S. Auguſtinus quamvis uno in loco legat, *Quoniam ſanctus eſt*; tamen in textu, & in commentario pluribus in locis legit, *Quoniam ſanctum eſt*, ex quo intelligimus, Græcum textum varium fuiſſe. Neque obſtat, quòd in fine Pſalmi dicatur, *Quoniam ſanctus Dominus Deus noſter*: nam in fine Pſalmi non dicitur, adorate montem, ſed *in monte*: & jam dictum erat, *In monte ſancto*, undè non erat opus iterum repetere, quoniam ſanctus mons eſt. Juxtà ſenſum poſteriorem, hortatur Propheta, ut omnes adorent humanam Chriſti naturam, quæ ſcabellum eſt divinitatis longè nobiliore modo, quàm eſſet arca lignea. In illa enim erat verbum Dei ſcriptum in tabulis lapideis, in hac autem eſt ipſe Deus Verbum: illi conjunctæ erant tabulæ legis ſola unione extrinſeca, quia continebantur in illa, ut in vaſe: iſti unitum eſt Verbum hypoſtaticè, ut verè dictum ſit à Joanne cap. 1. *Verbum caro factum eſt*. Neque ſolùm adorandam eſſe Chriſti humanitatem, ut eſt in propria forma, ſed etiam ut latet ſub ſpeciebus ſacramentalibus in Euchariſtia docent ex hoc loco Pſalmi S. Ambroſius lib. 3. de Spiritu ſancto cap. 12. & S. Auguſtinus in explicatione hujus verſiculi. Ex quo refellitur alius error hæreticorum; qui negant, Chriſtum in Euchariſtia eſſe adorandum.

Res ſanctæ Dei reſpectu venerandæ & adorandæ ſunt.

השתחוו

קדוש הוא

Adoranda Chriſti humanitas, & S. Euchariſtia.

dos tantum, Samuel autem Princeps politicus tantùm. Quamvis enim nonnulli Patres Samuelem Sacerdotem appellent, ut ſanctus Ignatius in epiſt. ad Magneſianos, ſanctus Cyprianus in epiſt. 65. ad Rogatianum, S. Athanaſius in homil. de ſemente, S. Joannes Chryſoſtomus homil. 2. in epiſt. 2. ad Timotheum, & S. Auguſtinus lib. 17. de civit. Dei cap. 4. & lib. 2. Retract. cap. 43. & in explicatione hujus Pſalmi: contra tamen S. Hieron. lib. 2. in Jovinianum, & auctor quæſtionum veteris Teſtamenti (apud Auguſtinum tom. 4.) quæſt. 46. conſtanter docent, Samuelem non fuiſſe Sacerdotem, ſed ſimplicem Levitam, & probant his argumentis. Primò, quia non erat de filiis Aaron, ut manifeſtum eſt ex genealogia ipſius lib. 1. Paralip. cap. 6. verſ. 34. quæ eſt conformis genealogiæ patris ſui Elcanæ lib. 1. Reg. cap. 1. verſ. 1. conſtat autem ſolos poſteros Aaronis, fuiſſe Sacerdotes: cæteros verò Levitas, miniſtros Sacerdotum. Num. 16. & 18. Deindè quia Samuel miniſtrabat amictus ephod lineo, ut patet ex lib. 1. Reg. cap. 2. Is verò habitus proprius erat Levitarum, non Sacerdotum. Tertiò quia Elcana pater Samuelis erat Levita, non autem Sacerdos. Quartò, quia David in hoc Pſalmo diſtinguit Samuelem à Moſe, & Aaron Sacerdotibus, dum eum non numerat in Sacerdotibus, ſed in iis, qui invocabant nomen Domini, ideſt, qui ſtudioſè Deum colebant & invocabant pro ſe, & populo.

Samuel non fuit Sacerdos, ſed Levita tantùm.

C

D

VII. *Invocabant Dominum, & ipſe exaudiebat eos, in columna nubis loquebatur ad eos.*

Oſtendit, viros iſtos fuiſſe amicos Dei: nam invocabant Dominum pro ſe, & pro populo, & ipſe ut amicos fideles exaudiebat eos. Id conſtat ex teſtimonio Scripturarum, de Moſe quidem Exod. 32. de Aaron. Num. 16. de Samuele 1. Reg. 7. Quòd autem in columna nubis loqueretur Deus ad Moſem, conſtat ex lib. Exod. c. 33. quòd etiam ad Aaronem, conſtat ex lib. Num. cap. 12. de Samuele nuſquam legitur. Itaque vel illud, *Loquebatur ad eos in columna nubis*, intelligendum eſt, ad aliquos eorum: vel, ut exponit S. Auguſtinus, per columnam nubis ſignificatur obſcura locutio, quomodo certum eſt, ad Samuelem quoque Deum eſſe loquutum. Nam 1. Reg. 3. Deus in tenebris noctis Samueli loquebatur, ita ut vocem Dei loquentis audiret, neminem autem loquentem videret.

E

Cuſto-

Digitized by Google

ipſos, ut Principes populi, pertinebat. Principes enim non ſunt exempti à præceptis divinis, imò debent in iis cuſtodiendis toti populo prælucere.

IX. *Domine Deus noſter tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuiſti eis, & ulciſcens in omnes adinventiones eorum.*

Viri perfecti purgandum aliquid habere coram Deo

Hæc verba dupliciter exponi ſolent. S. Auguſtinus ita exponit, ut velit hìc ſignificari viros etiam perfectos in conſpectu hominum, habere aliquid purgandum coram Deo, & Deum hoc ipſo benevolentiam erga illos oſtendere, quòd non ſinit impunita eorum errata, quamvis levia. Ponit exemplum in opificiis, quæ oculis imperitorum videntur omninò perfecta, & tamen ab artifice adhuc poliuntur, quoniam aliter judicat peritus artifex, aliter imperitus inſpector. Sic igitur exponit S. Auguſt. *Domine Deus noſter tu exaudiebas eos*, cùm juſta peterent: *Deus tu propitius fuiſti*, facilis ad ignoſcendum cùm in te peccarent: *& ulciſcens in omnes adinventiones eorum*, non ſinens impunita peccata eorum. Quia verò Samuelis peccatum nullum legitur in Scriptura, ut neque etiam aperta vindicta, Sanctus Auguſtinus recurrit ad communem pœnam omnium Prælatorum Sanctorum, quam patiuntur dum vident peccata populorum, & coguntur tolerare infirmitates eorum, & cum Apoſtolo 2. Cor. 11. dicere, *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Poſſet etiam dici, quod hìc legimus de propitiatione, & vindicta peccati, referendum eſſe ad Moſem, & Aaronem tantùm, quemadmodum ad eos tantùm propriè referendum eſt, quod ſuprà dictum eſt, *In columna nubis loquebatur ad eos*. Nam Moſis, & Aaronis peccatum, & pœna peccati legitur Num. 20. ubi cùm nonnihil hæſitaſſent in educenda aqua de petra; dixit Dominus ad Moſem, & Aaron: *Quia non credidiſtis mihi, ut ſanctificaretis*

& adorate in monte ſancto ejus: quoniam ſanctus Dominus Deus noſter.

Concludit Propheta repetens verſiculum quintum, quoniam in hoc verſiculo continetur ſumma totius Pſalmi, ſive finis, & quaſi ſcopus, quo omnia diriguntur. Hoc ſolum intereſt, quòd in quinto verſiculo dicebatur, *Adorate ſcabellum pedum ejus, quoniam ſanctum eſt*: hìc dicitur, *Adorate in monte ſancto ejus, quoniam ſanctus Dominus Deus noſter*: in Hebræo, ſicut in quinto verſiculo, dicebatur ad verbum, *Proſternite vos ad ſcabellum pedum ejus*, ideſt, ad arcam: ita hìc dicitur, *Proſternite vos ad montem ſanctum ejus*: & potuiſſet Latinè verti, *Adorate montem ſanctum ejus*, ideſt, montem Sion, ubi erat tabernaculum, & arca. Sed Latinus interpres imitari voluit Græcam interpretationem: Græci enim de ſcabello dixerant, *προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ*, *Adorate ſcabellum*: de monte autem dixerant, *προσκυνεῖτε εἰς ὄρος*, *Adorate in monte*. Nec ſolùm Græci, ſed etiam S. Hieronymus in ſua verſione ex Hebræo poſuit, *Adorate ſcabellum*: & poſtea, *Adorate in monte ſancto ejus*. Quare credere debemus verſiculum Hebraicum non debere in utroque loco eodem modo accipi: & retinendam eſſe lectionem vulgatæ Latinæ editionis, quæ & à Græca Septuaginta Interpretum, & à S. Hieronymo teſtimonium habet. Igitur juxtà priorem ſenſum hortatur David Hebræos, ut adorent Dominum in monte Sion, ubi erat tabernaculum, & ubi futurum erat templum. Juxtà ſenſum poſteriorem hortatur Chriſtianos, ut adorent Deum in Eccleſia Catholica, quæ mons eſt ſanctus, & Sion ſpiritualis, & fugiant conventicula ſchiſmaticorum, & hæreticorum: quoniam ſanctus eſt Dominus Deus noſter, ac per hoc odit montes pollutos ſordibus falſarum religionum, & ſicut ipſe ſanctus eſt, ita in monte ſancto, in cœtu fidelium adorari vult.

tas *domus ejus*, ſive tabernaculi ejus, *in confeſſione laudis*, *& atria ejus* in hymnis, & ſic *confitemini illi* vos omnia ei debere, ac de manu ejus bona omnia ſuſcepiſſe.

V. *Laudate nomen ejus, quoniam ſuavis eſt Dominus, in æternum miſericordia ejus, & uſque in generationem, & generationem veritas ejus.*

Addit Propheta tres proprietates Dei; quaſi tres rationes, cur dignus ſit, ut ab omnibus laudetur, quia ſuavis, quia miſericors, quia verax, quæ tria ita connexa ſunt, ut unum naſcatur ab alio. *Suavis eſt Deus*, & quia ſuavis, facilè miſeretur; quia miſeretur, promittit liberationem;

Quàm bonus Iſraël Deus his, qui recto ſunt corde, inquit David in Pſalm. 72. nam planum, aſperum videtur diſtorto, quia conjungi non poſſunt. Sunt autem diſtorti ſive pravi corde, qui nolunt conformari rectiſſimæ voluntati divinæ: quales ſunt contemptores, & ideò dicitur in Pſal. 102. *Sicut miſeretur pater filiorum, miſertus eſt Dominus timentibus ſe: & miſericordia ejus ab æterno, & uſque in æternum ſuper timentes eum*; quod etiam in cantico ſuo Virgo Deipara poſuit dicens: *Et miſericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum*. Itaque ſi quis incipiat cor ſuum dirigere, & conformare ad beneplacitum Dei, & nihil magis timere, quàm ne Deum offendat, mox guſtare incipiet, quàm dulcis ſit Dominus: & implebitur erga eum quod ſequitur: *In æternum miſericordia ejus, & uſque in generationem & generationem veritas ejus*, ideſt veracitas, & fidelitas ejus.

PSALMUS C.

TITULUS, ET ARGUMENTUM PSALMI.

Ipſi David Pſalmus.

IN hoc Pſalmo David explicat exemplo ſuo qualis debeat eſſe bonus princeps, tum erga familiares, & privatam ſuam domum; tum erga Rempublicam. Et quidem in textu Hebraico omnia dicuntur per verba temporis futuri; ex quo intelligimus, Prophetam Regium non tam cantare laudes proprias, quàm optare, & petere à Deo gratiam bene imperandi, & proponere, ac ſtatuere ſic vivere, ut pium Regem decet. Sed quoniam Septuaginta Interpretes verterunt ferè omnia in tempus præteriti imperfecti, & eorum interpretationem ſequutus eſt Latinus interpres, non oportet negare, quin etiam Propheta Regius narret bona opera ſua ad informandos ſucceſſores, ac potiſſimùm filium: neque id ſuperbiæ, vel arrogantiæ tribui debet, quando vera dicuntur coram Deo, & ad finem bonum: ſic enim idem David in Pſalm. 17. multa cecinit de ſua innocentia. Sic Job capit. 29. plurima de ſuis benefactis prædicavit. Sic Eſther capit. 14. ſic Nehemias cap. 6. ſic Ezechias 4. Reg. 20. ſic alii. Porrò Phariſæus in Evangelio non reprehenditur, quòd gratias egerit Deo de ſuis operibus bonis: ſed quòd ſuperbè illa jactaverit, & proximum ſuum contempſe-

Quomodo ſua opera narrare liceat.

Digitized by Google

cujus rei multæ ſunt cauſæ : prima, ut omnes intelligant benefacta Davidis, quæ in Pſalmo commemorantur; eſſe dona miſericordiæ Dei, coronanda poſteà per juſtum judicium Dei : ſecunda, ut Principes admoneantur, Deo maximè placere miſericordiam, & judicium, & ideò ipſi quoque miſericordes ſint, ſed non injuſti; juſti, ſed non crudeles : tertia, ut omnes homines ſperent de miſericordia Dei, & timeant judicium Dei : non ita ſperent, ut præſumant : non ita timeant, ut deſperent. Poſuit autem David primo loco miſericordiam, deindè judicium, quia hoc tempus præſens miſericordiæ eſt, futurum erit judicii; & ideò nemo miretur, ſi hoc tempore *Deus ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos*. Matth. 3.

II. *Pſallam, & intelligam in via immaculata, quando venies ad me.*

Hic verſiculus pars eſt præfationis : dicit enim Propheta, ſe non ſolùm voce cantaturum miſericordiam, & judicium Dei; ſed etiam per inſtrumentum, ideſt, pſalterium celebraturum, & mente conſideraturum, & contemplaturum. *Pſallam*, inquit, ideſt, pſalterium manu pulſabo, ut voce mea, & voce pſalterii decantem miſericordiam, & judicium : *& intelligam in via immaculata*, ideſt, conſiderabo, attendam, cogitabo viam immaculatam, & perfectam, quæ conſiſtit in miſericordia, & judicio : nam *omnes viæ Domini miſericordia, & veritas* : ſimilis eſt locutio in Pſalm. 40. *Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem*, ideſt, qui attentè conſiderat miſeriam pauperis, ut eam ſublevet. Sic igitur hoc loco dicitur, *intelligam in via immaculata*, ideſt, attentè conſiderabo viam immaculatam, ut ambulem per eam. *Quando venies ad me*, ideſt, id autem faciam non viribus meis, ſed auxilio gratiæ tuæ, *quando venies ad me*, ut me illumines, & doceas, & accendas, & moveas. Hanc ultimam particulam aliqui legunt cum interrogatione, *quando venies ad me*? ſic S. Hieronymus in commentario, & Theodoretus, atque Euthymius, & textus Hebraicus, & Græcus huic lectioni favent : & tunc vox eſt optantis, ut ſenſus ſit, *Intelligam in via immaculata* : O quando venies ad me, ut perfectè intelligam, & intelligens ambulem in via immaculata. Sed quamvis hæc lectio verum ſenſum contineat, non tamen eſt neceſſarium ita legere, neque rejicienda eſt Latina, & vulgata lectio : ſiquidem vox Hebraica, *mathai*, ſignificat, *quando*, & poteſt cum interrogatione, & ſine interrogatione legi : certè Sanctus Hieronymus in

מתי

ſubditi. Ad hoc enim Princeps in ſublimi loco ſedet, ut tamquam lucerna in candelabro poſita omnibus luceat. Ac primùm declarat, qualis fuerit apud ſe, & in oculis Dei : deindè qualis fuerit erga alios, & in oculis populi. Ait igitur, *Perambulabam in innocentia cordis mei*, ideſt, vitam ducebam, ſive perambulabam viam hujus præſentis vitæ, conſervans in primis cordis innocentiam; cogitabam bona, appetebam bona, delectabar in bonis; cavebam ne cor meum vitioſis cogitationibus, aut deſideriis inquinarem : ſciebam enim à corde vitam mortemque procedere. Hinc filius ejus Salomon à patre inſtitutus poſtea ſcripſit, Proverb. 4. *Omni cuſtodia ſerva cor tuum, quoniam ab ipſo vita procedit*. Illud, *in medio domus meæ*, ſignificat, in penetralibus domus meæ, ubi non erat qui me reprehendere poſſet. Multi enim in foro, & plateis modeſtè, & temperatè ſe gerunt; ſed in cubiculo, ac præſertim in cubiculo cordis per omnia ſcelera volutantur : ſed David etiam in penetralibus domus, etiam in cubiculo cordis innocentiam cuſtodiebat.

Non proponebam antè oculos meos rem injuſtam : facientes prævaricationes odivi. IV.

Dixit de innocentia cordis, nunc addit de innocentia oculorum, & manuum. *Non proponebam antè oculos meos rem injuſtam*, ideſt, avertebam oculos, tum mentis, tum corporis ob omni injuſtitia, ſive in judicando ſubditos, ſive in diſtribuendis honoribus, & præmiis; ſive in commutationibus, & contractibus. Poteſt etiam latiùs hic locus explicari, ut ſenſus ſit, avertebam oculos ab omni ſpectaculo vitioſo, à ludis illicitis, à choreis impudicis, ab omni aſpectu rerum quæ mentem inquinare poſſunt. Codex Hebræus pro re injuſta, habet *devar belianhal*, *verbum Belial*, ubi verbum pro re ponitur, & *Belial* ſignificat abſque jugo, quibus duabus vocibus ſignificatur omne genus vitii. Dicuntur viri Belial homines indiſciplinati, immorigerati, perverſi. *Facientes prævaricationes odivi*, ideſt, non ſolùm oculos averti à rebus illicitis, nec tantùm prævaricationem legum operari nolui; ſed odio habui omnes prævaricationes facientes; ac per hoc ipſam prævaricationem maximè deteſtatus ſum. In Hebræo clariùs dicitur, *hhaſſo ſetim ſanethi*, *ideſt, facere prævaricationem odivi*, ideſt, ego rem injuſtam nec videre, nec facere volui.

דבר בליעל

Qui ſint viri Belial.

עשה כטים שנאתי

Non

Digitized by Google

tione Theodoreti; neque eſt inuſitatum, ut homo valdè perverſus dicatur *cor pravum*, & homo ſceleſtus dicatur *ſcelus*, & homo carnalis dicatur caro. *Declinantem à me malignum non cognoſcebam*, ideſt, declinabant à me maligni etiam me ignorante, vel ſi declinabat à me malignus, non curabam, nihilique faciebam, vel declinantem à me malignum non cognoſcebam, ideſt, non approbabam, neque amabam; ac per hoc non laborabam, ut rediret ad amicitiam meam. Sanctus Hieronymus aliter ex Hebræo diſtinguit, & vertit, *Cor pravum recedet à me: malum non cognovi*. Sed voces Hebraicæ utramque diſtinctionem, & verſionem recipiunt, & ſenſus in eamdem ſententiam recidit: tractatores autem Græci, & Latini editionem noſtram communiter ſequuntur.

VI. *Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar.*

Alia virtus planè Regia hìc aperitur, in qua mirificè lucent miſericordia, & judicium, quoniam enim Reges poteſtatem habent puniendi iniquos: multi non zelo juſtitiæ, ſed odio proximorum, deferunt ad Reges, quaſi noxios eos, quos perdere volunt, & falſis querelis, vel potiùs calumniis eos gravant: David Rex ſapiens, & juſtus, ejuſmodi delatores iniquos graviſſimè puniebat; & eo modo miſericordiam exercebat in injuſtè delatos, & judicium in delatores injuſtos. *Detrahentem*, inquit, *ſecretò proximo ſuo*, ideſt, eum, qui falſi criminis accuſabat proximum ſuum, & ſecretò apud me detrahebat de fama ejus, eum, inquam, non modò non audiebam, ſed *graviter perſequebar & puniebam*: in Hebræo pro voce, *perſequebar*, eſt *aſmith*, quam S. Hieron. vertit, *interficiam*, propriè autem ſignificat *exſcindam*, ſive *exſcindebam*, & poteſt exponi variis modis pro varietate criminis delatorum, ut ſenſus ſit, exſcindam ab amicitia, vel ab aula, vel à civitate, vel à provincia, vel denique à vita: non enim omnis injuſta delatio meretur mortem. Itaque prudenter Septuaginta Interpretes poſuerunt verbum generale, *perſequebar*, quod poteſt exponi, uſque ad exilium, vel uſque ad necem, vel ad pœnas mitiores pro gravitate, vel levitate criminis. Extat etiam apud Ethnicos laus Imperatoris Trajani, quòd delatoribus operam non daret: & contra, Maximini reprehenſio, quòd delatoribus nimium indulgeret.

אצמית

Princeps delatores punire debet.

lem corde, & ſuperbum oculo, eumdem ſignificari docent, hominem videlicet elatum, & tumidum. Vox Hebraica utrumque ſenſum recipit: nam *urtab lebab*, propriè ſignificat, *latum corde*: dicitur autem *latum cor* quod impleri non poteſt, ſive id referatur ad divitias, ſive ad honores. Pro, *non edebam*, S. Hieron. ex Hebræo vertit, *non potero*. Sed Septuaginta Interpretes vocem, *ucal*, dedu-
C xerunt à verbo, *achal*, quod ſignificat comedere & legerunt, *ocal*, Sanctus autem Hieronymus eamdem vocem deduxit à *jocal*, quod ſignificat *poſſe*. Quod autem ſolerent miniſtri principales comedere in eadem menſa cum Rege apud Hebræos intelligi poteſt ex lib. 1. Regum capit. 20. Ubi David qui tunc Dux militiæ erat, ſedere ſolitum ſe dicit de more in menſa juxtà Regem: & ibidem dicitur Abner, qui erat etiam Princeps militiæ, ſediſſe in menſa ad latus Saul Regis.

ורחב לבב אוכל אכל אוכל יכל

VIII. *Oculi mei ad fideles terræ, ut ſe-*
D *deant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat.*

Exploſis detractoribus, ſuperbis, & avaris à familiaritate, & miniſterio ſuo, David adjungit, eligere ſe fuiſſe ſolitum fideles, & probos; hæc enim duo præcipuè requiruntur in bonis miniſtris, ut fideles ſint Domino ſuo, & probi ad propriam, & aliorum ſalutem. Sæpè à Principibus miniſtri retinentur, & chari habentur qui fideles ſunt; quamvis alioqui impuri, & ſceleſti, & ſe ipſi perdant propria culpa, & alios malo exemplo; ſed ſanctus David non ſolùm fideles ſibi miniſtros quærebat, ſed etiam omni ex parte
E innocentes, & probos, ac ſibi per omnia ſimiles. Ait igitur, *Oculi mei ad fideles terræ*, ideſt, oculi mei quærebant, & inveſtigabant fideles, qui erant in terra, ſive, ad eos, quos tales noveram, benignè reſpiciebam, eoſque eligebam, *ut ſederent mecum in menſa*, ut domeſtici & familiares. *Ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat*, ideſt, ſi quis erat in civitate, vel in Regno meo non ſolùm fidelis, ſed etiam perfectè converſans, innocenter vivens, immaculatis moribus vitam ducens, is mihi præcipuus miniſter erat.

Miniſtri Principũ, vel aliorum qui & quales eſſe debeant.

Digitized by Google

verſus ſæpius in Eccleſia repetatur.

[E]cleſia, tamquam præparationem ad reliquas petitiones: didicit enim ex Propheta, petendam eſſe à Deo audientiam, antequam petitiones particulares explicentur, non quòd Deus quaſi ad alia intentus egeat excitari ad audiendum; ſed quia nos egemus, ut Deus det nobis ſpiritum precum, imò *ſpiritus ejus ſit, qui poſtulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, ut ha- B
betur Rom. 8. ideſt, faciat nos clamare, & poſtulare cum inenarrabili gemitu. *Domine*, inquit, *exaudi orationem meam*, ideſt, *fac me ſic orare, ut dignus ſim exaudiri*. Et rurſum idem repetit ad indicandum affectum: *& clamor meus ad te veniat*, ideſt, fac me ſic orare ut oratio mea ſit vehemens clamor cordis, & ita vehemens, & accenſus, ut non deficiat in via, ſed ad te, qui in altiſſimo throno ſedes, quamvis profecta ex imo profundo, tandem perveniat. Multa ſunt enim, quæ impediunt, ne oratio nubes penetret, ut ſunt defectus fidei, fiduciæ, humilitatis, deſiderii, & ſimilium. Itaque petit gratiam bene orandi, hoc eſt, aptè ad impetrandum. C

II. *Non avertas faciem tuam à me: in quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.*

III. *In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me.*

Primagratia eſt reſpectus Dei.

Hæc eſt prima, & principalis petitio pauperis tribulati, ſive peccatoris pœnitentis: *nemo enim poteſt corrigere, quem Deus deſpexerit*, ut dicit Sapiens, Eccl. 7. Et prima gratia, & fons gratiarum eſt reſpectus Dei; ideò iſte primum om- D
nium petit reſpici à Deo, quaſi dicat, *Non avertas faciem tuam à me*, quantumvis fœdus, & turpis ſim: & ſi non provocat te ad me reſpiciendum imago tua, quoniam fœdavi eam; provocet miſericordia tua, quia quò turpior ſum, eò miſerior, & miſerabilior ſum: & niſi me reſpexeris, numquam ego ad te reſpiciendum convertar: ſed quotidie magis ac magis in peccatis tabeſcam, & ſemper fœdior, ac turpior fiam. Itaque qui hæc dicit, jam cœpit reſpici à Deo, ſed à Deo adhuc ſubirato, & ſubindè faciem avertente: ideò guſtata utcumque gratia luminis, & reſpectus Dei, clamat, *Non avertas faciem tuam à me, ne projicias me à facie tua*; perfice quod cœpiſti, convertens te ad me, ut ego perfectè convertar ad te. *In quacumque die tribulor*, *inclina ad me aurem tuam*, ideſt, quandocumque ex reſpectu gratiæ tuæ ſpiritum contribulatum gero; & indè clamo ad te, peto ut benignè exaudias me. Et idipſum explicans addit, *In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me*, ideſt, quandocumque tribulor, & ex tribulatione invoco te Medicum omnipotentem, exaudi me, & quidem velociter, ne ſi fortè tardaveris, non invenias quem ſanes.

contritum & ſpiritum contribulatum numquam deſpici. Ait igitur confidenter, *In quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam*, ideſt, quandocumque ex reſpectu gratiæ tuæ ſpiritum contribulatum gero; & indè clamo ad te, peto ut benignè exaudias me. Et idipſum explicans addit, *In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me*, ideſt, quandocumque tribulor, & ex tribulatione invoco te Medicum omnipotentem, exaudi me, & quidem velociter, ne ſi fortè tardaveris, non invenias quem ſanes.

Quia defecerunt ſicut fumus dies mei, & oſſa mea ſicut cremium aruerunt. IV.

Reddit rationem, cur dixerit, *velociter exaudi me*. Ratio enim eſt, quia vita humana velociſſimè tendit ad interitum, & ideò niſi peccati vulnus velociter curetur, periculum eſt ne plaga incurabilis fiat. *Quia defecerunt ſicut fumus dies mei*, ideſt, tempus vitæ meæ hucuſque tranſactum velociſſimè præteriit inſtar fumi, qui quamvis in magnam molem intumeſcendo excreſcat, tamen ſubito diſpergitur, & evaneſcit in auras, & ſine dubio ſic tranſibit: id quod ſupereſt, *& oſſa mea*, quæ ſunt quaſi columnæ totius corporis, breviſſimo tempore *aruerunt*, ac per hoc debilitata ſunt, ut brevi ruinam minentur. Per *cremium* intelligitur lignum, ſeu virgultum aridum, quod facilè cremari poteſt, ut S. Hieron. docet in Commentario ad cap. 10. Oſeæ: vel, ut alii volunt, lignum ſemiuſtum, ac ferè crematum; utrumque autem fragile eſt, ac debile, ut pondus ſuperpoſitum diu ſuſtinere non poſſit. S. Auguſt. legit, *oſſa mea ſicut in frixorio confrixa ſunt*: quam lectionem invenimus in editione antiqua Romana. S. Hieron. ex Hebræo vertit, *oſſa mea, quaſi frixa contabuerunt*. Vox Hebraica, *moked*, non habetur מוקד
niſi hoc loco, ideò unuſquiſque pro ſuo arbitrio eam interpretatur. Septuaginta verterunt, *ὡσεὶ φρύγιον συνεφρύγησαν*, quæ verba utrumque ſignificare poſſunt, nimirum, *quaſi cremium aruerunt, & quaſi in frixorio confrixa ſunt*. Poſſunt hæc referri etiam ad deplorandum tempus in peccatis miſerè conſumptum, ut ſenſus ſit, *Dies mei*, in quibus videlicet voluntatem meam faciebam, & quos pro arbitrio, ſine timore Dei in voluptatibus conſumebam; illi inquam, *dies defecerunt ſicut fumus*, quia tenebricoſi, & breviſſimi

Digitized by Google

faciliimè exareſcit; *& aruit cor meum*, quia occupatus in curis hujus mundi oblitus ſum comedere panem meum, panem videlicet veritatis cœleſtis, qui propriè panis noſter eſt, non communis cum beſtiis, nam cibus corporalis non eſt propriè panis noſter. Veriſſima ſententia, & ab iis, qui proſperitate fruuntur aſſiduè conſideranda; niſi enim qui in proſperitate ſunt, ſub umbra alarum Dei commorentur, vel imbre divinæ gratiæ continuò perfundantur, fieri non poteſt, quin ut fœnum percutiantur, & cor eorum nauſeans ad cœleſtem panem, non penitus exareſcat. *Videte*, Dominus ait Luc. 21. *ne graventur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ*: qui enim tales ſunt, obliviſcuntur comedere panem verum, & ab omni devotionis gratia aridi fiunt.

VI. *A voce gemitus mei, adhæſit os meum carni meæ.*

Explicat nunc dolorem vitæ præteritæ, & fructus dignos pœnitentiæ; quemadmodum enim anteà virebat caro in deliciis, & areſcebat cor oblitum comedere panem ſuum: ita nunc è contrario *à voce gemitus ſui*, ideſt, à continuo fletu obliviſcitur caro comedere panem ſuum, *& ſic adhærent oſſa carni*, ideſt, pelli ſuæ; accipitur enim hoc loco caro pro pelle, ut S. Hieronymus admonet. Itaque commendantur hoc loco fletus, & jejunia, quæ veræ pœnitentiæ fructus, & ſigna ſunt.

VII. *Similis factus ſum pelicano ſolitudinis, factus ſum ſicut nicticorax in domicilio.*

VIII. *Vigilavi, & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.*

Addit ad fletum, & jejunia ſolitudinem, & vigilias, quæ propria ſunt verè pœnitentium; niſi enim quis à frequentia hominum ad tempus ſe ſubducat, & ſeriò vigilans recogitet magnitudinem, & multitudinem, peccatorum ſuorum, vix fieri poteſt, ut ea dignè defleat. Tres aves commemorat Propheta, quibus pœnitentem ſimilem facit; *Pelicanus*, aliàs Onocrotalus, avis eſt in ſolitudine degens; *Nicticorax*, aliàs noctua, ſive bubo, degit in domibus dirutis, ſive in parietibus tecto carentibus: & quod nos legimus, *in domicilio*, ſupplendum eſt, diruto. Sic enim habetur in textu Hebraico. S. Augu- ſignificant autem hæ tres aves tria genera pœnitentium: aliqui enim omninò loca deſerta petunt, ut Maria Magdalena, Maria Ægyptiaca, Paulus primus Eremita, Antonius, Hilarion, & alii plurimi, qui dicere poſſunt cum Propheta, Pſal. 54. *Elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine*; & quemadmodum Pelicanus cum venenatis animantibus, ac potiſſimùm cum ſerpentibus bellum gerit, ut S. Hieronym. ſcribit, ſic Anachoretæ cum dæmonibus aſſiduè luctantur, & ex victoriis adverſùs dæmones quaſi paſcuntur. Alii pœnitentiam agunt intra civitates, ſed in cœnobiis, & exiguis cellulis, quaſi in tuguriis, & à Mundo ſeparati quaſi nycticoraces magnam noctis partem in divinis laudibus decantandis conſumunt: nicticorax enim dicitur, quaſi noctu clamans, & ſicut nicticoraces ex timore clamant; ita pœnitentiam agentes ex timore judiciorum divinorum in orationibus, & hymnis, & canticis ſpiritualibus clamant. Denique alii, qui vel alligati uxoribus, vel officio publico fungentes, non poſſunt corpore ab hominum frequentia ſeparari, veluti paſſeres ſolitarii in tectis habitant, eminentes animo non ſolùm ſuper turbas, ſed etiam ſuper ipſas domos. Hi quidem in mundo ſunt, ſed de mundo non ſunt, dum non ſubjiciuntur opibus, aut honoribus, aut ſæculi negotiis; ſed ea ſibi ſubjiciunt, illis præſunt eaque diſponunt, atque diſpenſant, & non ſinunt ſe ita capi, aut illaqueari quin animus liberè in ſolitudine degat, & in cœlis ſubindè verſetur. Horum eſt proprium vigilate, & prædicare ſuper tecta; vigilare adversùs tentationes, & pericula ſua, & ſuorum; & verbo, atque exemplo prædicare iis, quibus præſunt. Eſtque hoc genus utiliſſimæ pœnitentiæ, in ſublimi loco humilitatem ſervare, in amplis opibus ſobrio victu, & tenui veſtitu contentum eſſe, ut abundanter tribui poſſit iis, qui neceſſitatem patiuntur; in magna peccandi licentia corpus caſtigare jejuniis, & vitæ aſperitate in ſervitutem redigere; denique proximis ex charitate ſervire, eorum infirmitatibus compati, eorum moleſtias, & ſcandala ſuſtinere.

Viii tres referunt pœnitentium ordines.

Paſſeres ſolitarii qui ſint.

Tota die exprobrabant mihi inimici mei; & qui laudabant me, adverſùm me jurabant. IX.

Semper vita eorum, qui ſeriò pœnitentiam agunt, diſplicet peccatoribus qui in peccatis hærere volunt. *Gravis eſt nobis*, inquiunt impii, Sapient. 2. *etiam ad videndum, quoniam diſſimilis eſt aliis vita illius, & immutatæ ſunt viæ ejus*: quamvis

Digitized by Google

miſcebam.

Reddit cauſam cur exprobrarent ei inimici ipſius. *Quia*, inquit, *cinerem tamquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam*, id eſt, quoniam inſipientiam eſſe arbitrabantur tantam aſperitatem vitæ ſponte aſſumptam. Porrò cinerem tamquam panem manducare, eſt veſci pane ſordido, & cinere aſperſo, quod præcipuè contingit, cùm comeditur panis ſubcinericius non diligenter excuſſo cinere, quod ſolent pœnitentes, veſci videlicet, cibis malè præparatis, pane hordaceo, vel furfureo, & admiſto cinere, vel terra, quod de S. Franciſco teſtatur S. Bonaventura cap. 5. vitæ ipſius, cocta, inquit, cibaria, tempore ſanitatis vix admittebat, admiſſa verò conficiebat cinere, &c. potum autem cum fletu miſcere nil aliud eſt, niſi inter bibendum vinum, *quod lætificat cor hominis*, non lætari, ſed flere ob memoriam admiſſæ offenſionis divinæ. Poſſet etiam per cinerem, intelligi pœnitentia ipſa, & ſenſus eſſet, *cinerem tamquam panem manducabam*, ideſt, actione pœnitentiæ reficiebam animam, ut pane refici ſolet corpus: *& potum meum cum fletu miſcebam*, ideſt, lachrymatum effuſione ſitim internam reconciliationis temperabam, quomodo potu aquæ, aut vini temperatur ſitis corporalis. Denique quomodo dicitur in Pſal. 41. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte*; & Thren. 3. *Cibavit me cinere*: ita poteſt hic locus intelligi, ut ſenſus ſit. Quotidie in amaritudine eram, & ipſa amaritudo, quæ per cinerem ſignificatur, erat mihi panis quotidianus; & aſſiduus fletus erat mihi quotidianus potus: ſuſtentabar amaritudine, reficiebar lachrymis doloris, & deſiderii.

XI. *A facie iræ, & indignationis tuæ, quia elevans alliſiſti me.*

Ecce cur vetus pœnitens cinere ſaturari, & lachrymis refici eligat, non ex inſipientia, non ex inopia, ſed quia recogitat indignationem Altiſſimi, cui per hanc humiliationem, & veræ pœnitentiæ ſigna aliquo modo ſatisfacere cupit. *Manducabam*, inquit, *cinerem tamquam panem, & potum cum fletu miſcebam à facie iræ & indignationis tuæ*, ideſt, quia conſpiciebam iram, & indignationem tuam adversùs me ſuccenſam ob admiſſa peccata. Cernebam autem iram, & indignatio- ipſa noſtra mortalitas: nam cùm primus homo elevatus eſſet ad gloriam magnam, ut poſſet in æternum vivere: per peccatum tamen alliſus eſt cum tota poſteritate, & mortalis effectus, declinantibus diebus ejus velut umbra, ipſe quoque ſicut fœnum aruit. Ait igitur Propheta in perſona pœnitentis, non ſolum ego ab ira tua alli-
C ſus ſum in terram ob mala merita mea propria, ſed etiam ex antiqua, & communi alliſione *dies mei ſicut umbra declinaverunt*, ideſt, velociter, & ſine quiete ulla inſenſibiliter tranſierunt, quomodo umbra inſenſibiliter, & continuò movetur, donec occidente ſole, penitus evaneſcat, & in tenebras noctis quodammodo tranſeat. *Et ego ſicut fœnum arui*, ideſt, qui creatus eram, ut ſemper ſicut palma viverem; nunc alliſus in mortalitatem, ſicut fœnum, quod facillimè ſiccatur, exarui.

Tu autem Domine in æternum permanes, & memoriale tuum in generationem & generationem. XIII.

D

Hæc eſt altera pars Pſalmi, in qua Propheta in perſona pauperis pœnitentis, poſt explicatam miſeriam ſuam, ſpem reconciliationis concipit, & ſpiritu divino illuſtratus prædicit reparationem, & renovationem Eccleſiæ futuram per Chriſtum: & verba ſua ad ipſum Chriſtum dirigit, ut Apoſtolus exponit ad Hebr. 1. volens enim Apoſtolus eo loco demonſtrare Chriſti divinitatem, allegat primo loco verba Pſal. 44. *Thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi*. Deindè Pſalm. 95. *Adorent eum omnes Angeli Dei*. Poſtremò Pſalmi hujus 101. *Tu Domine initio terram fundaſti*, &c. quæ verba ad eumdem dicuntur, ad quem dicun-
E tur iſta, *Tu autem Domine in æternum permanes*. Proindè ſi illa dicuntur ad Filium Dei, iſta quoque dicuntur ad Filium Dei. Neque videntur ſatisfacere huic rationi, qui dicunt, hæc verba dici ad Deum ſimpliciter; ſed poſſe tribui Filio, quia Filius Dei Deus eſt: ſi enim ita eſſet, Apoſtolus non probaret, ſed poneret ut conceſſum, Chriſtum Deum eſſe. Igitur ſenſus erit, Ego quidem ut fœnum arui; tu autem Domine, quem expectamus Meſſiam, in æternum permanes; & noſtra quidem memoria cum ſonitu perit, memoriale autem tuum, ideſt, memoria tua propagabitur ſemper in generationem, & generationem, quia ſemper erunt per temporum ſucceſſiones qui recordentur mirabilium operum tuorum.

Apoſtolus quibus ex locis Chriſti probet divinitatem.

Tu

Digitized by Google

Filium ſuum. Et de quo Iſaias cap. 49. *Tempore accepto exaudivi te, & in die ſalutis adjuvi te*. Quod explicans Apoſtol. 2. ad Corinth. 6. ait, *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis*.

XV. *Quoniam placuerunt ſervis tuis lapides ejus: & terræ ejus miſerebuntur.*

Prævidit, & prædixit Propheta renovationem ſanctæ Sion, ex eo quod prævidit, ſervos Dei jam deſiderio accenſos ad Eccleſiæ ædificationem, prævidit videlicet, ſanctos Apoſtolos, qui anteà piſcationi, & rebus viliſſimis intendebant, poſteà à Chriſto edoctos, & Spiritu ſancto repletos relictis omnibus aliis curis, totos ſe dediſſe Eccleſiæ ædificationi. *Quoniam*, inquit, *placuerunt ſervis tuis*, idest, iis, quos tibi in ſervos elegiſti, & prædeſtinaſti, placuerunt *lapides ejus*, ideſt, placuit ædificatio novæ Jeruſalem, placuit colligere, & congregare lapides vivos, qui ſuper fundamentum jam poſitum ſuperædificarentur; *& terræ ejus miſerebuntur*. Et terram ipſam novæ Jeruſalem fovebunt, & amabunt, ut mater fovet, & diligit infantem uteri ſui: nam in Scriptura verbum, miſerendi, ſignificat paterno vel materno affectu diligere. Iſaiæ 49. *Numquid oblivisci poteſt mulier infantem ſuum, ut non miſereatur filio uteri ſui?* Per lapides intelliguntur viri conſtantes, & perfecti; per terram ſive pulverem, ut ſonat vox Hebraica, *haphar*, intelliguntur infirmi, & inſtabiles, de quibus Apoſtolus Rom. 14. *Infirmum in fide aſſumite*, & Rom. 15. *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum ſuſtinere*, & 2. Cor. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor*.

C

עפר

D

XVI. *Et timebunt gentes nomen tuum Domine, & omnes Reges terræ gloriam tuam.*

E

Ex hoc loco intelligimus, minùs rectè exponi hunc Pſalmum ab iis, qui docent in verſiculis præcedentibus prædici reverſionem Judæorum ex captivitate Babylonica, & reædificationem Jeruſalem everſæ à Rege Nabuchodonoſor; non enim tunc omnes gentes terræ timuerunt nomen Dei, neque omnes Reges gloriam ejus. Siquidem hæc adventui, & glorificationi Meſſiæ reſervabantur, & ut prædictum fuit, ſic & adimpletum fuiſſe conſtat. Ait igitur, *Et timebunt gentes*, ideſt, & tunc cùm ædificabitur nova ideſt, in præſenti, invitis licèt, & repugnantibus gentibus, & Regibus, ædificavit Eccleſiam ſuam, *adverſùs quam portæ inferi non prævalebunt*, Matth. 16. *& in futuro videbitur in gloria ſua*, quando veniet cum omnibus Angelis, in nubibus cœli, cum poteſtate magna judicare ſæculum. Quando cœpit ædificare Sion, viſus eſt in humilitate ſua, dicente Iſaia cap. 53. *Vidimus eum, & non erat ei ſpecies*: ſed quando veniet judicare, tum planè videbitur in gloria ſua.

Reſpexit in orationem humilium, & non ſprevit preces eorum. XVIII.

Hæc referuntur ab aliquibus ad preces Sanctorum Prophetarum, & piorum virorum teſtamenti veteris, qui expectabant adventum Meſſiæ, ſed fortaſſe rectiùs ſentiunt, qui referunt ad preces Sanctorum Martyrum, qui dicunt in Apocal. cap. 6. *uſquequò Domine non judicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de his, qui ſunt in terra?* Videbitur ergo Filius Dei in gloria ſua, quia reſpexit in orationem humilium Martyrum, aliorumque piorum ſervorum ſuorum; & non ſprevit preces eorum, & ideò veniet judicaturus, & vindicaturus ſanguinem eorum de his, qui ſunt in terra. Hæc expoſitio meliùs connectit verba Pſalmi: nam ſecundùm priorem expoſitionem, præſens verſiculus reddit rationem verborum illorum, *Tu exurgens miſereberis Sion*. Quæ habentur in verſic. 14. at ſecundùm expoſitionem poſteriorem reddit rationem verborum, quæ habentur in verſiculo proximè præcedenti, imò in ſecunda parte verſiculi, videlicet, *Et videbitur in gloria ſua*.

Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur laudabit Dominum. XIX.

Ne Judæi ſibi tribuerent hanc Prophetiam, & ne fortè intelligerentur, quæ ſupradicta ſunt de ſolutione captivitatis Babylonicæ, & ædificatione Jeruſalem terrenæ; placuit Spiritui ſancto diſertis verbis admonere, quod poſtea ſcripſit S. Petrus in epiſt. priore cap. 1. *Prophetæ de futura in vobis gratia Prophetaverunt*; & infrà, *quibus revelatum eſt, quia non ſibimetipſis, vobis autem miniſtrabant ea, quæ nunc nunciata ſunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis*. Ait igitur Spiritus ſanctus per os David, *ſcribantur hæc in generatione altera*, ideſt, notentur hæc myſteria pro generatione olim futura: dicitur enim, *in generatione*

ratione

juvenes . In Hebræo diſtinguuntur inter [illegible] verſiculi , ideò ſanctus Hieronymus vertit , *Dicam , Deus meus , ne rapias me in dimidio dierum meorum* . Sed illud , *Dicam Deus meus* , mutatis punctis poteſt legi , *dic ad me* , & ſic legerunt Septuaginta , & conjungentes cum ſuperiore verſiculo verterunt , *nuncia mihi* ; neque ulla ratio eſt , cur non ſequamur diſtinctionem , & lectionem Græcam , & Latinam , cùm eam optimè ferant verba Hebraica , demptis punctis , quæ à Rabbinis addita fuerunt . Quod ſequitur , *In generationem , & generationem anni tui* , ratio eſt , cur æquum ſit , ut Deus hominem permittat tamdiu vivere , quamdiu neceſſe eſt , ut bene , & ſanctè moriatur , quaſi dicat , Anni tui , Domine , æterni ſunt , & generationi , ac generationi coexiſtunt ſine ullo fine : æquum igitur eſt , ut imagini tuæ ſpatium vivendi indulgeas amplum , & commodum , ut requiritur ad ſalutem æternam acquirendam .

אמר
אלי
אמר
אלי

XVI. *Initio tu Domine terram fundaſti , & opera manuum tuarum ſunt cœli .*

XVII. *Ipſi peribunt , tu autem permanes , & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent .*

XVIII. *Et ſicut opertorium mutabis eos , & mutabuntur : tu autem idem ipſe es , & anni tui non deficient .*

Deus ſolus æternus eſt , & probatur ratio- ne à priori.

Probat Deum ſolum eſſe æternum ex eo quòd ſolus ipſe eſt immutabilis : quæ eſt ratio planè theologica , & à priori , ut Scholæ loquuntur . Deum autem ſolum eſſe immutabilem , probat ex eo quòd ipſe idem ſemper manens mutavit cœlos de non eſſe ad eſſe , & rurſum mutabit de eſſe ad non eſſe : & quod de cœlo dicitur , de toto Mundo intelligitur , cujus maxima & nobiliſſima pars eſt cœlum. *Initio tu Domine terram fundaſti* , ideſt , à principio antequam Mundus eſſet , tu Domine eras , & terram , quæ eſt inferior Mundi pars , à fundamentis feciſti , non ſuper fundamentum aliquod præexiſtens poſuiſti . *Et opera manuum tuarum ſunt cœli* , ideſt , non ſolùm terram , ſed etiam cœlos , qui ſunt Mundi pars ſuperior , tu ſolus non per Angelos , aut alios quoſcumque opifices , ſed manibus propriis , ideſt , propria potentia , & ſapientia condidiſti . Itaque Mundum univerſum ex non eſſe ad eſſe perduxiſti . *Ipſi* , cœli videlicet , *peribunt* ; *tu autem per-*

quem nunc habet , ſcribit enim Apoſtolus , *Præterit figura hujus Mundi* , 1. Corinth. 7. & , *Quæ videntur temporalia ſunt , quæ non videntur æterna ſunt* , 2. Corinth. 4. Ubi omnia , quæ videntur , temporalia eſſe dicit , quia ipſa etiam elementa , & cœli ſecundùm eum modum qui nunc à nobis conſpicitur , finem habitura ſunt . Videmus enim terram veſtitam arboribus , plenam pecudibus , ornatam ædificiis : videmus aquas fluentes , & ſæpè turbatas : videmus aerem nunc ſerenum , nunc nubilum : videmus ſydera in perpetuo motu : quæ omnia temporalia ſunt , &

C

finem habitura ; *Novos autem cœlos , & novam terram ſecundùm promiſſionem ejus expectamus* , ut B. Petrus ſcribit in epiſt. poſteriore cap. 2. *Et omnes ſicut veſtimentum veteraſcent* , ideſt , omnes cœli , quoad externam figuram , & modum conſumentur . *Et ſicut opertorium mutabis eos , & mutabuntur* , ideſt , ſicut pallium aliquod vetus , removebis à cœlis externum iſtum habitum cœlorum , & novo indues : ſic mutabuntur cœli , quomodo mutatur homo cùm veſtimenta mutat , quoad externam faciem , non quoad internam ſubſtantiam . *Tu autem idem ipſe es , & anni tui non deficient* , ideſt , tu nullo modo mutaberis quantavis longitudine annorum . Cur autem Deus nulla ratione mutari poſſit , ratio manifeſta eſt , quoniam omne quod mutari poteſt , eſt in potentia ad aliquid aliud acquirendum : Deus autem actus eſt purus , & perfectiſſimus , imò infinitæ perfectionis ; proindè nihil acquirere poteſt , cùm nihil ei deſit .

D

Deus cur mutari non poſſit .

Filii ſervorum tuorum habitabunt , & ſemen eorum in ſæculum dirigetur . XIX.

E

Deſcripta æternitate Dei , & mundi conſummatione , ac renovatione , prædicit in Mundo renovato participes fore æternitatis ejus ſervos ipſius , & filios ac filios ſervorum uſque in ſempiternum : non quòd in futuro ſæculo ſit futura propagatio filiorum , ſed quòd ad beatam illam requiem perventuri ſint omnes fideles ſervi Dei cum omnibus poſteris , qui eorum pietatem imitati fuerint : atque hæc eſt promiſſio facta olim ad Abraham , Gen. 17. *Statuam pactum meum inter me & te , & inter ſemen tuum poſt te fœdere ſempiterno* . Per ſervos Dei , intelligimus Patriarchas ; per filios eorum Apoſtolos : per filios Apoſtolorum reliquos pios Chriſtianos . *Filii ſervorum tuorum habitabunt* , ideſt , Apoſtoli , cum parentibus eorum Patriarchis habitabunt in Regno tuo , in renovatis cœlis , in cœleſti Jeruſalem : *& ſemen eorum in ſæculum dirige-*

Digitized by Google

enim hominum magis patientes & longanimes ſunt, quàm parentes in tolerandis ineptiis, & levitatibus infantium filiorum. Siquidem amor paternus, vel maternus cogit parentes aſſiduo & incredibili labore ſervire parvulis filiis, atque eorum ingratitudinem, atque injurias invicto animo tolerare. *Quomodo*, inquit, *miſeretur pater filiorum, miſertus eſt Dominus timentibus ſe*, ideſt, quomodo parentes carnis noſtræ intimo, & invicto quodam affectu, miſerentur miſeriarum infantium ſuorum, eorumque infirmitates, & inſipientiam tolerant: ſic Dominus noſter *miſeretur* C *timentium ſe*, dum eorum errata quotidiana non ut injurias ſuas reſpicit, ſed ut ægritudines filiorum conſiderat. *Ipſe enim novit figmentum noſtrum*, ideſt, quia probè novit, nos ex terra plaſmatos, carnem mortalem, & concupiſcentiis variis obnoxiam gerere, ac per hoc valdè miſerabilem eſſe.

XIV. *Recordatus eſt, quoniam pulvis ſumus; homo ſicut fœnum dies ejus tamquam flos agri ſic efflorebit.*

XV. *Quoniam ſpiritus pertranſibit in illo, & non ſubſiſtet: & non cognoſcet* D *ampliùs locum ſuum.*

Declarat quod dixit, nos eſſe figmentum, ac dicit, *Recordatus eſt quoniam pulvis ſumus*, ideſt, conſideravit, miſericordia nos dignos eſſe, quoniam ex pulvere compoſiti, & plaſmati ſumus, & per hoc pulvis ſumus, quantum ad materiam, ex qua ipſe nos finxit: & cùm pulvis ſimus, inſtabiles, & fragiles ſumus. Dicitur autem Deus recordari, non quòd unquam obliviſci poſſit, ſed quòd aliquando ita ſe gerat; ac ſi oblitus eſſet. Addit ad majorem fragilitatis noſtræ declarationem, aliam ſimilitudinem, dicens, E *Homo ſicut fœnum dies ejus*, ideſt, hominis dies breviſſimi ſunt, ac perſimiles diebus, quibus fœnum in agro perſeverat, numquam enim fœnum integrum annum permanet: naſcitur enim in Vere, & mox in Æſtate proxima metitur, & colligitur: & ſicut fœnum non in toto illo tempore, quo eſt in agro, floret, ſed manè floret, & veſpere areſcit: ſic etiam homo brevi tempore vivit, ſed multo breviore durat in flore adoleſcentiæ, & mox areſcit in ſenectute. Verba textus ſervant phraſim Hebraicam, ſed hoc modo ſupplenda ſunt, *Homo ſicut fœnum dies ejus*, ideſt, homo ſic ſe habet, ut dies ejus ſint veluti dies fœni, vel duratio vitæ ejus ſimilis ſit durationi viriditatis fœni. *Tamquam flos agri ſic* tum diſtant corruptibilia ab incorruptibilibus, cœleſtia à terrenis: ſi quidem Sol & Luna, & ſtellæ oriuntur manè in oriente & occidunt veſpere in occidente: ſed iterum revertuntur in circulos ſuos, & nihil immutatæ vident locum, undè diſceſſerunt: quæ verò oriuntur ex terra, curſum ſuum peragunt, ſed currendo mutantur, & non redeunt unquam ad locum, undè curſum inchoarunt, ſed ſeneſcunt, & pereunt. Itaque per ſpiritum hoc loco non intelligo animam rationalem, quæ immortalis eſt, & in die noviſſimo redibit ad corpus, ſed ſpiritum vitalem, ſive ut dixi, vitam corporalem. Quòd ſi quis velit per ſpiritum hìc ſignificari animam rationalem: dicere debebit, ejuſmodi ſpiritum non rediturum ad locum ſuum, ideſt, ad corpus, vi ſua, ſed omnipotentia Dei: nec cognoſciturum ampliùs locum ſuum, quia immutatum inveniet, videlicet corpus immortale reperiet, cùm mortale reliquerit: ſic Euthymius. Ex Hebræo S. Hieronymus ſic vertit, *Quia ſpiritus pertranſivit eum, & non ſubſiſtet, & non cognoſcet eum ultra locus ejus.* Quam ſententiam Rabbini ſic exponunt, ſpiritus, ideſt, ventus pertranſivit eum, ideſt, florem fœni, & non ſubſiſtet flos fœni, ſed mox vento flante ſiccabitur, & non cognoſcet eum ultra locus ejus, ideſt, non apparebit ubi fœnum floruerit: flos enim areſcens nullum veſtigium pulchritudinis ſuæ relinquit. At nos ſequimur Septuaginta Interpretes, qui verba Hebraica, quæ ambigua ſunt, & utrumque ſenſum recipere poſſunt, non de vento, & flore, ſed de ſpiritu vitali, & corpore humano intellexerunt. Ad quam ſententiam corroborandam multum valet ſimilis locus ex Pſalm. 77. *Recordatus eſt, quia caro ſunt, ſpiritus vadens, & non rediens.* Ubi per ſpiritum non poteſt intelligi ventus, ſed vita humana.

Anima rationalis eſt immortalis.

Miſericordia autem Domini ab æterno, & uſque in æternum ſuper timentes eum. XVI.

Hic tandem explicatur quartum nomen verſiculi octavi, *Et multum miſericors*: pertinet autem quartum hoc nomen ad beneficium glorificationis, quod eſt poſtremum & maximum. Igitur *miſericordia Domini*, quæ fuit ab æterno ſuper timentes eum in prædeſtinatione, durabit *uſque in æternum* in glorificatione: atque ita erit Deus multum miſericors, ſive multitudinem beneficiorum, ſive magnitudinem, ſive durationem conſideremus. Quis autem dignè recogitet quid ſit, quòd Dominus univerſorum, qui bonorum noſtrorum non eget; jam indè ab

Digitized by Google

num lætificet cor hominis.

XVII. *Ut exhilaret faciem in oleo, & panis cor hominis confirmet.*

Quartò conſiderat, & canit Propheta aliam admirabilem providentiam Dei, qui præter fontes, & flumina, quæ non poſſunt irrigare loca ſuperiora montium & collium, neque ad omnes agros derivari, excogitavit pluvias quæ ex nubibus, tamquam fontibus cœleſtibus omnia omninò loca terreſtria irrigare poſſunt, ut indè ſatiata terra poſſit herbas, & fruges producere in alimenta viventium ſuper terram. *Rigans*, inquit, *montes de ſuperioribus ſuis*, ideſt, Deus rigans eſt, ſive irrigat montes, ad quos flumina non pertingunt, *de ſuperioribus ſuis*, ideſt, de nubibus, quæ ſunt in aere ſuperiore. *De fructu operum tuorum ſatiabitur terra*, ideſt, de aquis, quas tu ex nubibus tuis exprimis, terra arida, & ſitibunda ſatiabitur. *Producens fœnum jumentis, & herbam ſervituti hominum*, ideſt, per hanc providentiam tu Deus producens es, ſive producis ex terra fœnum in cibum jumentorum, & herbam, undè fruges & vites, & arbores exiſtunt, in cibum hominum. *Ut educas panem de terra*, ideſt, ut hac ratione producas ex terra cibum. Panis enim ſæpè accipitur in Scriptura pro cibo generatim ſumpto: hoc autem loco dicimus accipi pro cibo, tum quia ita explicat Theodoretus, tum quia de pane propriè dicto paulò infrà fit mentio: ſubjungit enim Propheta: *Et vinum lætificet cor hominis*, ideſt, & vinum à te productum lætificet cor hominis. *Ut exhilaret faciem in oleo*, ideſt, ut homo exhilaret faciem ſuam in oleo à te producto; *& panis cor hominis confirmet*, ideſt, panis ſuſtentet, & roboret vitam humanam. Hoc loco pauca quædam annotanda ſunt. Primùm, Deum eſſe auctorem omnium bonorum, quæ ad vitam corporalem ſuſtentandam, & delectandam pertinent: quamvis enim laborent homines fodiendo terram ſeminando fruges, plantando arbores, ponendo, ac putando vites; tamen niſi Deus ſolem ſuum oriri faceret, & niſi de cœlo plueret, & niſi fœcunditatem terræ præberet, & niſi vires hominibus ſuppeditaret, & cum iis cooperaretur, nihil omninò fieret, & quoniam poteſt Deus ſine cauſis ſecundis omnia facere, ut fecit initio mundi, & ſecundæ cauſæ nihil ſine Deo poſſunt efficere; veriſſimè dicit Apoſtolus, *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat; ſed qui incre-*

Deus omnium bonorum eſt auctor.

ad cor lætificandum, juxtà illud Proverb. 31. *Date vinum in his, qui amaro ſunt animo:* dedit & oleum, vel ad ungendam, & illuſtrandam faciem, vel etiam ad cibum, ut Theodoretus docet: ut videlicet admixtum herbis, & leguminibus ſuaviorem cibum efficiat, & homo exhilaret faciem ſuam in eo cibo percipiendo; vel, ut
C Deus exhilaret faciem hominis in oleo, dum ei cibum oleo conditum porrigit, facies enim nitidior apparet cùm homo nutritur iis, quæ ſapiunt. Hinc Monachi veteres apud Caſſianum in collationibus, ut hoſpitibus lautiorem cibum apponerent, olera, vel legumina oleo condiebant. Tertiò notandum eſt, hinc admoneri homines, frugali victu, & potu ſobrio contentos eſſe debere: moderata enim jucunditas à Deo eſt, ſupervacaneæ deliciæ, & varia irritamenta gulæ, ac multò magis crapula, & ebrietas à Diabolo ſunt.

D *Saturabuntur ligna campi, & Cedri Libani, quas plantavit: illic paſſeres nidificabunt.* XVIII.

Herodii domus dux eſt eorum, montes excelſi Cervis, petra refugium herinaciis. XIX.

Quintò, conſiderat Propheta divinam providentiam in eo, quòd Deus ipſe ſine ulla opera hominum producit, & nutrit arbores valdè proceras, quales ſunt cedri Libani: quæ arbores deſerviunt habitationi, & latibulo avium quarumdam, quemadmodum montes refugium præſtant
E cervis, & petræ herinaciis. *Saturabuntur*, inquit, *ligna campi*, ideſt, ex pluviis humorem ſibi debitum ſument arbores ſylveſtres, & præcipuè cedri Libani, quas Deus ipſe plantavit. In Hebræo legitur, *hatſe Adonai*, *ligno Domini*. Sed Septuaginta Interpretes explicare voluerunt, cur dicantur ligna Domini, & ideò poſuerunt, *ligna campi:* dicuntur enim *ligna Domini*, quia non plantantur, nec irrigantur ab hominibus, ſed jubente Domino ſponte naſcuntur in campis, & irrigantur pluviis de cœlo cadentibus. *Et cedri libani, quas plantavit*. In Hebræo & Græco textu non habetur, *&*, ſed explicatur, quæ ſint illa ligna campi, ſive Domini, & dicitur, *cedri libani*, *quas plantavit*, ideſt, ligna illa Domini, ſunt cedri libani, quas Dominus ipſe plantavit in campis;

עצי יהוה

Digitized by Google